

Uloga roditeljskih kompetencija u rehabilitaciji slušno oštećene djece

---

Zbašnik, Anja

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:196735>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Anja Zbašnik

**ULOGA RODITELJSKIH KOMPETENCIJA U REHABILITACIJI
SLUŠNO OŠTEĆENE DJECE**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Iva Bašić, doc.

Zagreb, veljača, 2024.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Anja Zbašnik

Naziv oba studija: Diplomski studij Fonetike (smjer rehabilitacija slušanja i govora) i diplomski studij bibliotekarstva

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskom jeziku: Uloga roditeljskih kompetencija u rehabilitaciji slušno oštećene djece

Naslov rada na engleskom jeziku: The role of parental competence in rehabilitation of hearing impaired children

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

ULOGA RODITELJSKIH KOMPETENCIJA U REHABILITACIJI SLUŠNO OŠTEĆENE DJECE

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno naznačeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Anja Zbašnik

Zagreb, veljača, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	5
2. Osjetilo sluha	6
2.1. Anatomija uha.....	6
2.2. Vrste oštećenja sluha	8
3. Rehabilitacija slušanja	9
3.1. Verbotonalna metoda	10
3.2. Audio-verbalna metoda.....	12
4. Obitelj i roditeljstvo	13
4.1. Određenje obitelji	14
4.2. Roditeljstvo	15
4.3. Roditeljska kompetencija.....	15
5. Dosadašnja istraživanja	17
6. Ciljevi istraživanja	21
7. Metodologija	21
7.1. Materijal i metoda	21
7.2. Ispitanici.....	22
8. Rezultati	29
9. Rasprava	56
10. Metodički dio rada: primjer vježbi za rad kod kuće	58
10.1. Vježbe lokalizacije zvuka	58
10.2. Vježbe diskriminacije zvuka	59
10.3. Vježbe slušnog pamćenja i slušne pažnje	62
10.4. Perceptivne vježbe slušanja	65
10.5. Dramatizacija	68
10.6. Savjeti za roditelje	70
11. Zaključak	72
Literatura	74
Sažetak	77
Summary	77
Prilog 1 - Anketa	79

1. Uvod

Funkcioniranje osjetilnih organa uvelike utječe i na funkcioniranje osobe općenito te na kvalitetu njihova života. Upravo s pomoću osjetilnih organa osjeti dolaze do svijesti, a na temelju njih svaki čovjek gradi svoje iskustvo. Oštećenje samo jednog od tih osjetilnih kanala važnih za percepciju nedvojbeno utječe na perceptivnu i motoričku organizaciju, a sukladno tomu i na opći razvoj djeteta (Dulčić i Kondić, 2002). Jedno od najčešćih vrsta oštećenja koja su prirođena upravo je oštećenje sluha, a njihova je učestalost od 1 do 3 na 1 000 novorođenčadi. Kod čak 70 pa sve do 80 % djece, oštećenje sluha različite težine, kao i različitih vrsta postoji već prilikom odlaska iz rodilišta budući da se u većini rodilišta diljem svijeta vrši probir novorođenčadi, dok od 20 do 30 % oštećenja nastaje nešto kasnije, obično uzrokovano eventualnim traumatskim ozljedama ili pak bolestima (Pribanić, 2014). Oštećenje sluha kod djeteta može imati brojne posljedice za psihosocijalan razvoj djeteta, a kakve će one biti ovisi o stupnju i etiologiji oštećenja, vrsti oštećenja, vremenu kada je oštećenje nastalo, rehabilitaciji te odnosu koji okolina ima prema djetetu s oštećenjem sluha. Zato je, kako bi dijete što bolje napredovalo, izrazito važno što ranije otkrivanje oštećenja sluha te što ranije uključivanje u proces rehabilitacije. Osim toga, nedvojbeno je i znatna uloga obitelji, odnosno roditelja ili skrbnika djeteta s oštećenjem sluha, budući da je upravo obitelj temeljna odgojna *institucija* i okolina u kojoj dijete uglavnom provodi većinu vremena u danu. Bez aktivne suradnje roditelja i rehabilitatora te specijaliziranih ustanova, pozitivnog stava roditelja prema procesu rehabilitacije i bez kompetencija te informiranosti roditelja o važnosti rehabilitacije te samom procesu rehabilitacije, puno je teže ostvariti uspješnu rehabilitaciju i postići djetetov napredak. Upravo uz stjecanje nužnih kompetencija, roditelj je u mogućnosti svakodnevno nastaviti rehabilitaciju svoga djeteta te tako ubrzati djetetov napredak i općenito ga učiniti uspješnijim.

Upravo je uloga roditelja u rehabilitaciji slušno oštećene djece tema ovoga diplomskoga rada. Rad će, prije svega, dati teorijski opis osjetila sluha te značajki oštećenja istog kao i različitih mogućnosti rehabilitacije djece s oštećenjem sluha. Također će se u radu osvrnuti na ulogu obitelji, važnost roditeljstva te roditeljskih kompetencija djece s oštećenjima sluha. Drugi dio radi sastoji se od opisa provedenoga istraživanja čiji je cilj ispitati stupanj informiranosti roditelja o samom procesu rehabilitacije slušanja i govora te potrebama slušno oštećenog djeteta, kao i kompetencije roditelja slušno oštećene djece uključene u neki oblik rehabilitacije slušanja i govora.

2. Osjetilo sluha

Osjetilo sluha izuzetno je važno te predstavlja temelj za usvajanje govornih i komunikacijskih vještina. Istraživanja su dokazala kako je početak prolaska informacija moždanim deblom prisutan već tijekom 26. fetalnog tjedna pa sve do 28. fetalnog tjedna, a značajniji rast brzine provođenja i sinaptičkog prijenosa počinje u putovima moždanog debla tijekom perinatalnog razdoblja (Vlahović, 2005). Stoga je moždano deblo zrelo i funkcionira kao i kod odraslih već prilikom rođenja (Vlahović, 2005). Nadalje, djeca su već tijekom prvih mjeseci života vrlo osjetljiva na akustičko-fonetske značajke govora te mogu razlikovati i vrlo slične glasove prema njihovim akustičkim karakteristikama (Vlahović, 2005). To su samo neke od činjenica koje upućuju na važnost razvojnih zbivanja tijekom najranijih faza života, a posebice tijekom prvih godina života, a koja mogu biti ometena ili pak otežana i onemogućena prilikom pojave oštećenja osjetila sluha. Upravo slušno osjetilo omogućuje usvajanje jezika te razvijanje komunikacijskih vještina, ali i učenje te usvajanje znanja o svijetu, a ograničen pristup bogatstvu zvukova kod djece oštećena sluha otežava mnoge situacije (Dziedzic, 2016). Prema Škariću (1967), društvo kao organizirana zajednica temelji se upravo na mogućnostima komuniciranja koje se svojim najvećim dijelom ostvaruje jezičnim medijem. Oštećenje sluha isključuje osobu iz društva i narušava njegovu pripadnost tome društvu. Takvo isključenje mnogo je teže kod oštećenja sluha, nego kod oštećenja vida jer su u međuljudskoj komunikaciji optički signali puno manje prisutni u upotrebi od akustičkih (Škarić, 1967). Uzimajući sve to u obzir, možemo zaključiti kako je osjetilo sluha jedno od najdragocjenijih, a samim time je i rehabilitacija slušanja kod osoba s oštećenjima sluha, izuzetno važna već od najranije dobi.

2. 1. Anatomija uha

Uho kao organ se sastoji od dva glavna dijela, a to su: vanjsko uho (*auris externa*), srednje uho (*auris media*) te unutarnje uho (*auris interna*) (Bumber i sur., 2004). Uška (*auricula*) te zvučnik (*meatus acusticus externus*) čine vanjsko uho, a njihova je glavna uloga prijenos zvučnih podražaja (Padovan i sur., 1991). Srednje uho čine prostori koji nastaju urastanjem respiratorne sluznice iz ždrijela u Eustachijevu cijev, kao i u ostale dijelove koji čine srednje uho (Padovan i sur., 1991). Centralni dio koji čini srednje uho zove se bubnjište (*cavum tympani*) kojega bubnjić dijeli od zvučnika, dok se prema straga na bubnjište nastavljaju takozvani pneumatski prostori koji su također dio srednjeg uha. Nadalje, Eustachijeva cijev povezuje bubnjište, odnosno njegov prednji dio, s epifarinksom ili sa gornjim dijelom ždrijela (Bumber i sur., 2004). Ona služi provođenju zraka u prije spomenute pneumatske prostore

srednjega uha te izjednačavanju zvučnog tlaka između zvukovoda te srednjeg uha. Također služi i kao odvodna cijev pri nakupljanju iscjetka u srednjemu uhu (Padovan i sur., 2004). Bubnjište je podijeljeno na nekoliko dijelova: *mesotympanum* ili dio koji se nalazi u istoj razini kao i bubnjić, *epitympanum* ili dio koji je u odnosu na razinu bubnjića iznad te dio koji je ispod razine bubnjića - *hypotympanum* (Bumber i sur., 2004). Stijenka s medijalne strane bubnjišta okrenuta je u smjeru unutarnjeg uha, a na toj se stijenci nalazi ovalni prozorčić (*fenestra vestibuli* ili *fenestra ovalis*), odnosno otvor koji je zatvoren pločicom stremena (Bumber i sur., 2004). Ispod otvora se nalazi promontorij (*promontorium*), odnosno izbočenje zavoja pužnice koji se naziva bazalni zavoj, a okrugli je prozorčić (*fenestra cochleae* ili *fenestra rotunda*) ispod razine promontorija (Bumber i sur., 2004). Iza i iznad ovalnoga otvora nalazi se kanal, a unutar toga kanala prolazi takozvani lični živac ili *nervus facialis* (Bumber i sur., 2004). U srednjemu uhu se također nalaze slušne koščice kojih je tri, a to su: nakovanj (*incus*), stremen (*stapes*) te čekić (*malleus*) uz koje se vežu i mišići srednjega uha, odnosno mišići *m. stapedius* i *m. tensor tympani* (Padovan i sur., 1991). Bubnjić (*membrana tympani*) se sastoji od četiriju slojeva elastičnih i fibroznih niti (*stratum proprium*). S vanjske strane prekriven je stanjenom kožom zvukovoda, a s unutarnje s epitelom sluznice srednjega uha (Padovan i sur., 1991). Tako je građen *pars tensa* ili donji dio bubnjića, a *pars flaccida* ili *membrana shrapnelli*, odnosno gornji dio bubnjića, nema sloja čvrstoga fibroznog tkiva (*stratum proprium*) (Padovan i sur., 1991). Pneumatski prostori temporalne kosti, koji također čine dio srednjega uha, zapravo čine niz nejednakih šupljina koje su jedna s drugom povezane te koje su obložene reduciranom respiratornom sluznicom (Padovan i sur., 1991).

Unutarnje uho, zbog svoga izgleda i oblika, se često zove i labirintom, a čine ga koštani te membranski dio (Bumber i sur., 2004). Koštani se labirint sastoji od tri dijela: od predvorja (*vestibulum*), pužnice (*cochlea*) te od polukružnih kanalića (*canales semicirculares*) (Bumber i sur., 2004). Pužnica ima oblik stošca i savijena je dva i pol puta. Kanal pužnice djelomično je koštanom pregradom podijeljen u dva dijela - gornji kanal ili *scala vestibuli*, spaja se u donjemu kraju s vestibulom, a donji kanal ili *scala tympani* se putem okruglog prozorčića dodiruje s bubnjištem, na svome donjemu kraju (Bumber i sur., 2004). Polukružni kanalići smješteni su u tri ravnine i čine nešto više od pola kruga. Membranski se labirint nalazi unutar koštanog labirinta, a u njegovom se predvorju nalaze *sacculus* i *utricleus* (Bumber i sur., 2004). U polukružnim kanalima nalazimo tri polukružne membranske cijevi, *ductus semicirkulare*, a *ductus cochlearis* smješten je uzduž pužnice. Svi dijelovi membranskog labirinta su spojeni jedan s drugime i ispunjeni su endolimfom. Koštani je labirint ispunjen perilimfom koja izvana oblaže membranski labirint (Bumber i sur., 2004). U utrikulusu te u sakulusu postoje pjege

koje se još nazivaju *macula utriculi* i *macula sacculi*, a one sadrže osjetilne te potporne stanice koje su, zajedno sa stanicama koje se nalaze u ampulama polukružnih kanala, vrlo važne za osjet ravnoteže. *Ductus cochlearis* u potpunosti dijeli ostatak kohlearnog kanala na dvije skale, a na njegovoj se bazalnoj membrani nalazi osjetilni epitel Cortijeva organa. Od Cortijeva organa počinje živac, tj. *nervus cochlearis* koji, uključujući i niti koje služe za ravnotežu, a koje čine vestibularni živac ili *nervus vestibularis* i s ličnim živcem, prolaze putem unutarnjeg slušnog hodnika (*meatus acusticus internus*) (Bumber i sur., 2004).

2.2. Vrste oštećenja sluha

Oštećenja sluha razlikuju se po vrsti, stupnju, vremenu nastanka te uzrocima samog oštećenja. Uzimajući u obzir vrstu, slušna oštećenja mogu biti perceptivna, konduktivna te mješovita (Dulčić i Kondić, 2002). Perceptivna oštećenja podrazumijevaju oštećenje živčanih struktura koje se nalaze u unutarnjem uhu što ometa percepciju različitih zvučnih podražaja. S druge strane, konduktivno oštećenje uzrokovano je patološkim promjenama koje se događaju u srednjemu uhu, uslijed čega je spriječena provodnost zvučnih podražaja, a mješovita oštećenja podrazumijevaju istodobno postojanje i perceptivnih i konduktivnih smetnji (Dulčić i Kondić, 2002).

Oštećenja sluha se, osim prije spomenutog, razlikuju i po stupnju intenziteta oštećenja koji uvjetuje različite mogućnosti čujnosti, odnosno slušanja. Zato se, s audiološkog aspekta, slušna oštećenja dijele na *normacusis*, kada gubitak ne prelazi 26 dB i kada je sluh uredan, odnosno unutar fizioloških granica; *hypoacusis* ili naglušost, kada je gubitak sluha između 26 dB i 93 dB te *anacusis* ili gluhoću, kada je gubitak sluha veći od 93 dB (Padovan i sur., 1991).

Nadalje, oštećenja sluha možemo razlikovati i prema vremenu kada je oštećenje nastalo pa tako razlikujemo prelingvalna oštećenja sluha (oštećenja koja su nastala prije početka usvajanja jezika te govora); perilingvalna oštećenja sluha (oštećenja nastala tijekom usvajanja jezika i govora, odnosno ona nastala u razdoblju od druge do sedme godine života djeteta) te postlingvalna oštećenja sluha (oštećenja nastala nakon što je proces usvajanja jezika i govora završen, nakon dobi od 7 godina). Najznačajniji utjecaj na razvoj jezika i govora te komunikaciju općenito imaju prelingvalna oštećenja sluha budući da ona nastaju u najranijoj dobi, a time zahvaćaju i kritična razdoblja za usvajanje govora i jezika kod djece (Dziedzic, 2016). Govor se velikim dijelom usvaja upravo slušanjem i komunikacijom s okolinom stoga, ako ono izostane, znatno otežava i usporava proces usvajanja govora i jezika.

Parametri koji uzrokuju razna oštećenja sluha također se mogu razlikovati, a u etiologiji se spominju razni čimbenici poput onih nasljednih, bolesti majke u vrijeme intrauterinog razvoja djeteta, porođajnih trauma, raznih bolesti djeteta kao što su to primjerice meningitis, encefalitis i tome slično (Dulčić i Kondić, 2002).

Kao što je već ranije su radu spomenuto, značajke oštećenja sluha općenito ovise o različitim čimbenicima (različiti uzroci, stupnjevi te vrijeme nastanka oštećenja), a mogu se i pojaviti u brojnim različitim kombinacijama te dovode do brojnih različitih posljedica oštećenja na što se nadovezuju stavovi o oštećenju sluha, osobine ličnosti te okoline, vrsta stručnog tretmana i slično (Dulčić i Kondić, 2002). Upravo zato postoje i značajne različitosti između djece oštećena sluha. Kako bi dijete što bolje napredovalo, važan je i nužan što raniji i što primjereniji oblik stručne pomoći, odnosno pomoći stručnjaka kao što su to logopedi, audiorehabilitatori, psiholozi i slično. Stručnim praćenjem te kontrolnim pregledima, uz uvažavanje specifičnosti, potencijala te potreba svakog djeteta, mora se planirati odgovarajući oblik tretmana (Dulčić i Kondić, 2002).

3. Rehabilitacija slušanja

Po statističkim podacima iz svijeta, oštećenje sluha, neovisno o tome je li nastalo za vrijeme trudnoće, nakon završetka poroda ili za njegovo vrijeme, pojavljuje se u 1 ili 2 djece na 1 000 novorođenčadi što ovo oštećenje čini češćim od brojnih ostalih prirođenih oštećenja. Kod neurorizične djece, takvo je oštećenje čak i deset puta češće (Marn, 2012). Kao i za svaki osjetilni sustav, tako je i za slušni, izuzetno bitno adekvatno podraživanje u pravo vrijeme. Razna su istraživanja pokazala kako postoje tzv. „kritična razdoblja“ za razvoj slušanja i govora te jezika kod dojenčadi, ali i kod male djece, odnosno razdoblja tijekom kojih mozak najlakše i najbolje apsorbira govor i jezik te ostale zvučne podražaje iz okoline. Ako zvučni podražaji u tom razdoblju izostanu, može doći i do propadanja onih slušnih struktura koje su bile zdrave i sposobne ne samo prihvatiti, već i obraditi različite slušne podražaje (Marn, 2012). Upravo je iz tog razloga izuzetno važno prepoznati postojanje oštećenja što ranije, a potom u pravo vrijeme i intervenirati u obliku rehabilitacije. Isključivo je na taj način moguća aktivacija svih centralnih akustičkih struktura i ispunjavanje preduvjeta za razvoj govora (Marn, 2012). Dakle, kao i prilikom poticanja govorno-jezičnog razvoja kod djece urednoga sluha, tako je i prilikom rehabilitacije slušanja važno adekvatno zvučno podraživanje i izlaganje djeteta raznolikim zvukovima, komunikacijskim situacijama, ali i stvaranje ugodne okoline u kojoj će

dijete moći sigurno napredovati. Općenito govoreći, jedini način za razvijanje slušanja i govora te usvajanje jezika jest da se dijete istima, u što je većoj mjeri to moguće, i služi.

3.1. Verbotonalna metoda

Verbotonalna je metoda ključan dio tzv. verbotonalnog sistema koji je osmislio akademik Petar Guberina, a koja podrazumijeva methodske pristupe te postupke koji se koriste prilikom dijagnostike, kao i u procesu rehabilitacije slušanja te govora i raznih govornih poremećaja, neovisno o njihovoj etiologiji, karakteru oštećenja ili kronološkoj dobi pacijenta (SUVAG, n.d.). Praksa verbotonalnog sistema u fokus zanimanja stavlja čovjeka, odnosno njegovu osnovnu potrebu za izražavanjem svojih misli i želja govorom, zatim mozak čovjeka te sve njegove sposobnosti, tijelo čovjeka te način na koji se izražava, ali i afektivnost koja je pokretač svega (Dulčić i sur., 2021). Temeljna su polazišta, odnosno osnovni principi verbotonalne metode: neuroplastičnost kao osnovno svojstvo ljudskog mozga, slušanje te njegova vibrotaktilna faza, slušanje na temelju prepoznavanja intonacije te ritma, analiza i korekcija pogrešaka te slušanje govornog jezika (Dulčić i sur., 2021). "Neuroplastičnost jest sposobnost mozga da konstantno reorganizira i stvara nove neuralne veze tijekom cijeloga života" (Dulčić i sur., 2021). Zahvaljujući upravo tom fenomenu, kod osoba oštećena sluha dolazi do tzv. transfera slušanja. Takav se transfer događa kada dođe do oštećenja unutar određenog frekvencijskog područja. "U tom se slučaju transfer optimalne razumljivosti premješta u drugo, za to uho, optimalno područje" (Pavičić Dokoza i sur., 2021). U djetinjstvu je ta, prije spomenuta neuroplastičnost na optimalnoj razini dok se starenjem smanjuje, zato djeca mlađa od pet godina lakše usvajaju jezik (Dulčić i sur., 2021). Verbotonalna teorija upravo taj koncept neuroplastičnosti smatra ključnim prilikom primjenjivanja verbotonalne metode u rehabilitaciji osoba s oštećenim sluhom i nastoji pronaći najbolji način stimulacije za svakoga pojedinca (Dulčić i sur., 2021).

Nadalje, ljudski mozak prima informacije iz više izvora, odnosno kroz slušni, govorni, ali i vestibularni kanal, a upravo je taj vestibularni ili vibrotaktilni osjet dominantan u procesu slušanja kod novorođenčadi. Verbotonalna teorija smatra da je temelj potreban kako bi se razvila dobra slušna osviještenost, a kasnije i kako bi se razvio dobar i pravilan govor, upravo korištenje vestibularnog osjetila u ranoj, vibrotaktilnoj fazi (Dulčić i sur., 2021). Mehanoreceptori taktilnog osjetila omogućuju nam osjete kao što su to dodir, tlak, ali i zvukovi te vibracije. Meissnerova tjelešca omogućuju osjet vibracija frekvencije do 100 Hz, a Pacinijeva tjelešca osjet vibracija frekvencije do čak 700 Hz (Pavičić Dokoza i sur., 2021).

Upravo se takvim, niskim frekvencijama prenose ritam i intonacija koji su ključni za usvajanje govora. Zato se za razvoj govora i slušanja koriste pokreti tijelom, ručni vibrator te vibratorna ploča koji vibracijom poboljšavaju djetetovu osviještenost prema zvukovima (Dulčić i sur., 2021).

Prema verbotonalnoj metodi, temelj slušanja i govorenog jezika su ritam i intonacija pa također i male, ponekad jedva primjetne promjene u ritmu i/ili intonaciji mogu imati nezanemarliv utjecaj na cjelokupno značenje, zbog čega ih je vrlo važno uključiti u proces rehabilitacije slušno oštećenih osoba (Dulčić i sur., 2021). Većina slušno oštećenih osoba može usvojiti slušanje, a time i govor, upravo uz pomoć dobrog ritma i intonacije, stoga se rehabilitatori često služe aparatima poput govornih vibratora i slušalica, a s ciljem stvaranja optimalnih uvjeta svakoj individualnoj osobi za slušanje ritma i intonacije (Dulčić i sur., 2021).

U svome istraživanju, akademik Petar Guberina došao je do spoznaje kako se svaki fonem u produkciji percipira na drugačiji način, ovisno o frekvencijskom području kroz koji je emitiran. Tako je postavio optimalne oktave (optimale¹) koje postoje za svaki glas, a koje su korisne u analiziranju pogrešaka te utvrđivanju uzroka pojavljivanja određene pogreške koja se pojavljuje kod pojedinca s određenom vrstom i stupnjem oštećenja sluha. Takva analiza omogućuje rehabilitatoru da prilagodi slušnu terapiju pojedincu te da poboljša percepciju različitih zvukova (Dulčić i sur., 2021).

U praksi, rehabilitacija djece oštećena sluha pomoću verbotonalnih postupaka radi na razvijanju triju područja: fonetske, slušne i lingvističke progresije (Dulčić i Pavičić Dokoza, 2013). Fonetska progresija uključuje korekciju tempa, intonacije, ritma, glasa, napetosti te na korekciju artikulacije s pomoću verbotonalnih rehabilitacijskih postupaka te elektroakustičke opreme (Dulčić i Pavičić Dokoza, 2013). Slušna progresija, odnosno rehabilitacija slušanja, podrazumijeva vježbe za identifikaciju i diskriminaciju zvukova, vježbe za razvijanje slušne pažnje, vježbe selektivnog slušanja i slično. Lingvistička progresija, odnosno razvoj i rehabilitacija jezika, odnosi se na bogaćenje rječnika, jezično izražavanje, kao i širenje i organiziranje rečeničnih struktura (Dulčić i Pavičić Dokoza, 2013). Važno je napomenuti kako je stupanj razvijenosti govora u uskoj vezi s kvalitetom slušanja, odnosno slušanje govora i govornih formi stvara preduvjete za usvajanje jezika i govora. Kako bi se došlo do funkcionalnog poboljšanja slušanja, važna je sustavna rehabilitacija (Dulčić i Pavičić Dokoza,

---

¹ Optimala je „frekvencijsko područje u kojem se neki glas ili riječ najbolje i najbrže razumije, pa razlikujemo glasove s obzirom na njihove visinske karakteristike važne za razumijevanje percepcije i proizvodnje govora, a neizostavnu primjenu pronalaze u fonetskoj korekciji pri učenju stranih jezika, ali i u dijagnostici i rehabilitaciji“ (Tomić, 2010).

2013). Osim toga, pri rehabilitaciji djece niže dobi, izrazito je važno uspostaviti dobru komunikaciju i suradnju s obitelji djeteta te je uključiti, u što je većoj mjeri moguće, u sam proces rehabilitacije. Smjernice koje roditelji dobivaju tijekom sati terapije trebali bi implementirati u svoj svakodnevni život kako bi doprinijeli napretku i ostvarivanju rehabilitacijskih ciljeva (Pavičić Dokoza i sur., 2021). Budući da dijete najviše vremena provodi uz svoju obitelj, izrazito je važno da roditelj nastavi poticati razvijanje slušanja i govora svoga djeteta svakodnevno i konzistentno, izvan samih sati rehabilitacije. Jedino uz adekvatnu vježbu i što češće izlaganje djeteta različitim zvučnim te govornim podražajima će napredak biti vidljiv, a sam proces rehabilitacije lakši, brži te ono najvažnije - uspješniji.

3.2. Audio-verbalna metoda

Audio-verbalna metoda je još jedan model intervencije za djecu s oštećenjem sluha koju su utemeljili Daniel Ling, Doreen Pollack i Helen Beebe (Lim i Simser, 2005). To je intenzivni program terapije koji je usmjeren na razvoj vještina aktivnog slušanja (auditivnog) i govora (verbalnog) te se smatra strategijom rane intervencije, a ne komunikacijskim pristupom samim po sebi i obično se provodi u djetetove prve tri godine kada se moždane veze za obradu zvuka najbrže razvijaju (National Deaf Children's Society, n.d.).

Audio-verbalna metoda rehabilitacije zasniva se na nekoliko ključnih principa. Prvi je princip promicanje rane dijagnostike oštećenja sluha kod novorođenčadi, dojenčadi te djece rane dobi kao i hitne audiološke terapije te audio-verbalne terapije. Audio-verbalni rehabilitatori zagovaraju ranu dijagnozu gubitka sluha, praćenu dosljednom uporabom odgovarajuće slušne tehnologije te redovitim satima audio-verbalne terapije kako bi se optimizirale sveukupne razvojne i životne prilike djeteta (Estabrooks i sur., 2020). Nadalje, još jedan važan princip ove metode je trenutna procjena i korištenje odgovarajuće, suvremene slušne tehnologije kako bi se postigla maksimalna prednost slušne stimulacije. Nakon što se utvrdi gubitak sluha, hitna procjena i dosljedna upotreba slušne tehnologije (primjerice slušnog aparata ili umjetne pužnice) su ključni kako bi se govorni jezik lako čuo, slušao, učio i koristio. Ako je pristup slušnoj tehnologiji odgođen, osobito tijekom kritičnih razdoblja u razvoju djeteta, doći će do kortikalne reorganizacije, a sukladno tomu može doći i do kašnjenja u razvoju govora (Estabrooks i sur., 2020). Ova audio-verbalna metoda ističe važnost roditelja, odnosno skrbnika u životu djeteta sa slušnim oštećenjem. Kao jedan od glavnih principa ove metode navodi se i vođenje te poučavanje roditelja kako da pomognu svome djetetu da koristi sluh kao primarni osjetilni modalitet u razvoju slušanja i govornog jezika. Važno je da roditelji pomažu

djetetu razviti samopouzdanje u slušanju i, kasnije, da postane samostalno prilikom rukovanja sa svojim slušnim pomagalom kako bi se naučilo snalaziti u teškim okruženjima za slušanje (Estrabrooks i sur., 2020). Nadalje, važno je poticati roditelje da postanu prvi i glavni pomagači razvoja slušanja te govora njihova djeteta kroz vrlo aktivno i dosljedno sudjelovanje u individualiziranoj audio-verbalnoj terapiji. Rehabilitatori audio-verbalne metode prepoznaju da su upravo roditelji prvi i najvažniji učitelji svome djetetu, a samim time i pokretači promjena u razvoju slušanja i govora djeteta. Stoga, ova je metoda individualno prilagođena specifičnim potrebama djeteta i njegove obitelji. Ona nije propisivanje vježbi niti se provodi kao grupna intervencija, već se rehabilitator uključuje u aktivnosti s djetetom te pokazuje strategije koje će olakšati djetetov razvoj slušanja i govora, a roditelji zatim prakticiraju demonstrirane strategije uz vodstvo rehabilitatora, a potom i sami s djetetom (Estabrooks i sur., 2020). Također, važno je podučavati roditelje kako da stvore okruženja koja podražavaju slušanje i olakšavaju usvajanje govora tijekom djetetovih dnevnih aktivnosti te ih poticati da integriraju slušanje i govor u sve aspekte djetetova života. Prema audio-verbalnoj metodi, sposobnost roditelja da osiguraju okruženje koje je bogato smislenim i složenim iskustvima govornog jezika ključna je za razvoj djetetovih jezičnih, socijalno-emocionalnih, pismenih i ostalih kompetencija. Ranije spomenuta verbotonalna metoda i audio-verbalna metoda su u mnogočemu slične. Obje metode spadaju u oralne te su zasnovane na poticanju razvoja slušanja i govora koristeći se ostacima sluha. Točnije, obje metode polaze od onoga što dijete u danom trenutku može te se na to nadograđuju. Također, obje metode ističu važnost adekvatnih i učestalih zvučnih te govornih podražaja za razvoj slušanja i govora. Iako obje metode ističu veliku ulogu roditelja u rehabilitaciji, njihovo je direktno sudjelovanje veće u audio-verbalnoj metodi, nego u verbotonalnoj. U verbotonalnoj metodi često se prakticira razdvajanje djeteta od roditelja na satima terapije, dok, prema audio-verbalnoj metodi, roditelj uvijek prisustvuje satovima rehabilitacije, odnosno prisutan je u svim fazama rehabilitacije.

4. Obitelj i roditeljstvo

Važnost obitelji za razvoj djeteta je nedvojbeno budući da se radi o temeljnoj odgojnoj instituciji te važnome mjestu duhovne i materijalne sigurnosti svih njezinih pripadajućih članova (Dulčić i Kondić, 2002). Obiteljski se život sastoji od isprepletene, svjesne i nesvjesne mreže odnosa njezinih članova koja je vrlo složena, a postaje još složenija i vrlo specifična kada se u njoj nalazi dijete oštećena sluha (Dulčić i Kondić, 2002). Obitelj također ima značajnu ulogu u rehabilitaciji djeteta oštećena sluha. Za uspješnu je rehabilitaciju izuzetno

važna suradnja roditelja s rehabilitatorom, ali i kompetencije te informiranost roditelja o procesu rehabilitacije, kao i njihovi stavovi o istoj koji svi moraju biti u skladu s postavljenim ciljevima rehabilitacije kako bi ona bila što uspješnija.

4.1. Određenje obitelji

Obitelj je često bila i jest u središtu istraživanja brojnih znanstvenika različitih disciplina pa se njezinu definiranju, objašnjavanju i istraživanju prilazilo iz različitih aspekata. U suvremenim se znanstvenim istraživanjima počela naglašavati potreba za interdisciplinarnim pristupom obitelji, budući da je jedino tako moguće cjelovito objasniti taj složeni fenomen (Ljubetić, 2007). Prema Hrvatskoj enciklopediji (n.d.), obitelj je "osnovna društvena skupina, povezana srodstvom, utemeljena na braku i zajedničkom životu užega kruga srodnika, prije svega roditelja, koji vode brigu o djeci (svojoj ili posvojenoj) te ih odgajaju". Prema Ljubetić (2007), obitelj možemo odrediti kao "zajednicu roditelja i njihove biološke i/ili adoptirane djece koji zajedno obitavaju te tvore tri obiteljske pozicije odnosa: muž-otac; žena-majka; i potomak-brat/sestra". Sam termin obitelji obično se koristi u širem smislu ili pak u užem smislu. Kada govorimo u užem smislu, termin obitelj se odnosi na dvije generacije, odnosno na "izravnu" obitelj koju čine prije svega roditelji i njihova djeca, dok u širem smislu obitelj obuhvaća i ostale srodnike poput djedova, baka, stričeva, ujaka i slično (Ljubetić, 2007). Gledajući iz psihološkog aspekta, Bettelheim (1988, prema Ljubetić, 2007) ističe kako obitelj kao zajednicu zapravo čine interakcije između svih njezinih članova, njihovi osjećaji koje imaju jedni prema drugima te načini na koje su oni integrirani u svakodnevni život.

Obitelj, odnosno obiteljska sredina prirodno je okruženje djeteta koje ima veliku ulogu u oblikovanju njegove ličnosti. Dolaskom na svijet, dijete postaje dijelom obitelji koja već ima postojeće odnose te ga nastoji prilagoditi postojećem sustavu obiteljskih vrijednosti (Dulčić i Kondić, 2002). Također, unutar obitelji dijete stječe emocionalna iskustva, uči kako se ponašati u društvu, usvaja pravila interpersonalnih odnosa, životne vrednote i ciljeve, prima kulturu sredine u kojoj se nalazi, uključujući i govor koji je izuzetno važan u socijalnom životu djeteta (Dulčić i Kondić, 2002). Kako bi se dijete razvilo i odraslo u zrelu osobu, potrebne su mu odrasle osobe, stoga odnosi odraslih i djeteta unutar obitelji moraju imati određenu kvalitetu i biti neposredni, prisni i kontinuirani (Dulčić i Kondić, 2002).

4.2. Roditeljstvo

“Roditeljstvo je vrlo važna, ali i vrlo zahtjevna uloga u životu koja brojnim roditeljima predstavlja velik izazov i čiji je ishod uglavnom unaprijed neizvjestan” (Ljubetić, 2007). Roditeljstvo je također i širok, sveobuhvatan pojam kojega čine brojne djelatnosti te vještine roditelja čija je zadaća brinuti o podizanju djece, kao i o njezi djece. Točnije, ono uključuje kreativnu te vrlo vještu upotrebu metoda, iskustva te znanja vezanih uz skrb i odgoj djece (Ljubetić, 2007). Sam pojam "roditelj" odnosi se na majku ili oca, stoga možemo govoriti o terminima majčinstva i očinstva, ili pak o roditeljstvu kao općem terminu koji uključuje oboje. Također, možemo razlikovati dvije vrste roditelja, a to su biološki roditelji te socijalni roditelji. Od bioloških roditelja dijete preuzima i dijelom tjelesna te mentalna obilježja, dok, s druge strane, socijalni roditelji nisu nužno istovremeno i biološki roditelji, ali odgajaju dijete te skrbe o njemu (Ljubetić, 2007). Nadalje, pojam roditeljstva čine i osjećaji koje roditelj gaji prema svome djetetu, kao i posve specifična djelovanja i misli koje roditeljima, ali i funkcije poput: odgoj i obrazovanje djeteta u skladu s moralnim i etičkim normama, vrijednostima, kulturnim te religijskim normama i slično.

Roditelji su nedvojbeno prvi, a time često i najznačajniji odgajatelji djeteta. Upravo su oni prvi modeli koje dijete identificira te imitira, prvi uzori koje dijete ima za usvajanje govora, ali i svojevrsni most koji služi uspostavljanju socijalnih kontakata između djeteta i njegova široka okruženja (Ljubetić, 2007). Upravo zato, nije svejedno jesu li roditelji vedre naravi, znaju li se radovati i jesu li optimistični ili su pak potišteni, pretjerano zabrinuti te šutljivi. Prvi će privlačiti dijete i imati povoljan utjecaj na njegov razvoj, dok će drugi vjerojatno dijete čini nepovjerljivim ili pak u njemu izazivati strah (Ljubetić, 2007). Kvalitetno roditeljstvo obilježavaju topli, dosljedni te poticajni postupci usmjereni k djetetu, koji se temelje na osjećajima ljubavi te sigurnosti i koji u svakome trenutku omogućuju zadovoljavanje fizioloških i psihičkih potreba djeteta, a roditeljima daju pun doživljaj i zadovoljstvo roditeljskom ulogom (Ljubetić, 2001).

4.3. Roditeljska kompetencija

Čovjek je uvijek podvrgnut razmatranju svoje kompetentnosti na brojnim razinama svojega djelovanja. Neizbježno je razvijati svoju kompetentnost kako bi sami sebi osigurali prilagodbu okruženju u kojem se nalazimo te kako bi udovoljili zahtjevima društva, kulturnih i drugih tečevina (Ljubetić, 2007). Prema Klaiću (1981), kompetenciju možemo definirati kao

"nadležnost, djelokrug, ovlaštenje neke ustanove ili osobe, mjerodavnost; područje u kojemu neka osoba posjeduje znanja, iskustva", a pridjev kompetentan kao "sposoban, upućen, vlastan, koji zna, vrstan, koji je upućen u nekom području". Jedna od najprihvaćenijih definicija kompetencije je definicija koju su postavili Waters i Sroufe (1983.) i koja kaže kako je "kompetentni pojedinac onaj koji ima sposobnost korištenja prirodnih i osobnih izvora, odnosno resursa, kako bi postigao dobar razvojni rezultat". Prema ovoj definiciji, kompetentnost je proces koji se razlikuje od jednostavnog znanja ili vještina koje neki pojedinac posjeduje, već je riječ o zbiru misli, sklonosti i želja koji obuhvaća akciju te motivaciju u cilju djelotvornog rješavanja različitih problema (Ljubetić, 2007). Kao temeljni kriterij kompetencije, ova definicija ističe razvojni napredak te nas podsjeća kako je određena akcija ili ponašanje primjereno samo ako je u skladu s razvojnim potrebama (Ljubetić, 2007). Također, iznimno važno je spomenuti da kvalitete i sposobnosti roditelja za obnašanje roditeljskih zadaća nisu urođene, nego se dugoročno stječu i unaprjeđuju sudjelovanjem u samom procesu roditeljstva, stoga možemo reći kako je za roditeljsku kompetentnost važna želja koju bi roditelj trebao imati za razumijevanjem pojma i značaja roditeljstva i za stjecanjem znanja o roditeljstvu te primjeni istih u praksi (Ljubetić, 2007). Kompetentni roditelj, pogotovo roditelj djeteta predškolskog uzrasta, mora biti senzibiliziran, informiran te educiran, mora poznavati zakonitosti dječjega razvoja, davati punu pozornost potrebama, kao i sposobnostima svoga djeteta te poznavati načine njihova ispunjavanja te poticanja (Milanović i sur., 2000). Od suvremenog se roditelja očekuje da promišlja o roditeljstvu i postavlja dugoročne ciljeve istog, da bude informiran o tome na koji način dijete predškolskog uzrasta osjeća, djeluje i misli, da posjeduje vještine koje pozitivno utječu na djelotvornost, a time i zadovoljstvo u roditeljstvu te da posjeduje razne važne vještine za razvijanje djetetova samopoštovanja i osjećaja sigurnosti (Ljubetić, 2007). Na temelju svega spomenutog možemo zaključiti kako se radi o iznimno zahtjevnoj zadaći, čak i onda kada govorimo o djetetu urednoga razvoja. U slučaju djeteta oštećena sluha, zahtjevi u roditeljstvu općenito i u vidu roditeljskih kompetencija postaju još veći. Sama činjenica što je netko biološki roditelj, ili neki drugi tip roditelja, ne znači da će nužno ispuniti sve zahtjeve roditeljstva, zato je iznimno važno raditi na promicanju roditeljskih kompetencija vezanih uz odgoj i skrb djeteta te uz poticanje ranog razvoja djeteta. Zato je vrlo važno i osigurati potporu društva roditeljima u obliku različitih akcija te programa koji će kontinuirano i dosljedno služiti promicanju različitih uloga roditelja, pružati informativnu i drugu stručnu potporu roditeljima, osigurati mogućnost konstantnog educiranja roditelja i mogućnost stjecanja raznih roditeljskih vještina i drugih važnih znanja (Ljubetić, 2007).

5. Dosadašnja istraživanja

Budući da je uloga roditelja i obitelji u razvoju djeteta općenito, pa tako i u razvoju njegova slušanja i govora, neupitna jer se radi o okolini u kojoj dijete provodi najviše vremena i koja, sukladno tomu, najviše na njega utječe, ne čudi što se godinama nastoji ispitati u kolikoj je mjeri taj utjecaj uistinu važan. Znanstvenici nastoje ispitati kompetencije roditelja čija djeca imaju neki oblik slušnog oštećenja, ali i njihove stavove, psihološko stanje, odgojne metode i slično.

Znanstvenice L. N. Molchanova i A. V. Chekanova (2018) provode istraživanje kojemu je cilj bio utvrditi različite komponente roditeljske kompetencije (kognitivnu, vrijednosno-motivacijsku, emocionalnu i bihevioralnu komponentu) te evaluirati roditeljsku kompetentnost kroz psihološko-pedagošku podršku obiteljima u odgoju djece oštećena sluha. U istraživanju je sudjelovalo 87 obitelji s djecom oštećena sluha, iz obrazovne ustanove za djecu s teškoćama u Krusku, u Rusiji. Istraživanje je uključivalo dvije faze: početnu i naknadnu. U početnoj su fazi ocjenjivane roditeljske kompetencije putem upitnika o emocionalnim odnosima u obitelji, o specifičnostima komunikacije između roditelja i djece, kao i o odgojnim aktivnostima. U naknadnoj se fazi procjenjivao razvoj roditeljske kompetencije kroz psihološku i pedagošku podršku obiteljima djece oštećena sluha.

Uspoređujući početnu fazu i naknadnu, donesen je zaključak kako se, uz stručno savjetovanje i pedagošku te psihološku podršku obiteljima djece sa slušnim oštećenjem, stanje roditeljskih kompetencija značajno promijenilo, odnosno kako su roditelji napredovali. U drugoj, naknadnoj fazi, roditelji više nisu izražavali zbunjenost i neshvaćanje emocionalnih stanja svoga djeteta, već su se prema tim emocijama orijentirali u komunikaciji sa svojim djetetom. Važnost koju su roditelji pridavali tzv. "hiper-odgovornosti" također je smanjena. Roditelji razumiju i ponašaju se u skladu sa svojom vrlo važnom ulogom u djetetovom razvoju, no prihvaćaju i pravo svoga djeteta da se samo karakterno razvija.

Rebelo i Melo (2016) proveli su istraživanje savjetovanja u procesu rehabilitacije djece oštećena sluha iz perspektive roditelja, a cilj je bio analizirati postupke obiteljskog savjetovanja koji se provode u javnim rehabilitacijskim službama za djecu oštećena sluha. U svrhu

istraživanja intervjuiran je 21 roditelj čija djeca s oštećenjem sluha idu na logopedsku terapiju u javnim službama. Instrument korišten za prikupljanje podataka bio je upitnik s otvorenim tipom pitanja i pitanjima višestrukog izbora o učestalosti obiteljskog savjetovanja, ali i o pitanjima o kojima se dublje raspravljalo na savjetovanju te o teškoćama u razumijevanju koje su roditelji izražavali. Istraživanje je pokazalo kako ukupno čak 100 % roditelja tvrdi da dobiva savjetovanje, od toga 90,5 % navodi da se to radi jednom tjedno. Među pitanjima koja su se postavljala u savjetovalištu ticala su se: 90,5 % aspekata koji se tiču razvoja jezika, govora i komunikacije, 81 % u vezi s korištenjem, radom i održavanjem slušnih aparata za svoju djecu, 47,6 % u vezi sa školom i 52,4 % u vezi sa sluhom i njegovim oštećenjem. Roditelji također kažu da ne osjećaju poteškoće u razumijevanju usmenih uputa stručnjaka (95,2 %), a 100 % roditelja ih koristi.

Autorica Nicole Watts Pappas i suradnici (2008) proveli su nacionalno istraživanje o uključenosti roditelja u proces rehabilitacije govora. Istraživanje je ispitivalo perspektivu rehabilitatora, a u anketi je sudjelovalo njih čak 227. Pokazalo se kako rehabilitatori nastoje uključivati roditelje u proces rehabilitacije govora, no sudjelovanje roditelja u planiranju toga procesa je vrlo rijetko. Također se pokazalo kako su rehabilitatori koji rade u obrazovnim ustanovama roditelje manje uključivali u proces rehabilitacije, nego oni koji rade u zdravstvenim ustanovama ili u privatnoj praksi. Utvrđeno je kako većina roditelja promatra, odnosno prisutno je na satovima rehabilitacije, njih čak 84 %, no samo 35 % roditelja u istima aktivno sudjeluje. Čak 40 % ispitanih rehabilitatora nije bilo zadovoljno razinom roditeljske uključenosti i percipiranim radnim mjestom, odnosno preprekama za učinkovit rad s roditeljima.

Ennur Erbas i suradnici (2016) proveli su istraživanje o uključenosti roditelja u brigu i intervenciju djece sa slušnim oštećenjima. Slično kao i prije spomenuto istraživanje, ovo ima za cilj ispitati prirodu uključenosti roditelja u proces rehabilitacije djece oštećena sluha, no iz perspektive roditelja. Korištena je kvalitativna deskriptivna metoda intervjuja provedenih s roditeljima, a sudjelovalo je 17 roditelja 11 djece u dobi od 6 do 9 godina. Rezultati su pokazali da je uključenost roditelja u intervenciju djece s oštećenjem sluha višestruke prirode i uključuje širok raspon ponašanja i praksi. Analizirajući odgovore koje su ponudili roditelji, izdvojeno je pet glavnih tema: (1) roditelji rade "iza kulisa", odnosno rijetko aktivno sudjeluju u sesijama s rehabilitatorom, već se izvan toga posvećuju svome djetetu na različite načine: nastoje prostor prilagoditi optimalnom slušanju, obrazuju se i informiraju o djetetovim potrebama i slično; (2) roditelji djeluju kao "voditelji slučaja": Ova domena roditeljske uključenosti uključuje

dogovaranje i prisustvovanje terminima/sastancima, procjenu usluga, komunikaciju s različitim stručnjacima, educiranje drugih, zastupanje u ime djeteta i osnaživanje djeteta da samostalno upravlja svojim gubitkom sluha, itd.; (3) roditelji uvijek imaju na umu jezični razvoj svog djeteta: s takvim ciljevima na umu, roditelji su napravili značajne promjene u načinu života, svjesno uključili interaktivne aktivnosti kao što su čitanje, pričanje priča, pjevanje, razgovor, potpisivanje i igra s djetetom u svoj svakodnevni život, nastavljali komunikacijsku terapiju kući, i poticali svoje dijete s gubitkom sluha da koristi komunikacijske strategije; (4) uloga roditelja proteže se na zagovaranje sve djece s oštećenjem sluha: roditelji su govorili o svom angažmanu u obrazovanju i podršci obiteljima, ulozi zagovaranja sve djece s oštećenjem sluha i interakcijama s drugom djecom oštećena sluha i članovima njihovih obitelji. Također je postojao snažan osjećaj da roditelji žele poboljšati usluge, podržati i povezati se s drugima koji su u istoj situaciji kao i oni; i (5) roditelji imaju niz uloga, ali na kraju dana, oni su roditelji: iako su roditelji govorili o brojnim specifičnim ulogama koje su preuzeli, također su izvijestili da se na mnoge načine njihova uključenost ne razlikuje od one koja bi bila za dijete s urednim sluhom. Mnogi roditelji opisali su ponašanja i radnje koje bi činili bez obzira na to ima li njihovo dijete oštećenje sluha ili ne.

Josvassen i suradnici (2019) provode istraživanje usmjereno na provođenje roditeljske evaluacije audio-verbalnog terapijskog pristupa (AVT) i procjenu relevantnosti ovog pristupa za djecu koja imaju oštećenje sluha i njihove obitelji u Danskoj. Uz pomoć upitnika, roditelji su procijenili razloge za sudjelovanje u projektu AVT-a, percipiranu korist od AVT-a, vlastite vještine, prakticiranje AVT-a kod kuće, nade i uvjerenja za budućnost svog djeteta i iskustvo sudjelovanja u AVT-u. Kako bi se pratio razvoj tijekom vremena, rezultati su uspoređeni između druge i treće godine u trogodišnjem AVT programu. Podaci se odnose na ukupno 55 djece i njihovih obitelji. Sudionici su bili regrutirani ili iz Istočne Danske ili Zapadne Danske, i svi su bili ili su još bili povezani sa Sveučilišnom bolnicom u Kopenhagenu ili Sveučilišnom bolnicom Aarhus. Najzanimljivije otkriće je da je 93 % roditelja željelo sudjelovati u AVT projektu kako bi njihovo dijete moglo koristiti slušanje i govorni jezik u svom punom potencijalu. Također, roditelji su izjavili kako misle da bi postali bolji u pomaganju svome djetetu u razvoju slušanja i govora kada bi sudjelovali u AVT-u. S tom se izjavom složila većina roditelja, uz manje razlike u odgovorima između druge i treće godine: sa 100 % u drugoj godini i 95 % u trećoj godini. Nadalje, Većina roditelja (99 % u drugoj godini i 97 % u trećoj godini) smatra da su svjesni gubitka sluha svog djeteta u velikoj ili vrlo velikoj mjeri. Također, na izjavu "Koristim tehnike koje se prakticiraju na AVT sesijama kod kuće", većina je odgovorila

u dvije najviše kategorije, odnosno složili su se u velikoj ili vrlo velikoj mjeri. Na kraju, roditelji su ocjenjivali svoje iskustvo sudjelovanja u audio-verbalnoj terapiji te je 68 % roditelja ocijenilo svoje iskustvo sudjelovanja u AVT projektu kao vrlo dobro, 23 % kao dobro, a 9 % kao razumno.

6. Ciljevi istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja ispitati stupanj informiranosti roditelja o procesu rehabilitacije slušanja i govora te potrebama slušno oštećenog djeteta, kao i kompetencije roditelja slušno oštećene djece uključene u neki oblik rehabilitacije slušanja i govora. Nadalje, cilj je ovoga rada i istraživanja koje sadrži dati opći dojam o stupnju informiranosti roditelja slušno oštećene djece u procesu rehabilitacije slušanja i govora. Osim toga, istraživanje će ispitanicima omogućiti procjenu vlastitih kompetencija kao roditelja djeteta sa slušnim oštećenjem, ali će i uputiti na važnost istih za uspješnost rehabilitacije.

7. Metodologija

7.1. Materijal i metoda

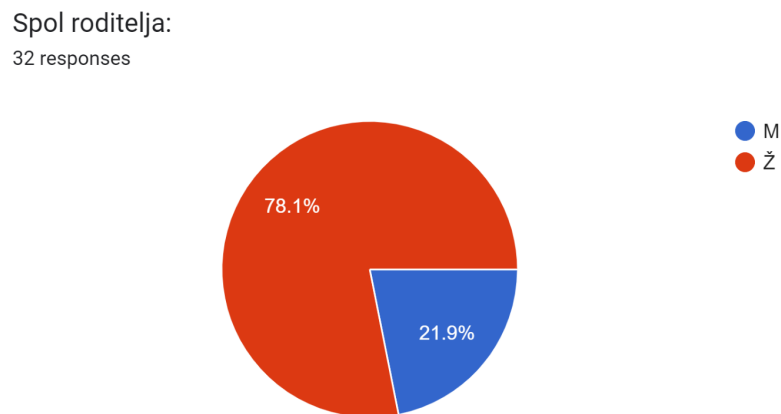
Istraživanje je provedeno u obliku *Google* ankete koja sadrži pitanja vezana uz kompetencije roditelja slušno oštećene djece te njihovu informiranost o samome procesu rehabilitacije slušanja i govora. Prvi se dio ankete sastoji od općih pitanja o ispitaniku i djetetu u rehabilitacijskome postupku, odnosno traže se spol i dob roditelja, kronološka te slušna dob djeteta, dijagnoza djeteta te mjesto i trajanje uključenosti u proces rehabilitacije slušanja i govora. Nadalje, anketa se sastoji od 36 tvrdnji vezanih uz roditeljske kompetencije i njihovu informiranost o rehabilitaciji te potrebama njihova djeteta. Uz ponuđene tvrdnje navedena je Likertova skala na temelju koje ispitanici izražavaju stupanj slaganja ili pak stupanj neslaganja sa stavom koji je izražen u zadanoj tvrdnji. Anketa također sadrži i jedno opisno pitanje u kojemu se od ispitanika traži da ukratko opišu aktivnosti, igre i/ili vježbe koje sa svojim djetetom provode kod kuće. Budući da je jasna važnost roditeljske uključenosti u rehabilitaciju svoje djece te njihov rad s djetetom izvan samih sati rehabilitacije, u anketi su izabrane tvrdnje koje ispitanicima omogućuju samoprocjenu te odražavaju vrijeme i načine koje roditelji provode sa svojom djecom, a s ciljem razvijanja rehabilitacije slušanja i govora. Za uspješnu rehabilitaciju također je važna dobra komunikacija između roditelja i rehabilitatora kako bi i jedni i drugi bili dovoljno informirani o napretku djeteta, ali i eventualnim teškoćama te kako bi roditelj mogao dobivati savjete u vidu poboljšanja rada koji s djetetom nastavlja kod kuće, stoga su birane i tvrdnje koje se odnose upravo na odnos roditelj – rehabilitator.

Navedena anketa distribuirana je putem *mailing* liste roditeljima kojih djeca polaze rehabilitaciju slušanja i govora u Dnevnom centru za rehabilitaciju *Slava Raškaj* u Rijeci te

roditeljima čija djeca pohađaju rehabilitaciju u Poliklinici *SUVAG* u Zagrebu. Prilikom traženja ispitanika, u prikupljanju kontakata pomogle su prof. fonetike, audiorehabilitatorica Martina Stilin, iz Dnevnog centra za rehabilitaciju Slava Raškaj u Rijeci te prof. fonetike, audiorehabilitatorica Iva Barlović iz Poliklinike *SUVAG* u Zagrebu na čemu im se autorica ovoga istraživanje uvelike zahvaljuje.

7.2. Ispitanici

U ovome istraživanju sudjelovalo je 32 ispitanika, odnosno roditelja čija djeca imaju neki oblik slušnog oštećenja.

Slika 1. Spol ispitanika

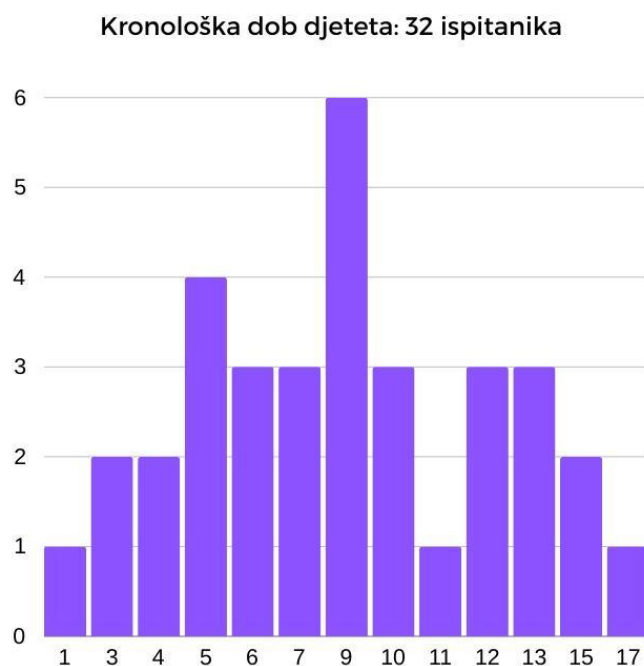
Od 32 ispitanika, koji su se odazvali na sudjelovanje u ovome istraživanju, njih 78,1 % ili 25 su žene, odnosno majke djeteta, a 21,9 %, (7) su muškarci, očevi djeteta.

Slika 2. Dob ispitanika

Dob roditelja, odnosno ispitanika koji su sudjelovali u ovome istraživanju proteže se od 24 godine do 50 godina. Najviše ispitanika dobi je između 29 i 33 godine, točnije njih devetero. Zatim slijedi dobna skupina od 39 godina do 44 godine kojoj pripada 8 ispitanika. Petero ispitanika ima od 44 godine do 48 godina, a njih četvero ima 49 ili 50 godina. Također, četvero ispitanika pripada dobnoj skupini od 34 godine do 38 godina. Najmanji broj ispitanika, odnosno njih dvoje, ima između 24 i 28 godina.

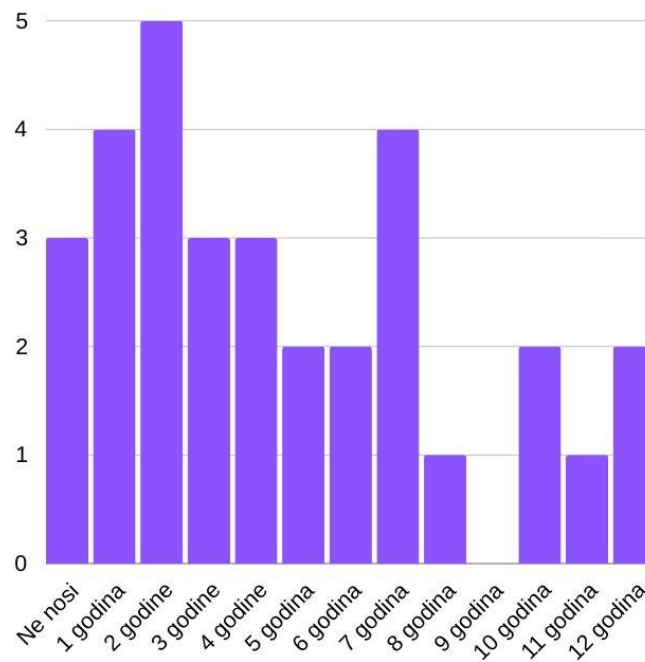

Slika 3. Rezultati odgovora roditelja o kronološkoj dobi djeteta

Raspon godina djece čiji su roditelji ispitanici u ovome istraživanju proteže se od 1 godine pa sve do 17 godina. Od 32 ispitanika, šestero ima djecu staru 9 godina, a četvero ima djecu od 5 godina starosti. Po tri ispitanika od njih 32 imaju djecu koja imaju 6, 7, 10, 12 i 13 godina, a po dvoje 3, 4 i 15 godina. Po jedan ispitanik ima dijete koje ima 1 godinu, 11 godina te 17 godina.

Slušna dob djeteta (koliko dugo nosi slušno pomagalo):
32 ispitanika

Slika 4. Rezultati odgovora roditelja o slušnoj dobi djeteta

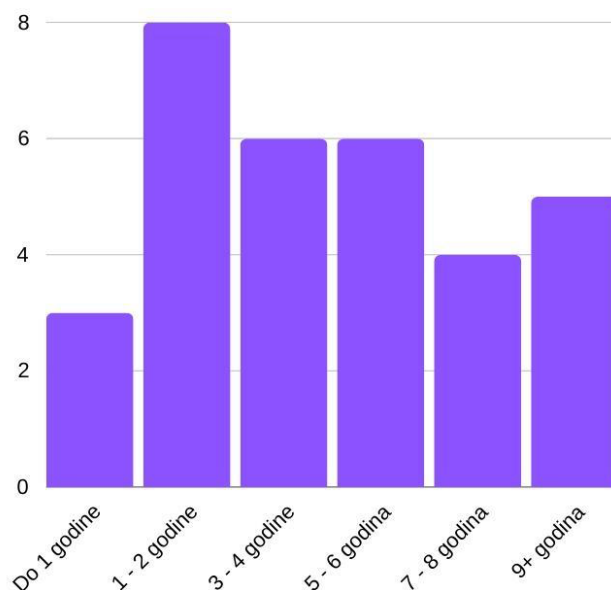
Jedno od anketnih pitanja dotaknulo se i slušne dobi djece ispitanika ovog istraživanja, odnosno vremenskog perioda u kojemu dijete koristi slušno pomagalo. Najveći broj ispitanika, petero od njih 32, ima djecu koja već 2 godine koriste slušno pomagalo. Četvero ima djecu koja koriste slušno pomagalo 1 godinu, a isto je toliko ispitanika čija djeca koriste slušno pomagalo već 7 godina. Čak troje ispitanika napisalo je kako im dijete ne koristi slušno pomagalo. Također, troje je ispitanika odgovorilo kako im dijete koristi slušno pomagalo već 3 godine, a isto toliko je ispitanika čija djeca koriste pomagalo 4 godine. Po dva ispitanika odgovorila su kako im djeca koriste slušno pomagalo 5 i 6 godina. Najdulji period nošenja slušnog pomagala je čak 12 godina, što je odgovorilo dvoje ispitanika. Također, dvoje ispitanika ima djecu koja koriste slušno pomagalo već 10 godina. Samo jedan ispitanik ima dijete koje koristi slušno pomagalo 8 godina te jedan čije dijete koristi pomagalo 11 godina.

Tablica 1. Dijagnoza djeteta - odgovori ispitanika

Dijagnoza djeteta	Broj ispitanika
Srednja naglušost	7 ispitanika
Obostrana gluhoća	5 ispitanika
Obostrana naglušost	4 ispitanika
Djelomično oštećenje sluha	3 ispitanika
Teža naglušost	3 ispitanika
Blaga zamjedbena naglušost	2 ispitanika
Zamjedbena naglušost	2 ispitanika
Obostrana simetrična naglušost	2 ispitanika
Obostrana perceptivna gluhoća	2 ispitanika
Progresivni gubitak sluha	1 ispitanik
Naglušost na desnom uhu	1 ispitanik

Sljedeće anketno pitanje bilo je otvorenoga tipa te se od svakog ispitanika očekivalo da upiše dijagnozu svoga djeteta. Odgovori su se razlikovali, a sedmero ispitanika odgovorilo je kako se radi o srednjoj naglušosti. Sljedeći najčešći odgovor bio je obostrana gluhoća, dijagnoza koju je napisalo petero ispitanika. Četvero je ispitanika odgovorilo kako se radi o obostranoj naglušosti. Tri su ispitanika odgovorila kako se radi o djelomičnom oštećenju sluha, a isto toliko o težoj naglušosti. Po dva su ispitanika navela blagu zamjedbenu naglušost, zamjedbenu naglušost, obostranu simetričnu naglušost te obostranu perceptivnu gluhoću. Jedan je ispitanik kao dijagnozu naveo progresivni gubitak sluha, a isto toliko jednostranu naglušost na desnome uhu.

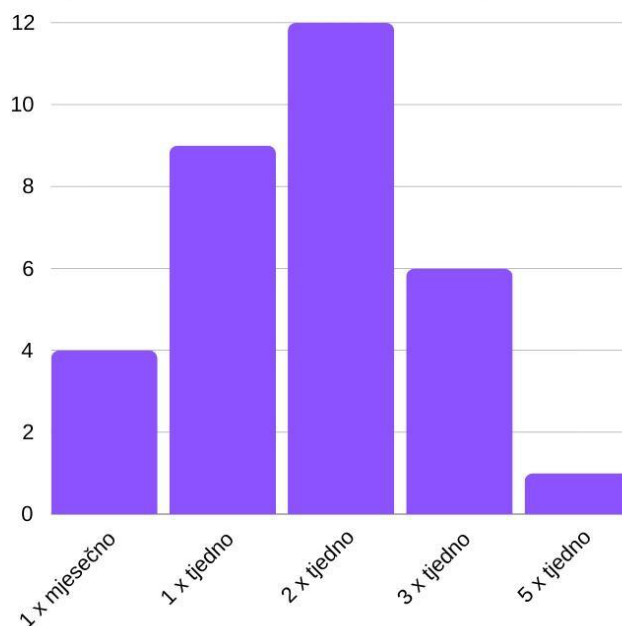
Koliko dugo polazite na rehabilitaciju slušanja i govora? (32 ispitanika) :

Slika 5. Rezultati odgovora roditelja o trajanju rehabilitacije slušanja i govora

Prvi dio anketnog upitnika od ispitanika je tražio i da definiraju dužinu trajanja rehabilitacije u kojoj njihovo dijete sudjeluje. Najveći je broj ispitanika, osmero od 32, odgovorilo kako se radi o vremenskom periodu između 1 i 2 godine. Njih šestero je odgovorilo kako njihovo dijete odlazi na rehabilitaciju između 3 i 4 godine, a isto toliko ispitanika odgovorilo je između 5 i 6 godina. Rehabilitaciju u trajanju od 9 ili više godina polaze djeca čak petero ispitanika, a u trajanju između 7 i 8 godina, djeca četvero ispitanika. Najmanji broj ispitanika, njih troje, odgovorilo je kako im djeca sudjeluju u rehabilitaciji kraće od 1 godine.

Koliko često polazite na rehabilitaciju slušanja i govora? (32 ispitanika) :

Slika 6. Rezultati odgovora roditelja o učestalosti rehabilitacije

Osim općenitog trajanja rehabilitacije, od ispitanika, odnosno roditelja, očekivalo se i da napišu koliko često sa svojim djetetom sudjeluju u rehabilitaciji slušanja i govora. Čak 12 ispitanika od 32 odgovorilo je kako rehabilitaciji prisustvuju 2 puta tjedno, a njih devetero samo 1 tjedno. Šestero ispitanika u rehabilitaciji sudjeluje 3 puta tjedno, a samo jedan ispitanik 5 puta tjedno. Čak četvero ispitanika odgovorilo je kako sa svojim djetetom odlazi na rehabilitaciju 1 mjesečno.

Uključenost u rehabilitaciju slušanja i govora (32 ispitanika):

Slika 7. Rezultati odgovora roditelja o mjestu uključenosti u rehabilitaciju

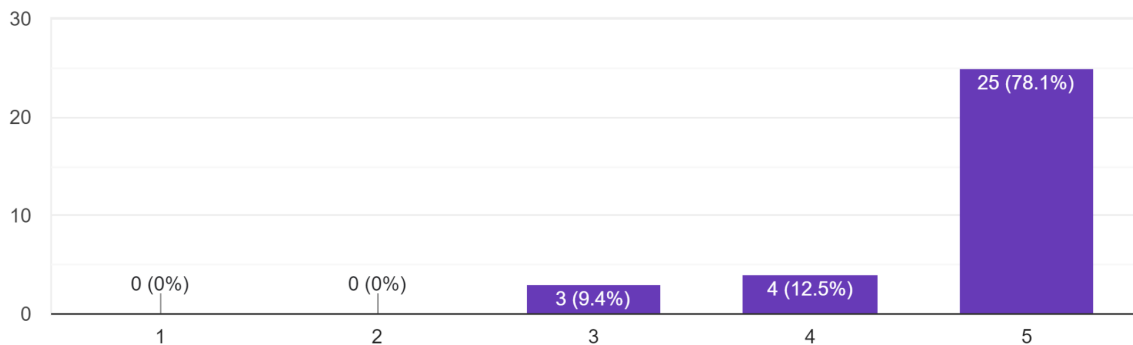
Najveći broj ispitanika koji su sudjelovali u ovome istraživanju su sa svojom djecom uključeni u proces rehabilitacije u Poliklinici *SUVAG* u Zagrebu, točnije njih 20 od 32 što je 62,5 %. Sedmero ispitanika, odnosno 21,9 % polazi rehabilitaciju u Dnevnom centru za rehabilitaciju *Slava Raškaj* u Rijeci, a petero je ispitanika odgovorilo kako na rehabilitaciju polazi privatno, što je 15,6 % ispitanika.

8. Rezultati

Rezultati ovoga istraživanja prikazani su grafovima, cijelim brojevima te postotcima, a interpretirani su u skladu sa zadanim i unaprijed definiranim ciljevima istraživanja.

Uključen sam u rehabilitaciju svoga djeteta.

32 responses

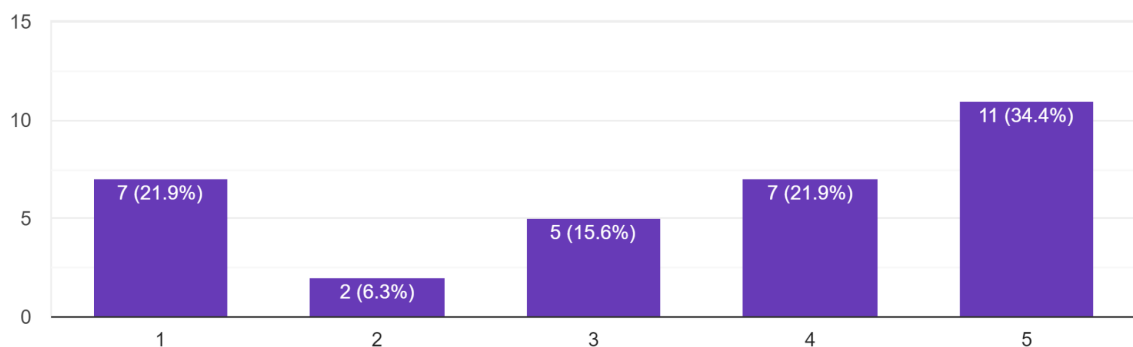

Slika 8. Rezultati odgovora roditelja povezanih s uključenosti u rehabilitaciju

Od 32 roditelja koji su sudjelovali u istraživanju, većina, konkretno njih 25 ili 78,1 %, smatra kako je u potpunosti uključeno u proces rehabilitacije svoga djeteta. Četvero (12,5 %) uglavnom se slaže s tom tvrdnjom, dok samo troje (9,4 %) nema jasan stav o razini svoje uključenosti u proces rehabilitacije.

Promatram sesije s rehabilitatorom svoga djeteta.

32 responses

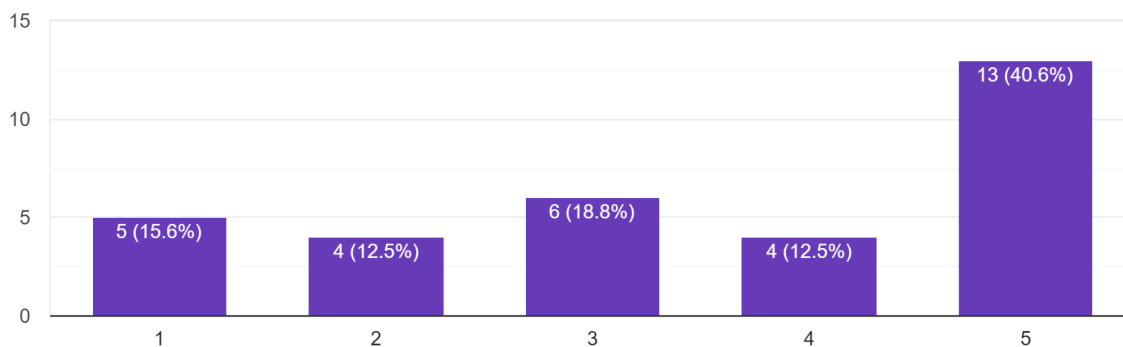
Slika 9. Rezultati odgovora roditelja povezanih s promatranjem sesija s rehabilitatorom svoga djeteta

Kao što je vidljivo iz grafikona 9, s tvrdnjom kako promatraju sesije s rehabilitatorom svoga djeteta u potpunosti se slaže samo 11 ispitanika, odnosno 34,4 %, a njih se 7 ili 21,9 %

uglavnom slaže. Petero ispitanika, odnosno 15,6 % o tvrdnji nije izrazilo jasan stav pa možemo zaključiti da to čine samo povremeno. Dvoje ispitanika, 6,3 % uglavnom se s tvrdnjom ne slaže, a čak je sedmero (21,9 %) izjavilo kako se uopće ne slaže s tvrdnjom, odnosno kako ne promatraju sesije s rehabilitatorom svoga djeteta.

Aktivno sudjelujem u sesijama s rehabilitatorom svoga djeteta.

32 responses

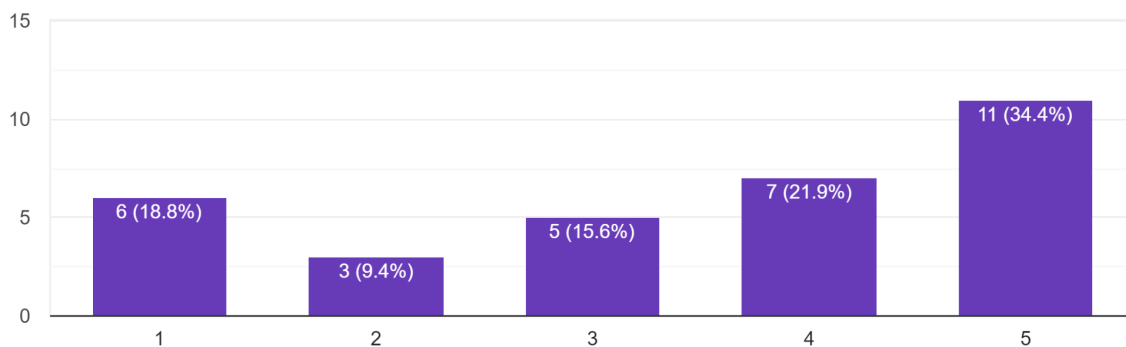
Slika 10. Rezultati odgovora roditelja povezanih s aktivnim sudjelovanjem u sesijama s rehabilitatorom svoga djeteta

Prilikom upita sudjeluju li aktivno u sesijama s rehabilitatorom svoga djeteta, 13 ispitanika ili 40,6 % se s tvrdnjom slaže, dok se njih petero ili 15,6 % s tvrdnjom uopće ne slaže. Četvero, 12,5 % ispitanika s tvrdnjom se uglavnom slaže, a isto toliko ispitanika s tvrdnjom se uglavnom ne slaže. Čak šestero ispitanika, odnosno 18,8 % nije izrazilo jasan stav te se s tvrdnjom niti slažu, niti ne slažu.

Sudjelujem u izradi i planiranju tijekom djetetove rehabilitacije.

32 responses

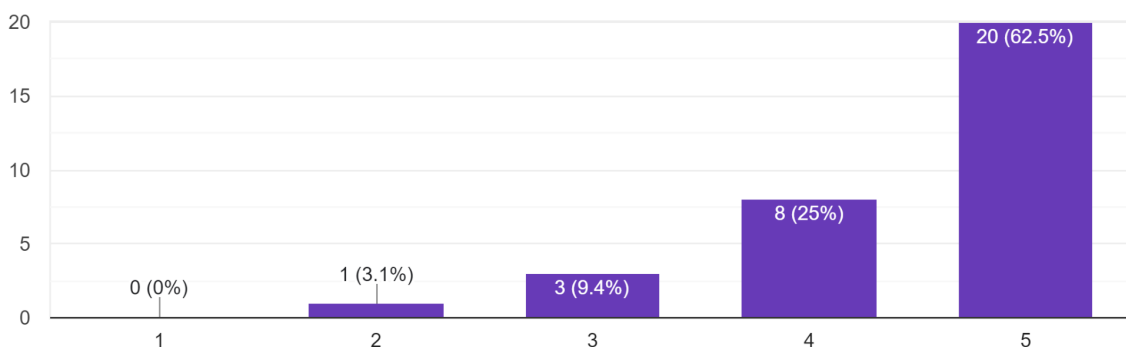

Slika 11. Rezultati odgovora roditelja povezanih sa sudjelovanjem u planiranju i izradi tijekom djetetove rehabilitacije

U izradi i planiranju tijekom djetetove rehabilitacije sudjeluje samo 11 ispitanika, odnosno njih 34,4 %. Šestero (18,8 %) ispitanika ističe kako ne sudjeluje u izradi i planiranju rehabilitacije svoga djeteta, a troje ili 9,4 % uglavnom ne sudjeluje. Sedmero, odnosno 21,9 % ispitanika uglavnom sudjeluje u izradi i planiranju, a petero (15,6 %) niti sudjeluje, niti ne sudjeluje, odnosno petero ispitanika nije izrazilo jasan stav o ovoj tvrdnji.

Suradujem s rehabilitatorom svoga djeteta.

32 responses

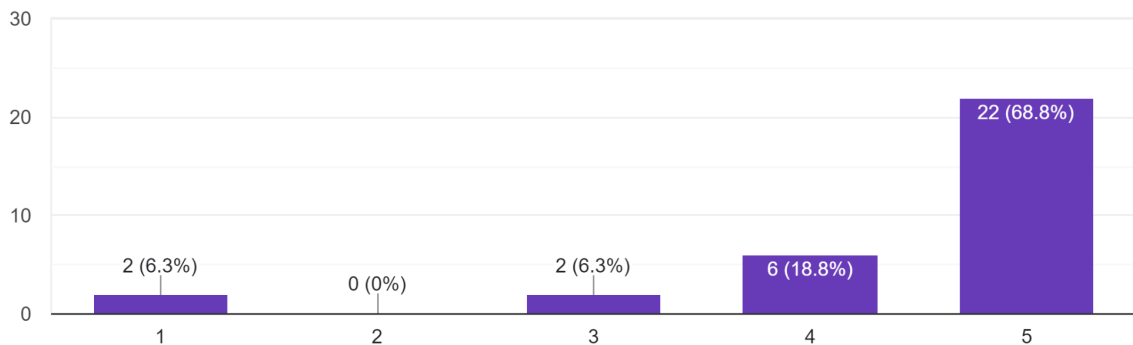

Slika 12. Rezultati odgovora roditelja povezanih sa surađivanjem s rehabilitatorom svoga djeteta

Od 32 ispitanika, čak njih 20 (62,5 %) izjavilo je kako surađuju s rehabilitatorom svoga djeteta, a niti jedan ispitanik nije izjavio kako uopće ne surađuje s rehabilitatorom. Ipak, jedan je ispitanik, 3,1 %, izjavio kako uglavnom ne surađuje s rehabilitatorom svoga djeteta, a troje (9,4 %) niti surađuje, niti ne surađuje. Osmero ispitanika, odnosno 25 % izjavilo je kako uglavnom surađuje s rehabilitatorom svoga djeteta.

Rehabilitator mi daje upute za rad s djetetom kod kuće.

32 responses

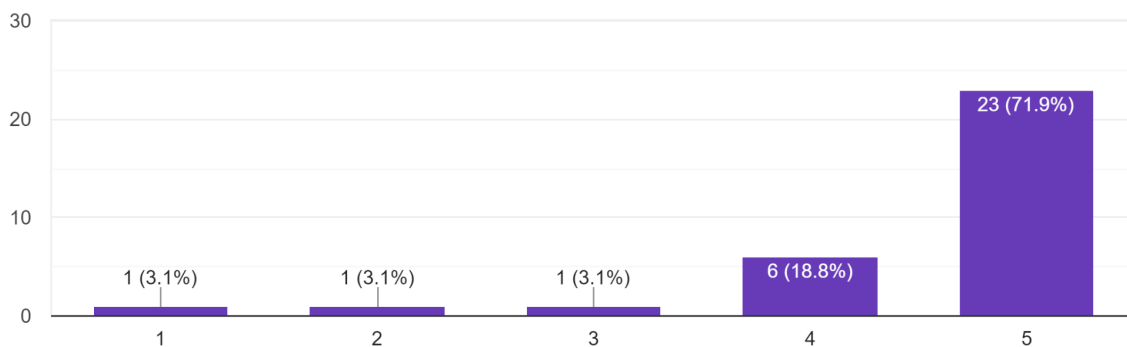

Slika 13. Rezultati odgovora roditelja povezanih s primanjem uputa od rehabilitatora za rad kod kuće

Čak 22 ispitanika, odnosno 68,8 %, tvrdi kako im rehabilitator daje upute za rad s djetetom kod kuće, a njih šestoro (18,8 %) se s tom tvrdnjom uglavnom slaže. Samo dvoje ispitanika, 6,3 % nije dalo jasan odgovor, točnije niti se slažu, niti se s tvrdnjom ne slažu. Također, samo se dvoje (6,3 %) ispitanika uopće ne slaže, odnosno izjavljuje kako im rehabilitator ne daje upute za rad s djetetom kod kuće.

Razumijem upute rehabilitatora svoga djeteta.

32 responses

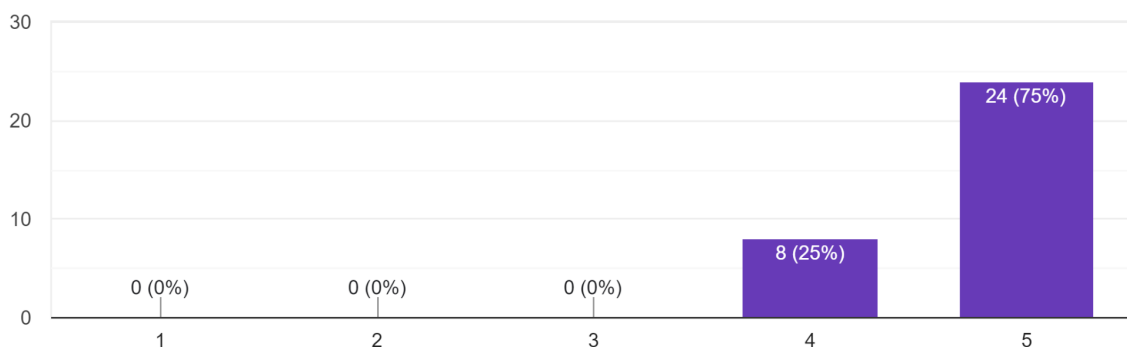

Slika 14. Rezultati odgovora roditelja povezanih s razumijevanjem uputa rehabilitatora

Od 32 ispitanika, 23, ili 71,9 % tvrdi kako razumiju upute koje im rehabilitator djeteta daje, a njih šestoro (18,8 %) tvrdi kako ih uglavnom razumiju. Samo je jedan (3,1 %) ispitanik izjavio kako uopće ne razumije upute rehabilitatora i jedan (3,1 %) kako ih uglavnom ne razumije. Također, samo je jedan (3,1 %) ispitanik dao nejasan odgovor, odnosno niti se slaže, niti ne slaže s tvrdnjom kako razumije upute rehabilitatora svoga djeteta.

Slijedim smjernice rehabilitatora svoga djeteta.

32 responses

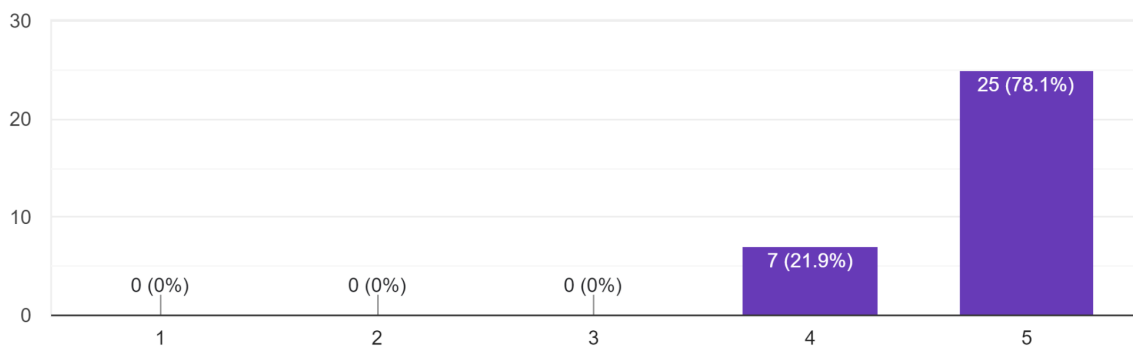

Slika 15. Rezultati odgovora roditelja povezanih sa slijeđenjem smjernica rehabilitatora djeteta

Na upit slijede li smjernice koje im daje rehabilitator djeteta, čak je 24 ispitanika, odnosno njih 75 % odgovorilo kako se u potpunosti slažu, a njih osmero ili 25 % kako se uglavnom slažu. Niti jedan ispitanik nije izjavio kako ne slijedi smjernice dobivene od rehabilitatora djeteta.

Prilikom rada s djetetom kod kuće, uvažavam eventualne korekcije o postupcima što ih provodim i savjete koje mi daje rehabilitator mog djeteta.

32 responses

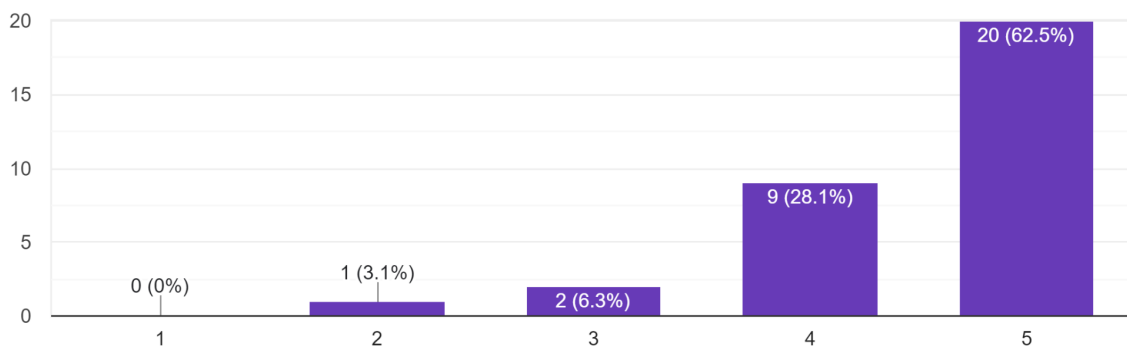

Slika 16. Rezultati odgovora roditelja povezanih s uvažavanjem korekcija rehabilitatora o postupcima koje provode prilikom rada s djetetom kod kuće

S tvrdnjom “Prilikom rada s djetetom kod kuće, uvažavam eventualne korekcije o postupcima što ih provodim i savjete koje mi daje rehabilitator mog djeteta” u potpunosti se slaže čak 25 ispitanika ili 78,1 %. Također, sedmero se ispitanika s tom tvrdnjom uglavnom slaže, točnije njih 21,9 %. Niti jedan ispitanik nije izrazio nejasan stav ili ustvrdio kako se s navedenom tvrdnjom u nekom stupnju ne slaže.

Smatram da imam dobru komunikaciju s rehabilitatorom svoga djeteta.

32 responses

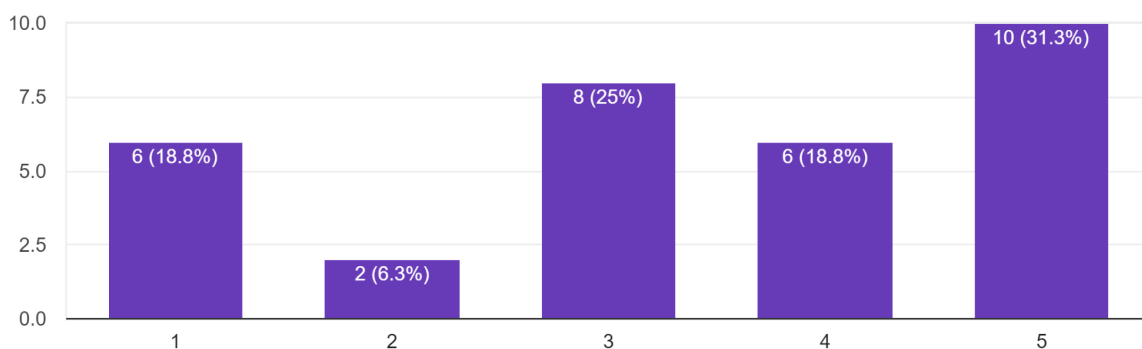

Slika 17. Rezultati odgovora roditelja povezanih s komunikacijom s rehabilitatorom djeteta

Od 32 ispitanika, 20 ili 62,5 % smatra kako ima dobru komunikaciju s rehabilitatorom svojega djeteta, a njih devetero, odnosno 28,1 % izjavljuje kako uglavnom ima dobru komunikaciju s rehabilitatorom. Svega dvoje ispitanika (6,3 %) ima nejasan stav, odnosno niti se slažu niti se ne slažu s tvrdnjom kako imaju dobru komunikaciju s rehabilitatorom svoga djeteta, a samo se jedan ispitanik (3,1 %) s tom tvrdnjom uglavnom ne slaže.

Kako bih poboljšao/la svoje znanje, čitam dodatnu literaturu.

32 responses

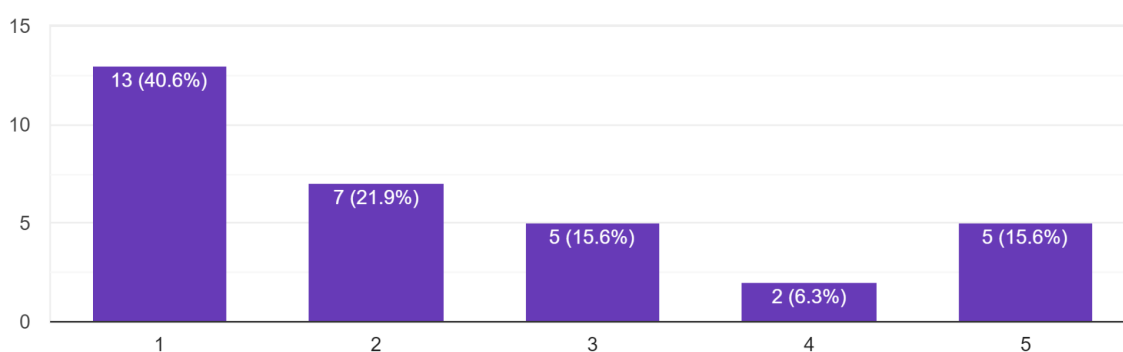

Slika 18. Rezultati odgovora roditelja povezanih s čitanjem dodatne literature u svrhu poboljšanja znanja

Svega 10 (31,3 %) ispitanika tvrdi kako čita dodatnu literaturu kako bi poboljšali svoje znanje o procesu rehabilitacije te se njih šestero (18,8 %) uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. Osmero ispitanika, odnosno 25 % ispitanika izjavljuje kako se s navedenom tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže te je nedefiniranog stava, a samo se dvoje (6,3 %) ispitanika uglavnom ne slaže. Čak se šestero ispitanika ili 18,8 % ispitanika uopće ne slaže, odnosno ne čita dodatnu literaturu kako bi poboljšao svoje znanje.

Kako bih poboljšao/la svoje znanje, pohađam radionice, predavanja i slično.

32 responses

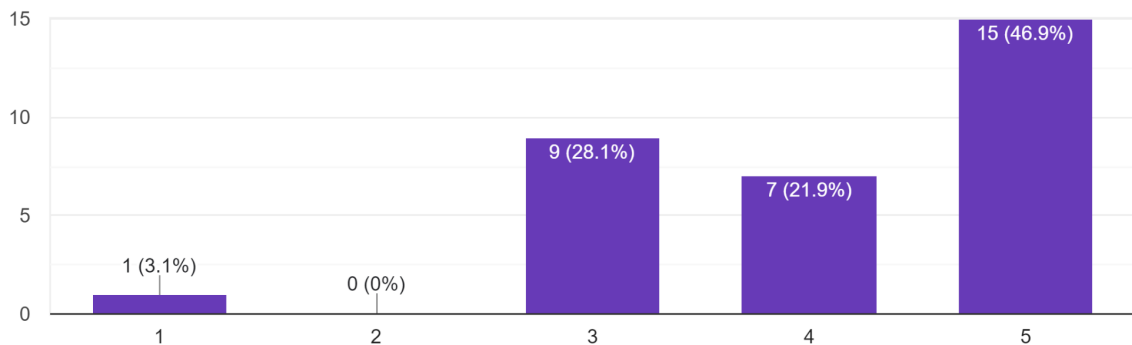

Slika 19. Rezultati odgovora roditelja povezanih s pohađanjem radionica, predavanja, i slično, u svrhu poboljšanja znanja

Od 32, samo petero ispitanika, odnosno 15,6 %, tvrdi kako pohađanjem radionica, predavanja i slično, nastoji poboljšati svoje znanje te se samo dvoje (6,3 %) ispitanika s tom navedenom tvrdnjom uglavnom slaže. Također, petero (15,6 %) ispitanika izražava nejasan stav te se s tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže. Čak 13 ispitanika, 40,6 %, uopće ne pohađa radionice, predavanja ili slično, a sedmero, 21,9 %, uglavnom ne pohađa ništa od navedenog.

Kako bih poboljšao/la svoje znanje, dijelim iskustva s drugim roditeljima.

32 responses

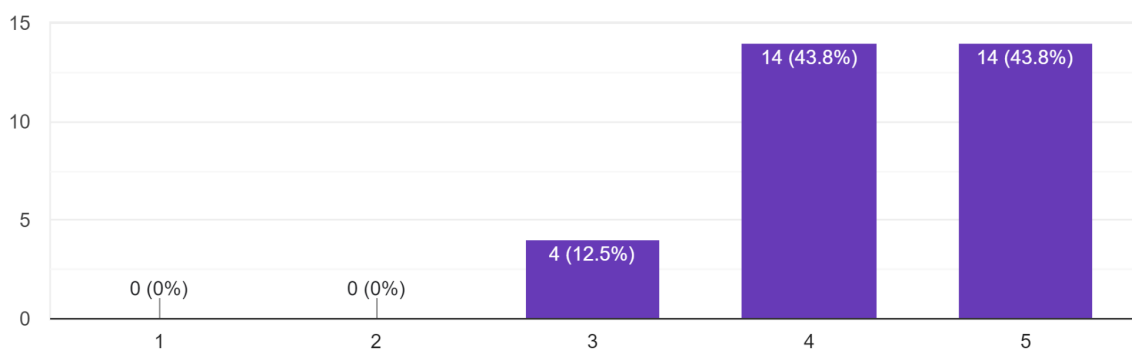

Slika 20. Rezultati odgovora roditelja povezanih s dijeljenjem iskustava s drugim roditeljima, u svrhu poboljšanja znanja

Kako bi poboljšali svoje znanje, 15 ispitanika, 46,9 %, tvrdi kako dijeli iskustva s drugim roditeljima, a njih sedmero ili 21,9 % se s tom navedenom tvrdnjom uglavnom slaže. Čak devetero ispitanika, njih 28,1 %, nije izrazilo jasan stav, odnosno niti se slažu, niti se ne slažu s navedenom tvrdnjom. Samo je jedan (3,1 %) ispitanik izjavio kako se uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno kako ne dijeli svoja iskustva s drugim roditeljima.

Smatram da sam dobro informiran/a o potrebama svoga djeteta.

32 responses

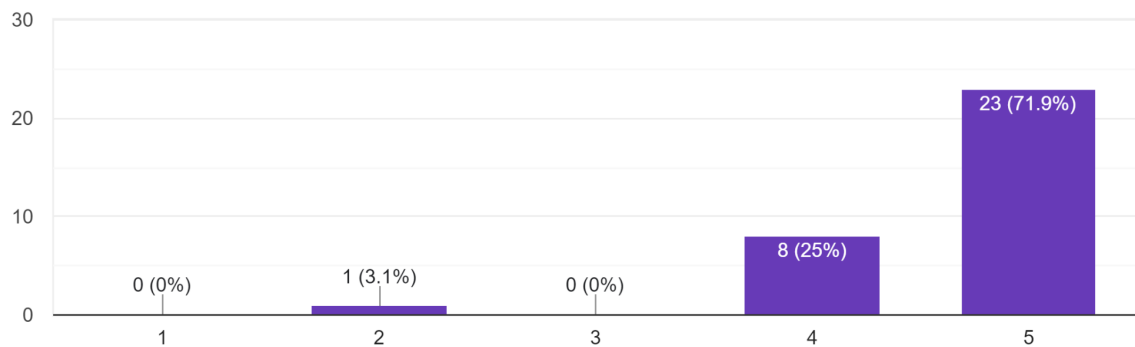

Slika 21. Rezultati odgovora roditelja povezanih s njihovom vlastitom procjenom stupnja svoje informiranosti o potrebama djeteta

Prema grafikonu 21, od 32 ispitanika, njih 14 ili 43,8 % smatra da je dobro informirano o potrebama svoga djeteta. Također, isto se toliko ispitanika, 43,8 %, uglavnom s navedenom tvrdnjom slaže. Samo je četvero ispitanika, njih 12,5 %, izrazilo nejasan stav o navedenoj tvrdnji te se s njom niti slažu niti ne slažu. Niti jedan ispitanik nije izrazio neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Vježbam slušanje i govor s djetetom kod kuće.

32 responses

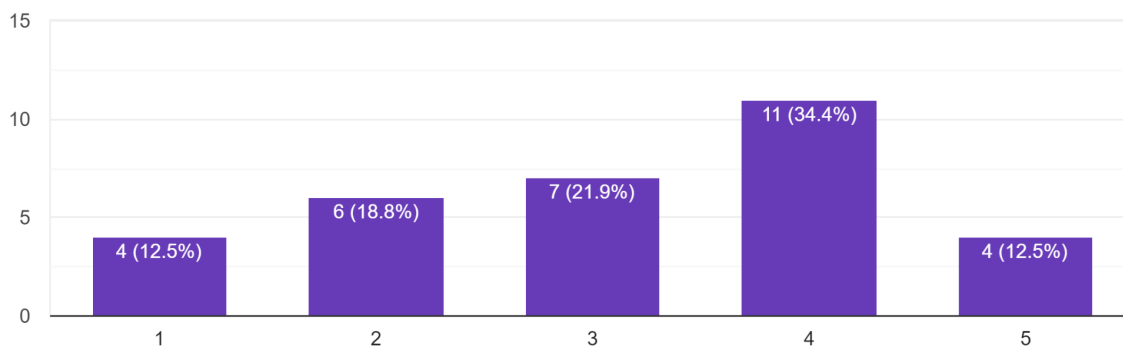
Slika 22. Rezultati odgovora roditelja povezanih s vježbanjem slušanja i govora kod kuće

Od 32 ispitanika, 23 ili 71,9 % tvrdi kako sa svojim djetetom vježbaju slušanje i govor kod kuće. Osmero ispitanika, odnosno 25 %, uglavnom se s navedenom tvrdnjom slaže, a samo je jedan ispitanik, 3,1 %, izjavio kako uglavnom ne vježba slušanje i govor sa svojim djetetom kod kuće.

Kod kuće s djetetom radim isključivo na materijalu koji nam daje rehabilitator.

32 responses

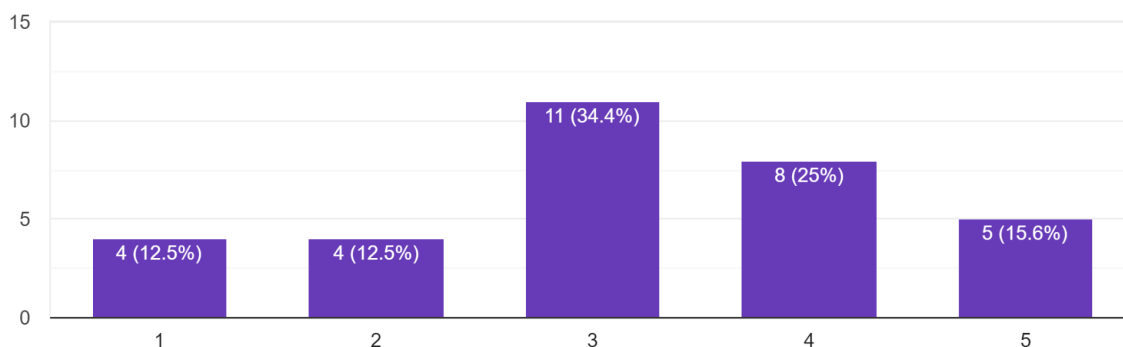

Slika 23. Rezultati odgovora roditelja povezanih s radom na materijalu koji daje rehabilitator

S tvrdnjom “Kod kuće s djetetom radim isključivo na materijalu koji nam daje rehabilitator.” u potpunosti se slaže svega četvero ispitanika, odnosno 12,5 %, a čak 11 (34,4 %) se s navedenom tvrdnjom uglavnom slaže. Također, samo se četvero (12,5 %) ispitanika uopće ne slaže s tvrdnjom, dok se šestoro (18,8 %) uglavnom ne slaže. Sedam je ispitanika izrazilo nejasan stav, odnosno njih 21,9 % se s navedenom tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže.

Kod kuće imitiram način rada rehabilitatora.

32 responses

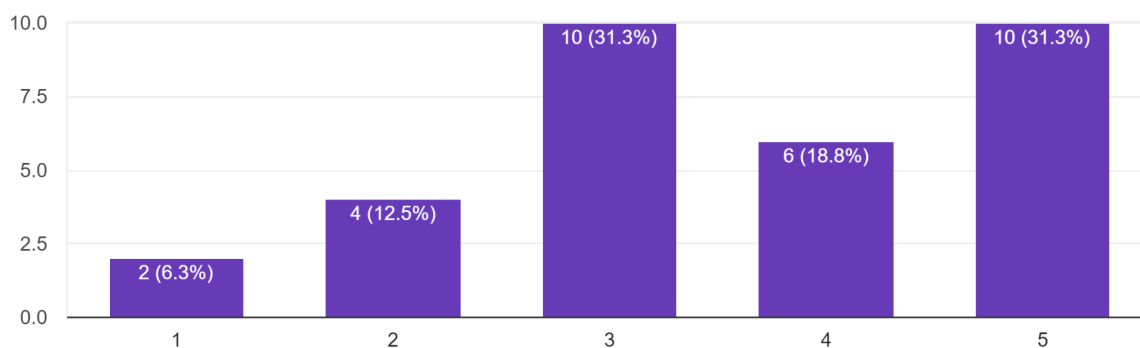

Slika 24. Rezultati odgovora roditelja povezanih s imitiranjem rada rehabilitatora kod kuće

Svega petero ispitanika, 15,6 %, u potpunosti se slaže s tvrdnjom kako prilikom rada s djetetom kod kuće imitiraju način rada rehabilitatora, a osmero ispitanika ili 25 % se s tom tvrdnjom uglavnom slaže. Čak 11 ispitanika, 34,4 %, izrazilo je nejasan stav o navedenoj tvrdnji te se s njom niti slažu niti ne slažu. Četvero se ispitanika s navedenom tvrdnjom uglavnom ne slaže, odnosno njih 12,5 %. Jednak broj ispitanika izjavilo je kako uopće ne imitiraju način rada rehabilitatora kod kuće, konkretno njih četvero ili 12,5 %.

Kod kuće osmišljam vlastite aktivnosti koje se odnose na razvijanje slušanja i govora moga djeteta.

32 responses

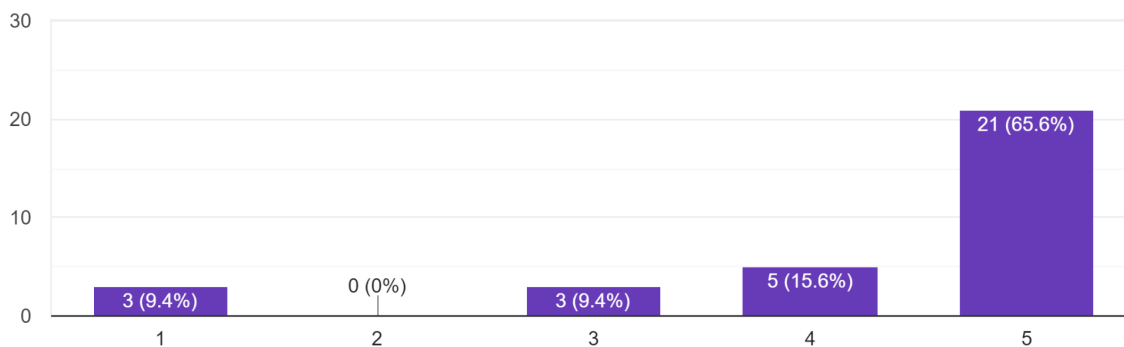

Slika 25. Rezultati odgovora roditelja povezanih s osmišljavanjem vlastitih aktivnosti koje se odnose na razvijanje slušanja i govora djeteta

Prema grafikonu 25, 10 ispitanika, 31,3 %, samo osmišljava vlastite aktivnosti koje se odnose na razvijanje slušanja i govora djeteta. Jednak broj ispitanika, njih 10 ili 31,3 %, nema jasno definiran stav o navedenoj tvrdnji. Šestero (18,8 %) se ispitanika od njih 32 uglavnom slaže s tvrdnjom kako osmišljavaju vlastite aktivnosti za razvijanje slušanja i govora. Samo se dvoje ispitanika u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno njih 6,3 %, dok se četvero (12,5 %) ispitanika uglavnom ne slaže.

Djetetu čitam priče i slikovnice.

32 responses

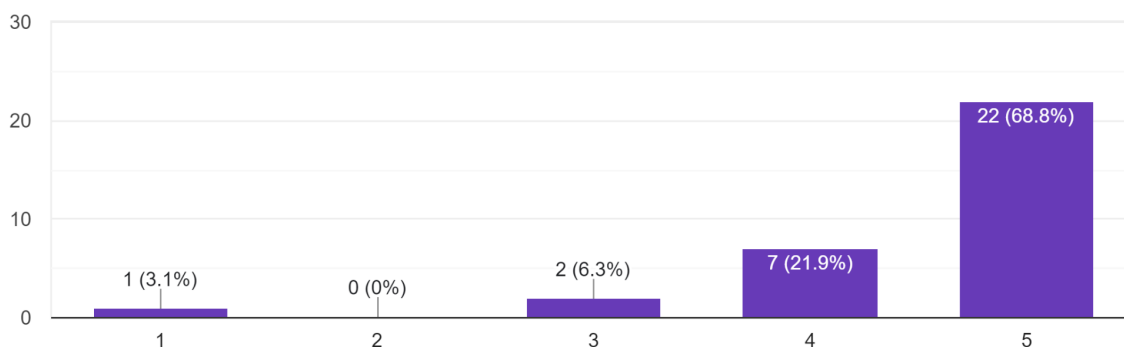

Slika 26. Rezultati odgovora roditelja povezanih s čitanjem priča i slikovnica

U ovome je anketnome pitanju vidljivo kako većina ispitanika svome djetetu čita priče i slikovnice. Od 32 ispitanika, njih je 21 (65,6 %) izrazilo potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom, a petero (15,6 %) ispitanika se s istom uglavnom slaže. Samo je troje ispitanika, odnosno 9,4 %, izrazilo kako se s tvrdnjom niti slaže niti ne slaže, a isto je toliko ispitanika ustvrdilo kako se uopće ne slaže, odnosno 9,4 % ispitanika svome djetetu ne čita priče i slikovnice.

Radim s djetetom kroz igru.

32 responses

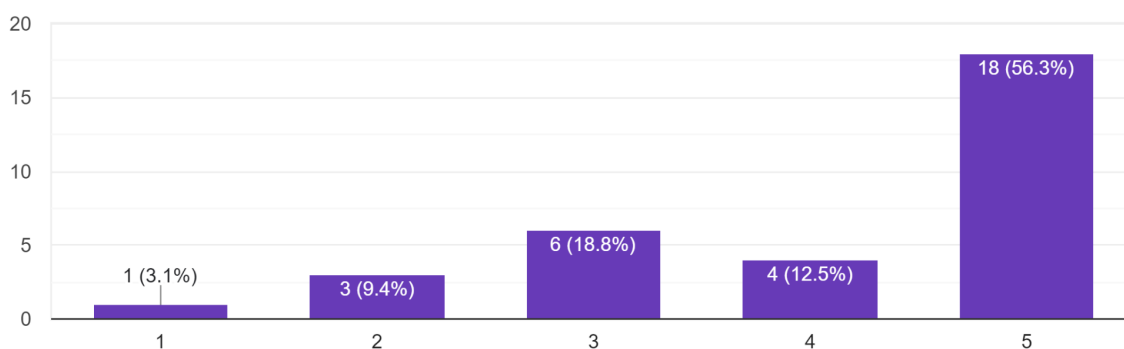

Slika 27. Rezultati odgovora roditelja povezanih s radom s djetetom kroz igru

Kao i u prošlom anketnome pitanju, u ovome se također većina ispitanika slaže s navedenom tvrdnjom. Naime, njih 22 ili 68,8 % tvrdi kako s djetetom rade kroz igru, a sedmero ili 21,9 % se uglavnom slažu s istom tvrdnjom. Samo je dvoje ispitanika ili 6,3 % izjavilo kako se s tvrdnjom niti slažu niti ne slažu te je samo jedan ispitanik (3,1 %) izrazio potpuno neslaganje s tvrdnjom kako s djetetom radi kroz igru.

Djetetu pjevam pjesmice.

32 responses

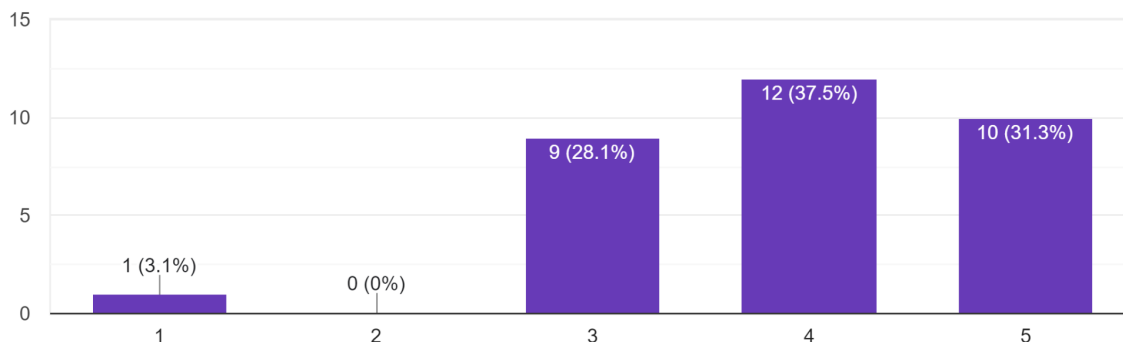

Slika 28. Rezultati odgovora roditelja povezanih s pjevanjem pjesmica djetetu

Većina ispitanika, 18 (56,3 %) od 32, posve se slaže s tvrdnjom koja je zadana, odnosno tvrde kako pjevaju svome djetetu pjesmice. Također, četvero ili 12,5 % se s zadanom tvrdnjom uglavnom slaže. Čak šestero (18,8 %) se ispitanika s tvrdnjom niti slaže niti ne slaže i nije izrazilo jasan stav. Samo se jedan (3,1 %) ispitanik uopće ne slaže, a njih troje ili 9,4 % se uglavnom ne slažu s navedenom tvrdnjom kako djetetu pjevaju pjesmice.

Moje je dijete zainteresirano za aktivnosti koje kod kuće provodimo s ciljem razvijanja slušanja i govora.

32 responses

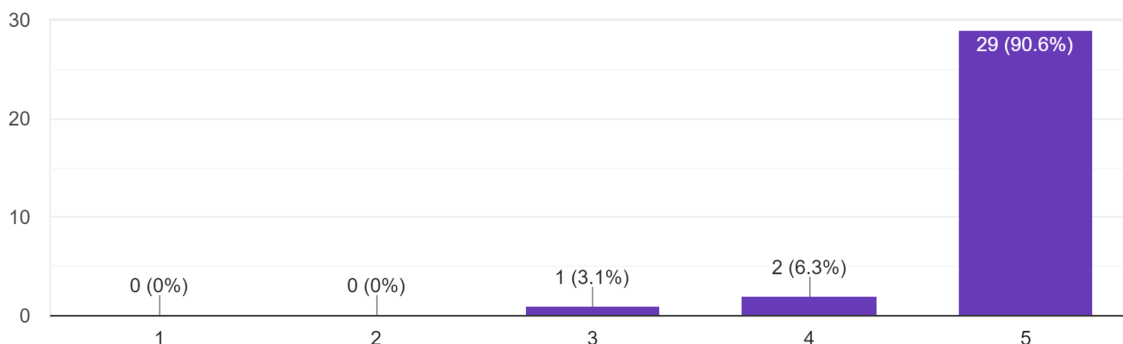

Slika 29. Rezultati odgovora roditelja povezanih s zainteresiranošću djeteta za aktivnosti koje kod kuće provode s ciljem razvijanja slušanja i govora

Na anketno pitanje vezano uz zainteresiranost djeteta za aktivnosti koje ispitanici provode kod kuće s ciljem razvijanja slušanja i govora, desetero je ispitanika, njih 31,3 % izjavilo kako je njihovo dijete u potpunosti zainteresirano za iste. Također, 12 ispitanika ili 37,5 %, izjavilo je kako je njihovo dijete za iste uglavnom zainteresirano, a devetero ispitanika, 28,1 %, nije izrazilo jasan stav o navedenoj tvrdnji, odnosno s njom se niti slažu niti ne slažu. Samo je jedan ispitanika (3,1 %) izjavio kako dijete uopće nije zainteresirano za aktivnosti koje se kod kuće provode.

Obraćam se djetetu govorom.

32 responses

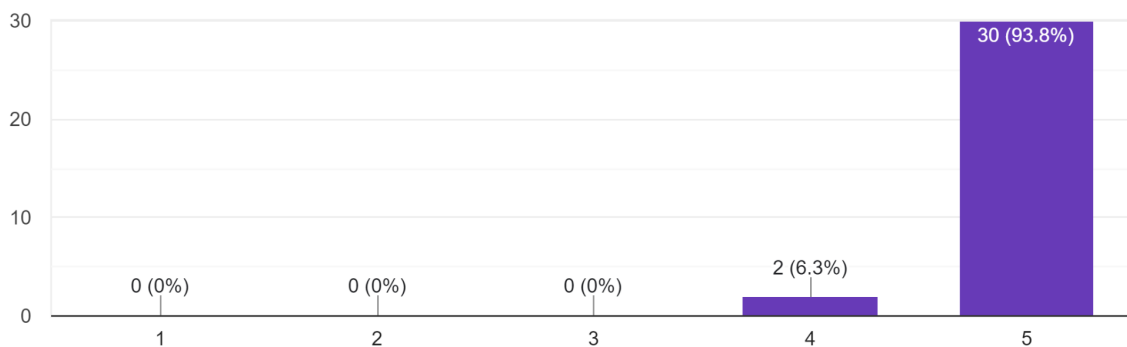

Slika 30. Rezultati odgovora roditelja povezanih s obraćanjem djetetu govorom

Kako je vidljivo na grafikonu 30, gotovo se svi ispitanici slažu s tvrdnjom kako se svome djetetu obraćaju govorom, konkretno njih 29 ili 90,6 %. Samo se dvoje (6,3 %) ispitanika s istom tvrdnjom uglavnom slažu te je samo jedan ispitanik (3,1 %) izrazio nejasan stav o ponuđenoj tvrdnji u anketnom pitanju.

Potičem dijete na govor kad god je to moguće.

32 responses

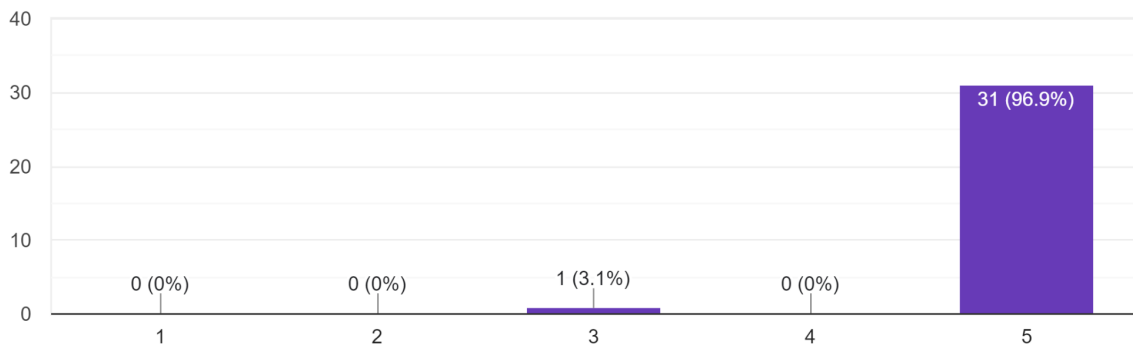

Slika 31. Rezultati odgovora roditelja povezanih s poticanjem djeteta na govor

Kao i u prošlom anketnome pitanju, i u ovome se većina ispitanika složila s ponuđenom tvrdnjom. Čak 30 ispitanika, odnosno 93,8 %, potiče svoje dijete na govor kada god je to moguće, dok se njih dvoje ili 6,3 % uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. Nitko od ispitanika nije izrazio bilo koji stupanj neslaganja.

Potičem dijete na druženje s drugom djecom.

32 responses

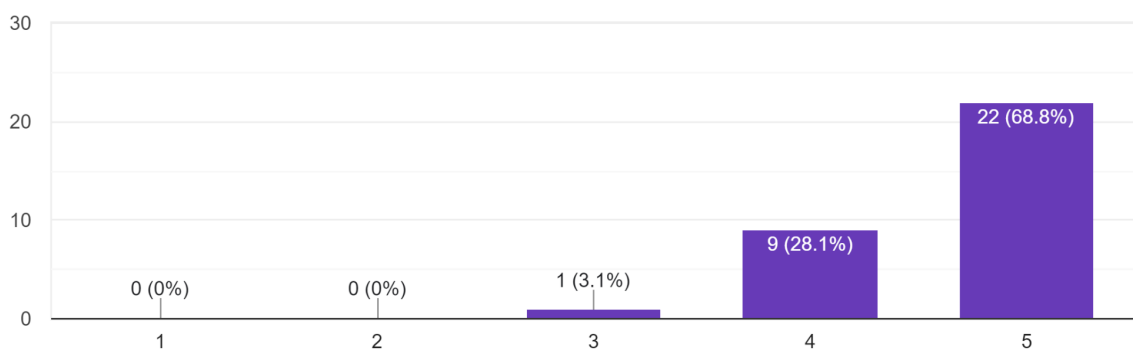

Slika 32. Rezultati odgovora roditelja povezanih s poticanjem djeteta na druženje s drugom djecom

Gotovo su svi ispitanici izjavili kako svoje dijete potiču na druženje s drugom djecom. Od 32 ispitanika, s ovom je tvrdnjom potpuno slaganje izrazilo njih čak 31, odnosno 96,9 %. Samo je jedan ispitanik (3,1 %) izrazio nedefiniran stav o ponuđenoj tvrdnji kako potiče dijete na druženje s drugom djecom, odnosno s istom se niti slaže niti ne slaže.

Dijete uključujem u svakodnevne poslove i aktivnosti kod kuće.

32 responses

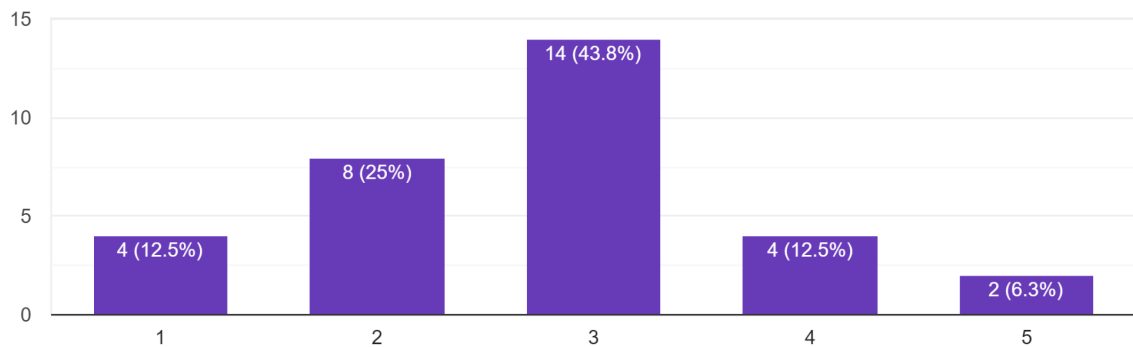

Slika 33. Rezultati odgovora roditelja povezanih s uključivanjem djeteta u svakodnevne poslove i aktivnosti kod kuće

Od 32 ispitanika, 22 ili 68,8 % tvrdi kako svoje dijete uključuje u svakodnevne poslove i aktivnosti kod kuće. Devetero ispitanika, odnosno 28,1 %, s tom se tvrdnjom uglavnom slaže. Samo je jedan (3,1 %) ispitanik izrazio kako se s navedenom tvrdnjom niti slaže niti ne slaže.

S djetetom radim strukturirano (u točno određeno vrijeme, točno određeni period).

32 responses

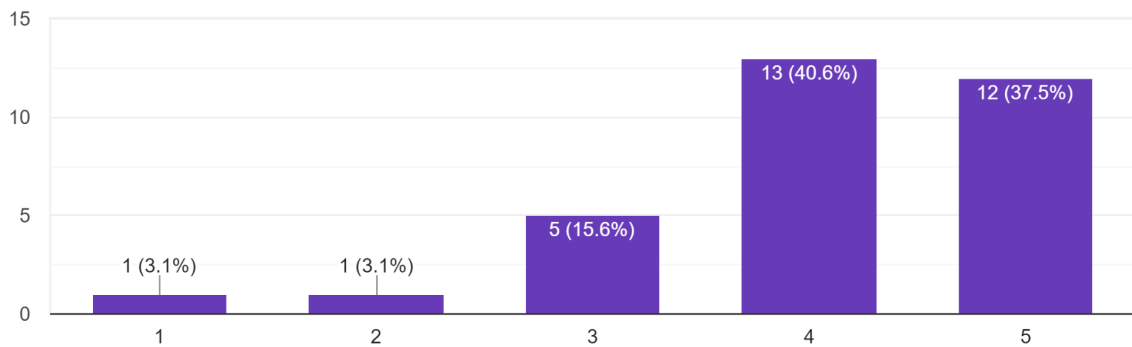
Slika 34. Rezultati odgovora roditelja povezanih s vremenski strukturiranim radom kod kuće

Na anketno pitanje rade li s djetetom vremenski strukturirano, odnosno u točno određeno vrijeme i točno određeni period, velik je broj ispitanika, njih 14 ili 43,8 % izrazio kako se s time niti slaže niti ne slaže, odnosno nisu izrazili jasan stav. Samo se dvoje ispitanika, ili 6,3 %, s tom navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže, a četvero, ili 12,5 %, se uglavnom slaže. Također četvero (12,5 %) ispitanika se s navedenom tvrdnjom u potpunosti ne slaže, odnosno s djetetom ne rade strukturirano, a njih čak 8 ili 25 % se s istom tvrdnjom uglavnom ne slaže.

S djetetom radim nestrukturirano (kroz cijeli dan, dok obavljam svakodnevne poslove).

32 responses

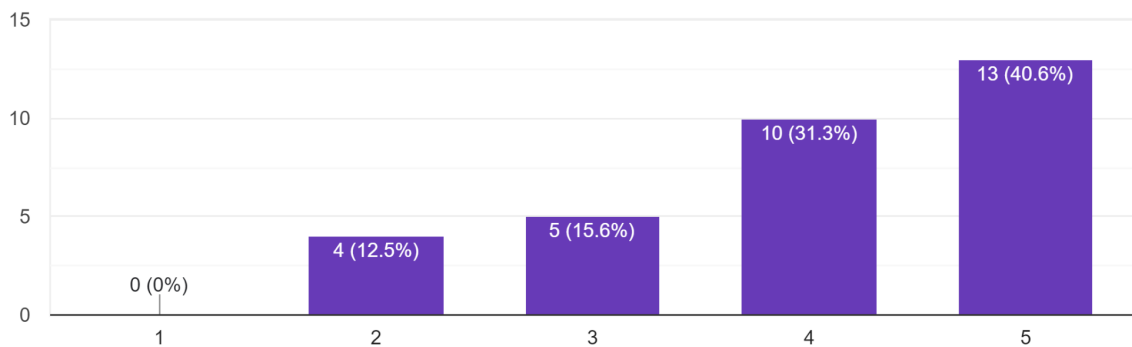

Slika 35. Rezultati odgovora roditelja povezanih s vremenski nestrukturiranim radom kod kuće

Sukladno rezultatima zadnjeg anketnog pitanja, prema ovome je grafikonu vidljivo kako većina ispitanika sa svojim djetetom radi nestrukturirano, odnosno kroz cijeli dan i dok obavljaju svakodnevne poslove. Rezultati su pokazali da se 12 ispitanika od 32 ili njih 37,5 % s ovom tvrdnjom u potpunosti slaže, a čak 13, ili 40,6 %, se uglavnom slaže. Petero (15,6 %) je ispitanika izrazilo nedefiniran stav, odnosno niti se slažu niti se ne slažu s navedenom tvrdnjom. Jedan (3,1 %) ispitanik se s navedenom tvrdnjom uopće ne slaže, dok se također jedan (3,1 %) uglavnom ne slaže.

Kod kuće u rehabilitaciju uključujem i ostale ukućane (braću/sestre/djedove/bake).

32 responses

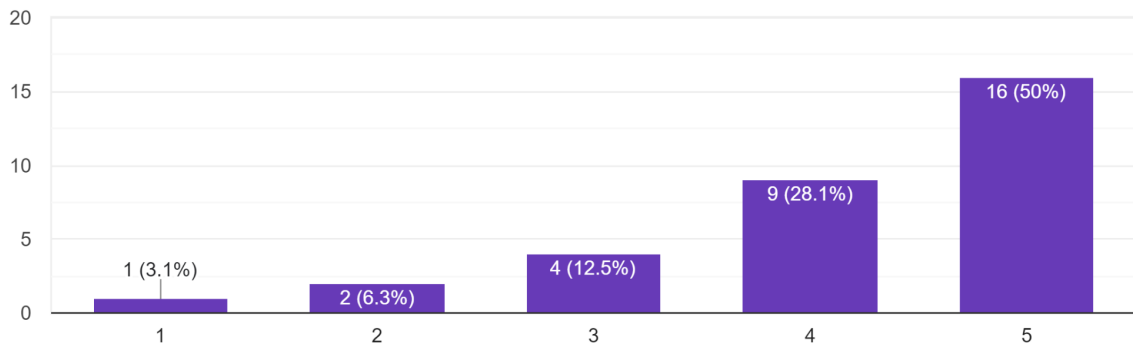

Slika 36. Rezultati odgovora roditelja povezanih s uključivanjem ostalih ukućana u rehabilitaciju

S tvrdnjom “Kod kuće u rehabilitaciju uključujem i ostale ukućane (braću/sestre/djedove/bake).“, niti jedan ispitanik nije izrazio potpuno neslaganje, a samo četvero (12,5 %) je utvrdilo kako se uglavnom ne slaže. Najveći se broj ispitanika, njih 13 ili 40,6 % s navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže, odnosno uključuje druge ukućane u rehabilitaciju, a njih 10 ili 31,3 % uglavnom se slaže s istom. Petero ispitanika (15,6 %) nedefiniranog je stava te se s tvrdnjom niti slaže niti ne slaže.

S rehabilitatorom dijelim iskustva rada kod kuće.

32 responses

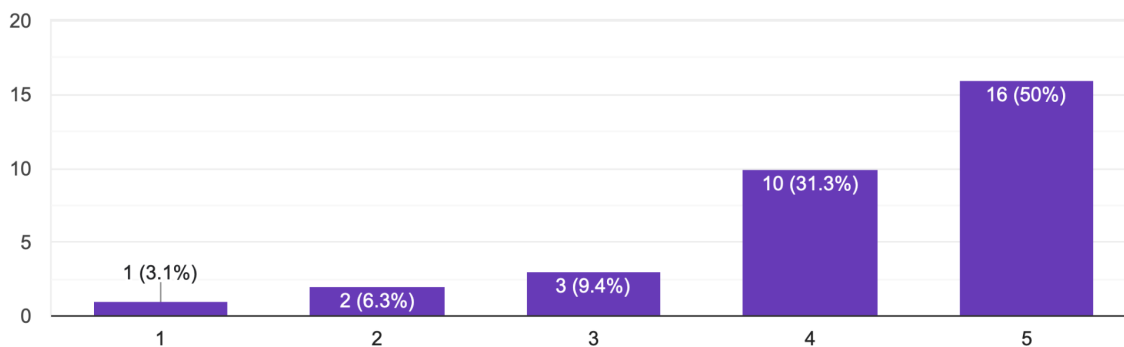

Slika 37. Rezultati odgovora roditelja povezanih s dijeljenjem iskustava rada kod kuće s rehabilitatorom

Rezultati pokazuju kako se 16 ispitanika, odnosno njih 50 %, u potpunosti slaže s tvrdnjom u anketnom pitanju, odnosno dijele svoja iskustva rada s djetetom kod kuće s rehabilitatorom. Također, devetero ili 28,1 % se uglavnom slaže, a samo je četvero ispitanika (12,5 %) izrazilo kako se s tvrdnjom niti slaže niti ne slaže. Dvoje ispitanika ili 6,3 %, uglavnom se ne slaže s navedenom tvrdnjom, a samo je jedan (3,1 %) ispitanik izrazio potpuno neslaganje s tvrdnjom kako dijeli svoja iskustva rada kod kuće s rehabilitatorom.

Obavještavam rehabilitatora o napretku koji sam postigao/la sa svojim djetetom.

32 responses

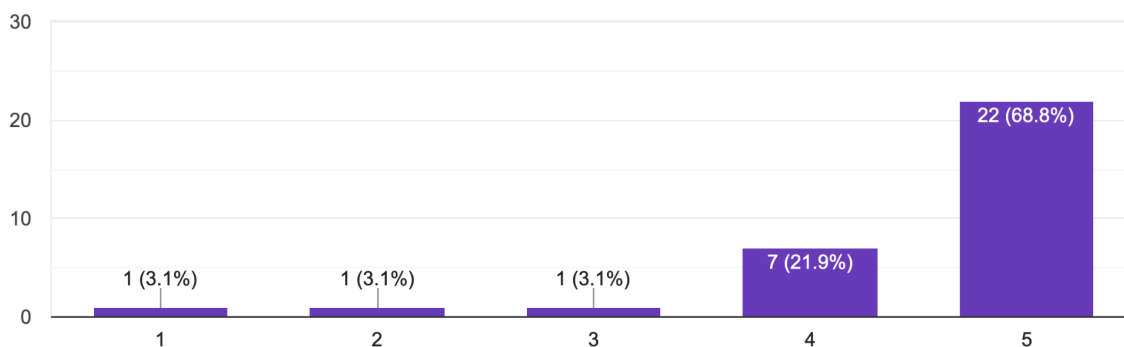

Slika 38. Rezultati odgovora roditelja povezanih s obavještavanjem rehabilitatora o napretku djeteta

Prema rezultatima ovog anketnog pitanja, 16 ispitanika ili točno 50 % tvrdi kako obavještava rehabilitatora o napretku koji su postigli sa svojim djetetom, a njih 10 ili 31,3 % se s tom navedenom tvrdnjom uglavnom slaže. Troje ispitanika, 9,4 %, s istom se tvrdnjom niti slaže niti ne slaže, a dvoje (6,3 %) uglavnom se ne slaže. Svega jedan (3,1 %) je ispitanik odgovorio kako se uopće ne slaže, odnosno kako ne obavještava o napretku koji je postigao sa svojim djetetom.

Tražim savjete od rehabilitatora.

32 responses

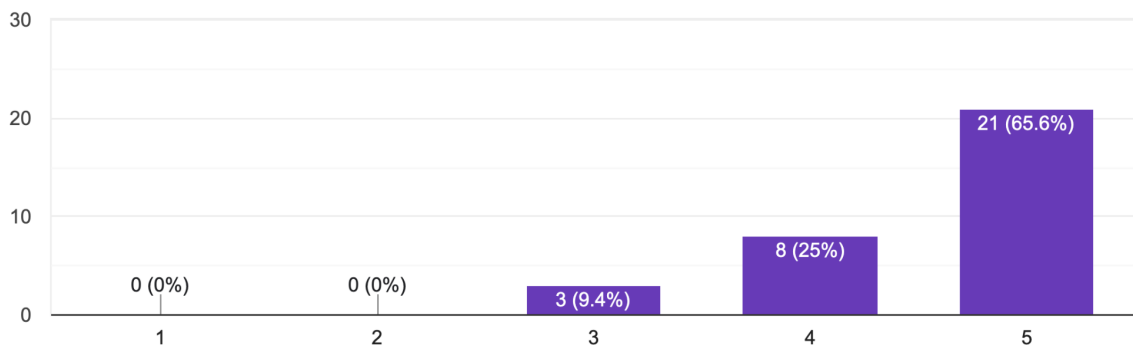

Slika 39. Rezultati odgovora roditelja povezanih s traženjem savjeta od rehabilitatora

Od 32 ispitanika, njih čak 22 odgovorilo je kako traži savjete od rehabilitatora, što je 68,8 % ispitanika. Sedmero ili 21,9 % uglavnom se slaže s tvrdnjom, stoga je vidljivo kako se većina ispitanika ipak oslanja na savjete rehabilitatora. Jedan (3,1 %) ispitanik je odgovorio kako se s navedenom tvrdnjom niti slaže niti ne slaže, a isto toliko ispitanika odgovorilo je kako se uglavnom ne slaže te kako se uopće ne slaže.

Vidim napredak svoga djeteta otkako se nalazi u programu rehabilitacije.

32 responses

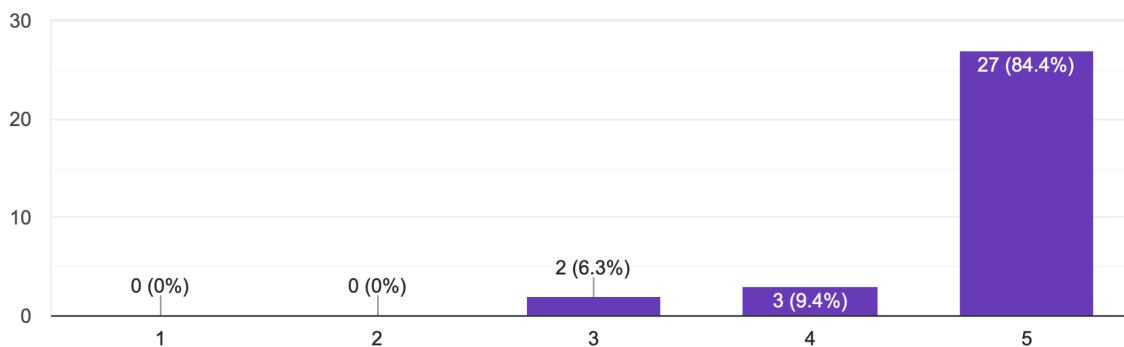

Slika 40. Rezultati odgovora roditelja povezanih s uočavanjem napretka djeteta otkako se nalazi u programu rehabilitacije

Od 32 ispitanika, 21 ispitanik, ili čak 65,6 %, odgovorilo je kako vidi napredak svoga djeteta otkako se ono nalazi u programu rehabilitacije, a njih osmero, što je 25 %, uglavnom se s tom tvrdnjom slaže. Samo troje ispitanika, odnosno 9,4 %, nije dalo jasno definiran odgovor te se s tvrdnjom niti slaže niti ne slaže, a niti jedan ispitanik nije izrazio neki stupanj ne slaganja s ponuđenom tvrdnjom.

Smatram da je uključenost roditelja u rehabilitaciju važna.

32 responses

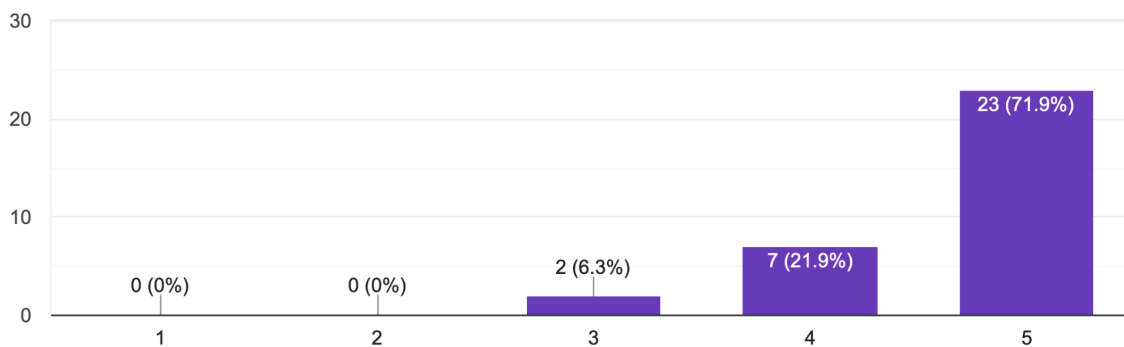

Slika 41. Rezultati odgovora roditelja povezanih s vlastitom procjenom važnosti uključenosti roditelja u rehabilitaciju

Iz grafikona 41. vidljivo je kako se čak 84,4 % ispitanika, njih 27 od 32, slaže kako je uključenost roditelja u rehabilitaciju njihova djeteta važna. Troje ispitanika ili 9,4 % s tom se tvrdnjom uglavnom slaže, a samo dvoje (6,3 %) odgovorilo je kako se s navedenom tvrdnjom niti slaže niti ne slaže.

Smatram da je moja usmjerenost na kvalitetnu komunikaciju s djetetom utjecala na djetetov slušni i govorni napredak.

32 responses

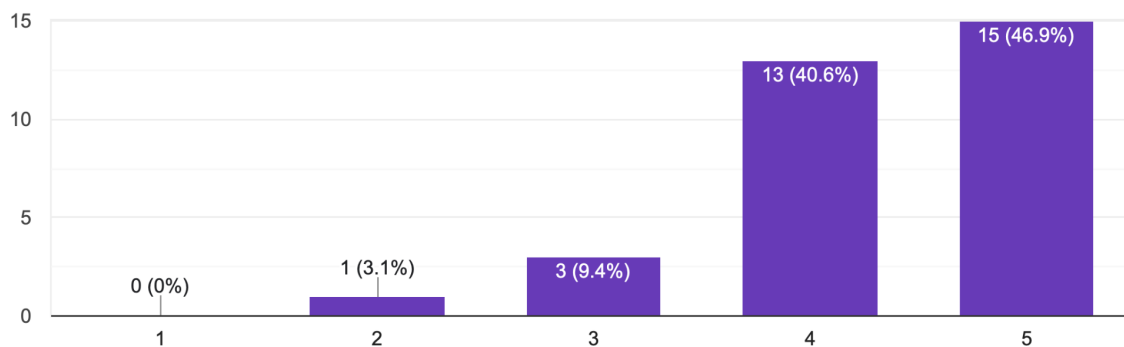

Slika 42. Rezultati odgovora roditelja povezanih s usmjerenošću na kvalitetnu komunikaciju s djetetom te utjecaj iste na djetetov slušni i govorni napredak

S tvrdnjom “Smatram da je moja usmjerenost na kvalitetnu komunikaciju s djetetom utjecala na djetetov slušni i govorni napredak.” slaže se 23 ispitanika što je 71,9 %. Sedmero (21,9 %) s istom se tvrdnjom uglavnom slaže, a samo dvoje ispitanika, odnosno 6,3 %, nije izrazilo jasan stav, točnije niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Smatram da sam dovoljno uključen/a u rehabilitaciju svog djeteta.

32 responses

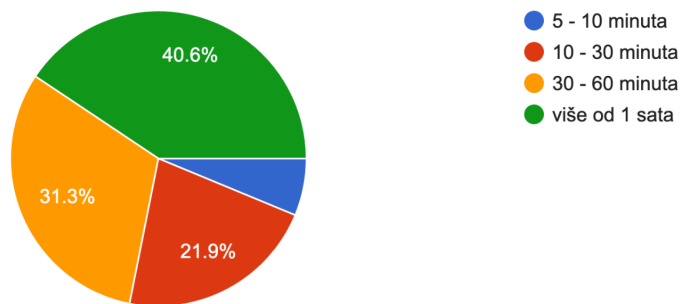

Slika 43. Rezultati odgovora roditelja povezanih s procjenom razine vlastite uključenosti u rehabilitaciju djeteta

Na anketno pitanje smatraju li kako su dovoljno uključeni u rehabilitaciju svoga djeteta, 15 ispitanika od 32, ili 46,9 %, odgovorilo je kako se s tvrdnjom u potpunosti slažu, odnosno kako su dovoljno uključeni. Njih 13 (40,6 %), (od 32 ispitanika), odgovorilo je kako se uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. Troje ispitanika, odnosno 9,4 %, nije sigurno te je odgovorilo kako se s tvrdnjom niti slažu niti ne slažu, a samo je jedan (3,1 %) ispitanik istaknuo kako se s tvrdnjom uglavnom ne slaže.

Koliko vremena dnevno provodite u radu na slušanju i govoru s djetetom?

32 responses

Slika 44. Rezultati odgovora roditelja povezanih s vremenom provedenim u radu na slušanju i govoru s djetetom

Na pitanje koliko vremena dnevno provode u radu na slušanju i govoru sa svojim djetetom, 13 ispitanika, odnosno 40,6 % odgovorilo je kako provodi više od jednoga sata. Od 32 ispitanika, 31,3 % ili 10 ispitanika odgovorilo je kako provodi između 30 i 60 minuta u radu s djetetom, a njih 7 ili 21,9 % između 10 i 30 minuta. Svega 2 ispitanika, odnosno 6,3 %, odgovorilo je kako dnevno u radu s djetetom provodi između 5 i 10 minuta.

Posljednje je pitanje ovoga anketnoga upitnika bilo otvorenog oblika pa se od ispitanika očekivalo da opisno odgovore i navedu neke od aktivnosti, igara ili vježbi koje sa svojom djecom provode kod kuće, a s ciljem razvijanja slušanja.

Većina je ispitanika navela kako sa svojim djetetom čitaju slikovnice, vježbaju razumijevanje pročitano, pričaju priče i tome slično: *“Dijete čita ili sluša priču i poslije razgovaramo o pročitanoj”* (ispitanik 26), *“Većinom je to čitanje ,ispravljanje netočno izgovorenih riječi”* (ispitanik 8), *“Razumijevanje pročitanoj kratkog teksta. Nakon što glasno pročitam, razgovaram sa svojim djetetom i provjeravam razumijevanje”* (Ispitanik 17), *“U radu dosta koristim slikopriče koje odgovaraju dobi djeteta za bogaćenje govora te razne tekstove koje pomažu djetetu u razumijevanju pročitanoj...”* (Ispitanik 9).

Nadalje, spominju i pjevanje pjesmica djetetu ili s djetetom koje često prate i različiti plesni pokreti, a ponekad i sviranje: *“Slušamo nove pjesmice, te ih onda moramo zajedno otpjevati. Uz to volim ubaciti ples i pokrete rukama. Ples i pokreti rukama su pokreti koje povezujemo s tekstom u pjesmi”* (Ispitanik 20), *“Slušanje i razumijevanje glazbe”* (Ispitanik 28), *“Najčešće*

mu pjevam i sviram” (Ispitanik 22), *“Čitanje i slušanje glazbe”* (Ispitanik 29), *“Ritmične pjesmice”* (Ispitanik 18).

Također, mnogi su ispitanici naveli kako sa svojim djetetom nastoje vježbati slušanje i govor kroz razne svakodnevne aktivnosti koje obavljaju poput gledanja televizije, odlaska u trgovinu, kuhanja i tome slično, na način da svoju djecu u iste nastoje što više uključiti i o njima razgovarati: *“Zajedno gledamo razne dokumentarne, poučne serije, komentiramo međusobno .., za vrijeme trajanja emisija naš dječak koristi (Tv connector) slušni dodatak koji mu zvuk Tv a šalju direktno u uho. To koristi od 4g.i ubrzo smo primijetili strelovit napredak u razvoju govora”* (Ispitanik 10), *“Kuhanje: nabranje namirnica, pisanje zadaće i zajedničko čitanje, odlazak u centar i kroz razgovor opisivanje i poticaj izgovora određenih stvari i predmeta”* (Ispitanik 12), *“Svakodnevna interakcija s ukućanima, rješavanje domaćih zadataka, odlazak u trgovinu...pustiti samoga da se negdje predstavi, ne biti njegov prevoditelj”* (Ispitanik 11), *“Dijete s 15 godina je uključeno u dnevne poslove, pospremanje, kuhanje, učenje, zanima se za alate pa izrađuje predmete”* (Ispitanik 16).

Analizom odgovora koje su ispitanici ponudili, utvrđeno jest da većina poseže za slikovnicama te sličnim sadržajima za čitanje kako bi sa svojom djecom radili na razvoju slušanja i govora. Osim toga, često provjeravaju razumijevanje pročitano. Takve su aktivnosti svakako dobre za napredak djeteta, međutim važno je napomenuti kako bi svaki sadržaj trebao biti prilagođen djetetovim mogućnostima, ali i interesima. Također, prilikom provjeravanja razumijevanja pročitano, važno je voditi računa o tome da se dijete osjeća ugodno te da ne osjeća pritisak zbog griješnja kako se ne bi postigao suprotan efekt.

Nadalje, neki se ispitanici služe različitim pjesmicama što je također jedna od kvalitetnih aktivnosti za razvoj slušanja, a pogotovo govora budući da su upravo ritam i intonacija ključni za razvijanje govornih vještina. Uz slušanje, važno je dijete uključiti u pjevanje istih, a također je dobro osmisliti plesne pokrete koji prate ritam i tekst pjesmica jer to može uvelike poboljšati motoričke vještine djeteta koji su važni za artikulaciju pa i za sam izgovor različitih glasova.

Uključivanje djeteta u svakodnevne aktivnosti, neovisno radi li se odlasku u trgovinu ili aktivnosti koje se provode kod kuće, također može biti dobro za razvoj slušanja i govora djeteta. Međutim, nije dovoljno samo dijete uključiti, važno je s njime tijekom obavljanja zadataka razgovarati, opisivati aktivnosti, poticati ga na komunikaciju i izražavanje vlastitih misli i tome slično.

9. Rasprava

Analizirajući rezultate dobivene anketom, vidljivo je kako gotovo svi ispitanici, smatraju kako su uključeni u rehabilitaciju svoje djece. Također ih većina prepoznaje važnost uključenosti roditelja u rehabilitaciju općenito. Međutim, na konkretne upite koji se tiču promatranja sesija svoga djeteta s rehabilitatorom, aktivnog sudjelovanja u istima te sudjelovanja u izradi i planiranju tijeka rehabilitacije, taj broj uvelike opada te se manje od polovice ispitanika izjašnjava potvrdno. Zanimljivo je i da se na tvrdnju “*Smatram da sam dovoljno uključen/a u rehabilitaciju svoga djeteta*” broj potvrdnih odgovora smanjio u odnosu na prvu tvrdnju o uključenosti. Slične je rezultate pokazalo istraživanje autora N. Watts Pappas i suradnika (2008.) koje se bavilo srodnom problematikom, no iz perspektive rehabilitatora. Naime, utvrđeno je kako, iako roditelji promatraju sesije svoje djece s rehabilitatorom, izuzetno malen broj u njima istovremeno i aktivno sudjeluje.

Anketni je upitnik također pokazao kako većina ispitanika surađuje s rehabilitatorom svoga djeteta, traži savjete, razumije upute koje rehabilitator daje, slijedi dobivene smjernice i uvažava eventualne korekcije o postupcima što ih provode sa svojim djetetom. Također, većina je ispitanika izrazila zadovoljstvo komunikacijom koju ima s rehabilitatorom svoga djeteta. S druge strane, većina roditelja izrazila je neslaganje kada su upitani služe li se drugim načinima informiranja o potrebama djeteta sa slušnim oštećenjem te tijekom rehabilitacije (čitanje dodatne literature, pohađanje radionica i slično), stoga možemo zaključiti kako je glavni oblik informiranja i razvijanja roditeljskih kompetencija onaj koji provode stručnjaci poput rehabilitatora, u stručnim ustanovama te je, samim time, i izuzetno bitan. To je potvrdilo i istraživanje koje su proveli Rebelo i Melo (2016), a koje je pokazalo da svi ispitanici roditelji koriste obiteljsko savjetovanje dostupno u javnim rehabilitacijskim službama. O važnosti dobre suradnje i komunikacije između roditelja i rehabilitatora svjedoči i istraživanje koje su provele L. N. Molchanova i A. V. Chekanova (2018) koje je pokazalo kako se stanje roditeljskih kompetencija na više razina značajno poboljšalo uz stručno savjetovanje i podršku koju su roditelji djece oštećena sluha primali. Slično tomu, istraživanje Jovanssena i suradnika (2019) koje je analiziralo audio-verbalni pristup rehabilitaciji usmjeren na roditelje, pokazalo je kako većina roditelja smatra da je sudjelujući u takvom obliku terapije zajedno sa svojim djetetom poboljšalo svoje kompetencije te terapijske postupke nastavilo provoditi i kod kuće.

Osim gore spomenutog, anketnim se upitnikom nastojalo ispitati i prirodu aktivnosti koje roditelji s djetetom provode kod kuće, izvan redovitih sesija s rehabilitatorom. Slično kao i u istraživanju koje su proveli E. Erbasi i suradnici (2016), i istraživanje u ovome radu je

pokazalo kako je uključenost roditelja u intervenciju i rehabilitaciju djece oštećena sluha višestruke prirode te uključuje širok raspon ponašanja te praksi. Pokazalo se kako roditelji provode niz različitih aktivnosti sa svojom djecom. Većina je roditelja, koji su sudjelovali u ovome istraživanju, utvrdila kako sa svojom djecom rade kroz igru, čitaju im priče i slikovnice, pjevaju pjesmice, uključuju ih u svakodnevne aktivnosti i slično. Također, potiču svoju djecu na govor kad god je to moguće te ih potiču na druženje s drugom djecom. Sve su to primjeri dobre prakse koji svakako imaju značajan i pozitivan utjecaj na razvoj slušanja i govora kod djece. Ipak, na upit *je li dijete zainteresirano* za aktivnosti koje roditelji s njime provode izvan zadanih termina terapije, a s ciljem razvijanja slušanja i govora, broj ispitanika koji se slažu opada, stoga možemo zaključiti kako svakako ima mjesta za napredak te kako treba poraditi na kreativnim načinima prilagodbe aktivnosti djetetu i njegovim interesima kako bi ono bilo motivirano, a samim time proces rehabilitacije jednostavniji i uspješniji.

Općenito, rezultati anketnog upitnika pokazali su kako roditelji prepoznaju važnost svoje uključenosti u proces rehabilitacije slušanja i govora svoga djeteta te kako nastoje rehabilitaciju nastavljati i kod kuće, van sati terapije. Također, nastoje imati dobru komunikaciju i suradnju s rehabilitatorom svoga djeteta. Međutim, izostaje njihovo aktivno sudjelovanje u satima terapije, a ponekad i promatranje istih pa je to svakako jedan od aspekata na kojima bi se trebalo raditi i nastojati ga unaprijediti.

10. Metodički dio rada: primjer vježbi za rad kod kuće

Kako bi dijete s oštećenjem sluha što bolje i brže napredovalo, izrazito je važno ne samo što ranije otkrivanje oštećenja sluha, već i što ranije uključivanje u proces rehabilitacije. Međutim, vrlo je važna i uloga obitelji, odnosno roditelja ili skrbnika djeteta s oštećenjem sluha budući da je upravo obitelj okolina u kojoj dijete provodi najviše vremena. Kako bi se postigli što bolji rezultati i pozitivni pomaci, osim s rehabilitacijskim stručnjakom, važno je da dijete vježba slušanje i govor i kod kuće sa svojom obitelji. S tim ciljem, u nastavku ovoga rada osmišljene su vježbe koje svaki roditelj može provoditi sa svojim djetetom u svrhu rehabilitacije slušanja i govora.

10.1. Vježbe lokalizacije zvuka

U svrhu uvježbavanja lokalizacije zvuka, odnosno sposobnosti djeteta da prepozna iz kojega smjera ili iz kojega izvora dolazi neki zvuk, osmišljena je verzija *igre skrivača*.

Igra započinje tako što se roditelj djeteta sakrije, a djetetov je zadatak pronaći ga. Kako bi dijete naučilo lokalizirati zvuk, roditelj ga tijekom cijelog skrivanja doziva imenom ili nekim drugim dogovorenim zvukom. Kada ga dijete pronađe, mijenjaju se uloge te se dijete skriva i doziva roditelja, a roditelj traži dijete.

Ovisno o mogućnostima i interesima djeteta, u igru se može uključiti više članova obitelji. Primjerice, skrivaju se mama i tata koji jedan po jedan dozivaju dijete dok ih ono ne nađe. Ovime se uvježbava ne samo lokalizacija zvuka, već i njegova diskriminacija budući da dijete uči i prepoznavati različite glasove.

Slično prethodnoj igri skrivača, ova se aktivnost može modificirati tako da se u poznatome okruženju sakrije jedna ili više igračaka, ovisno o djetetovim interesima i mogućnostima, koje proizvode različite zvukove. Također, moguće je i poslužiti se mobitelima s kojih se puštaju različiti zvukovi. Od djeteta se potom očekuje da ih sve pronađe, a može se igrati i u obliku natjecanja u kojemu sudjeluje i roditelj te je cilj pronaći što više igračaka, kako bi djetetu bilo zanimljivije. Kako bi se djetetu eventualno olakšalo pronalaženje igračaka, roditelj može postavljati pitanja poput „Što čuješ?“, „Odakle dolazi zvuk?“ ili jednostavnije: „Čuješ li zvuk bliže kauču ili bliže prozoru?“. Ovisno o djetetovim mogućnostima, igra se može olakšati ili

pak otežati dodavanjem više različitih izvora zvuka, uključivanjem pozadinske buke i tome slično, no važno je voditi računa da djetetu ne postane prezahtjevno kako ne bi izgubilo interes.

Prilikom provođenja ove aktivnosti, važno je voditi računa o nekim parametrima. Prije svega, pripremiti okruženje kako bi djetetu bilo optimalno za slušanje. Potrebno je po potrebi smanjiti pozadinsku buku, isključiti televizor, radio, zatvoriti prozor ukoliko je vani bučno i tome slično. Također, važno je početi od manjeg broja zvučnih izvora te ih postepeno povećavati u skladu s djetetovim mogućnostima i interesima. Slično tomu, potrebno je odabrati zvukove koji su distinktivno različiti (npr. niskog te visokog tona) te ih sakriti na dovoljno udaljene lokacije kako se dijete ne bi zbunilo.

10.2. Vježbe diskriminacije zvuka

Cilj je ove vježbe da dijete nauči prepoznavati različite vrste zvukova. Roditelj se može poslužiti instrumentima poput udaraljki, bubnjeva ili šuškalice i tome slično te s njima proizvoditi različite zvukove dok dijete ima zatvorene oči, a potom je djetetov zadatak prepoznati koji je instrument proizveo koji zvuk. Kako bi djetetu bilo zabavnije, preporuča se i mijenjanje uloga pa dijete proizvodi razne zvukove, a roditelj pogađa.

Ova se vježba može provoditi i bez pravih instrumenata te se roditelj može poslužiti predmetima koje ima kod kuće. Primjerice, kutijicu napunimo predmetima koji šuščaju kada se kutija tresu, lonac i kuhača mogu poslužiti kao bubanj i slično. Želimo li s djetetom vježbati finiju diskriminaciju različitih zvukova, možemo izraditi šuškalice umećući predmete koji proizvode zvukove različitih frekvencija u kutiju. Primjerice, u jednu kutiju ubacimo rižu, u drugu kamenčiće ili lego kockice, i tako dalje.

Nalik ranije spomenutoj aktivnosti, umjesto instrumenata, možemo s djetetom vježbati razlikovanje drugačijih zvukova iz okoline. Zamolimo dijete da zatvori oči i sluša zvukove te da podigne ruku kada misli da je prepoznalo zvuk. Neki od zvukova koje možemo reproducirati su pljeskanje, fućkanje, puštanje vode iz pipe, otvaranje/zatvaranje ladice, gužvanje papira i slično. Zvuk treba ponoviti koliko je puta potrebno te nakon što dijete otvori oči kako bi povezal zvuk s radnjom koju činimo. U ovoj je igri također moguće zamijeniti uloge tako da dijete proizvodi različite zvukove, a roditelj pogađa.

Još jedna varijanta ove aktivnosti jest uvoditi iste zvukove, no smanjiti ili pojačati intenzitet. Pritom se od djeteta očekuje da, osim pogađanja što je izvor zvuka, prepozna je li isti glasan ili tih. Roditelj također može promijeniti i mjesto s kojega proizvodi neki zvuk čime se uvodi i vježbanje lokalizacije zvuka pa dijete pogađa i otkud zvuk dolazi (primjerice iza njega, ispred njega, lijevo ili desno od njega i tome slično).

Također, dok dijete drži oči zatvorene, roditelj može reproducirati dva zvuka pri čemu se radi ili o dva ista zvuka ili različita (primjerice, roditelj jednom pljesne, a potom se glasno nasmije) te ih naizmjenično ponavljati, nekad iste, a nekad različite zvukove, pri čemu dijete potom mora prepoznati radi li se o istim zvukovima ili o različitim.

Osim u poznatom okruženju svoga doma, roditelj ovu aktivnost može prakticirati i na drugim mjestima kao što su to, primjerice, odlazak u park, grad, prirodu ili tome slično. U tom slučaju, dijete također zatvori oči te se od njega očekuje da prepozna što više zvukova koje čuje u svojoj okolini (zvuk automobila, glasove drugih ljudi, ptičji pjev i tome slično).

Slična aktivnost, koja uključuje povezivanje predmeta te zvuka koji neki predmet proizvodi, može se igrati uz pomoć vrećice i nekoliko predmeta. Predmeti mogu biti pištaljka, zvonce, mobitel i tome slično. Predmeti se stave u vrećicu, a roditelj iste predmete drži kod sebe. Također, roditelj se može poslužiti mobitelom i snimljenim zvukovima određenih predmeta. Igra započinje tako što roditelj djetetu zadaje zvuk (primjerice, zvuk zvonca ili pištaljke), a djetetov je zadatak u vrećici napipati i prepoznati predmet koji je proizveo zadani zvuk. Kao i u ostalim aktivnostima, dijete i roditelj mogu zamijeniti uloge kako bi djetetu bilo zanimljivije.

Sljedeći prijedlog vježbe diskriminacije zvukova zahtijeva identifikaciju slijeda različitih zvukova. Ovdje se roditelj također može poslužiti različitim instrumentima ili, jednostavnije, zvukove može reproducirati sam. Primjerice, roditelj napravi tri zvuka: kašljanje, pljeskanje, glasno smijanje. Potom se od djeteta očekuje da imenuje zvukove koje je čulo. Također, dijete se može pitati koji je zvuk čuo prvi ili pak koji je zvuk bio posljednji.

Još jedna varijacija ove aktivnosti uključuje ponavljanje istog slijeda zvukova dva puta, međutim izostavljajući drugi put neki zvuk. Od djeteta se potom traži da prepozna koji zvuk nedostaje. Ovakvom se aktivnošću ne potiče samo razvoj diskriminacije različitih zvukova, već i razvijanje slušne pažnje i slušnog pamćenja. Također, prilikom provođenja ove aktivnosti s djetetom, roditelj ga može poticati da koristi riječi koje predstavljaju slijed, odnosno redne brojeve kao što su to *prvi zvuk, drugi, treći, posljednji* i tome slično. Time dijete razvija svoj vokabular, ali i gramatičke strukture.

Ponavljjanje ritma još je jedna aktivnost dobra za razvijanje slušanja i govora. Kao i prethodno spomenute, i ova se vježba može provoditi koristeći se instrumentima, ali i pljeskanjem i sličnim načinima reproduciranja zvukova. Primjerice, roditelj ritmički plješće (jedan pljesak, dva brza pljeska i tako dalje, ovisno o mogućnostima djeteta). Potom dijete ponavlja za roditeljem te ritmički plješću zajedno, a na kraju dijete ponavlja ritam samo.

Osim različitih ritmova, mogu se uvesti i različite jednostavne pjesmice te brojalice koje dijete voli. Osim „pjevanja“ od djeteta se može tražiti da ritam brojalice prati pokretima kao što su to pljeskanje, stupanje i tome slično.

Uključivanje ritma u svoje aktivnosti izuzetno je dobro za razvoj djeteta, ne samo zbog uvježbavanja diskriminacije zvukova, slušne pažnje i slušnog pamćenja, već i govora budući da je upravo ritam jedna od iznimno važnih i osnovnih značajki govora.

Sljedeća vježba podrazumijeva prepoznavanje zvuka koji ne pripada određenoj kategoriji. Točnije, roditelj djetetu pušta tri različita zvuka, primjerice tri zvuka glasanja životinja te četvrti koji ne pripada zadanoj kategoriji. Kategorije se zvukova mogu mijenjati pa tako roditelj može djetetu pustiti tri zvuka instrumenata te četvrti koji se u tu kategorija ne uklapa. Djetetov je zadatak prepoznati koji je zvuk „uljez“, odnosno koji zvuk ne pripada zadanoj kategoriji.

Nadalje, predlaže se igra koju možete igrati u društvu druge djece ili pak s članovima obitelji. Sudionici zatvore oči, a roditelj jednoga od njih dotakne po ramenu. Taj sudionik mora izgovoriti rečenicu „Tko sam ja?“ ili nešto slično, prema dogovoru. Zadatak je djeteta da prepozna o kome se radi. Naravno, važno je poticati i dijete da se služi govorom pa se povremeno može i njega dotaknuti i tražiti od njega da upita „Tko sam ja?“. Također, dijete treba poticati da prilikom pogađanja koristi pune rečenice (Primjerice, „To je mama.“ ili „To je sestra.“ i slično). Na taj način dijete, osim razlikovanja različitih glasova, usvaja i jednostavne rečenične strukture.

Sljedeća igra također služi razvijanju sposobnosti diskriminacije različitih zvukova. Za nju su potrebne sličice različitih životinja. Sličice posložite ispred djeteta. Potom imitirajte zvuk koji neka životinja sa sličice proizvodi. Također možete pronaći snimljeni audiozapis te ga pustiti djetetu. Na primjer, onomatopejske riječi, odnosno zvukove poput „mu“, „vau-vau“, „mijau“ i slično. Djetetov je zadatak otkriti koja životinja se kako glasa te pokazati na nju. Također je važno dijete poticati na govor, odnosno poticati ga na izgovaranje jednostavnih rečenica poput

„Krava kaže mu.“ ili „To je krava.“, ovisno o djetetovim mogućnostima, kako bi usvojilo i jednostavne rečenične strukture te gramatička pravila. Istome mogu poslužiti i prirodne pojave poput grmljavine, zvuka kiše, vjetra i slično.

10.3. Vježbe slušnog pamćenja i slušne pažnje

Kako bi dijete razvijalo slušno pamćenje, osmišljena je verzija igre *riječ na riječ*. Roditelj bira određenu kategoriju riječi, primjerice “voće”, i počinje s nabranjem. Roditelj započinje i kaže “jabuka”. Djetetov je zadatak potom ponoviti riječ koju je roditelj rekao i dodati svoju: “jabuka i kruška”. Zatim roditelj nastavlja: “jabuka, kruška i jagoda”. Igra se nastavlja sve dok netko ne pogriješi ili dok dijete pokazuje interes. Ovu igru može igrati i više ukućana pri čemu svaki ukućan po redu ponavlja izgovorene riječi i dodaje svoju novu riječ i tako u krug.

Nadalje, s djetetom možemo igrati igru *lista riječi*. Ova se aktivnost sastoji od toga da roditelj polako i izražajno izgovori nekoliko nasumičnih riječi. Broj se riječi može mijenjati ovisno o djetetovim mogućnostima i interesima. Potom je zadatak djeteta zapamtiti što više izgovorenih riječi te ih ponoviti. Također, kako bismo pobudili djetetov interes za igru, možemo uključiti riječi, odnosno pojmove iz područja djetetovog interesa. Primjerice, ako dijete voli automobile, možemo nabrajati različite marke automobila koje dijete poznaje i tome slično.

Igra se također može igrati na način da dijete sluša riječi te da ih potom mora razvrstati prema nekome svojstvu. Primjerice, roditelj od djeteta traži da zapamti sve riječi koje označuju voće. Potom izgovara nasumični popis riječi među kojima se nalaze i one koje označuju voće, a djetetov je zadatak pažljivo slušati i zapamtiti što više riječi koje odgovaraju zadanim parametrima. Naravno, roditelj s djetetom može i zamijeniti uloge kako bi djetetu bilo zabavnije, ali i kako bi ga potaknuo da samo osmisli riječi te da ih pravilno izgovori.

Sljedeća se aktivnost za razvijanje slušnog pamćenja sastoji od davanja uputa i slijeđenja istih. Prije svega, potrebno je objasniti djetetu da je važno da pažljivo sluša i slijedi upute što bolje može. U početku, djetetu zadajemo kratke i jednostavne upute, a zatim ih postepeno produžujemo i činimo težima. Također, važno je voditi računa o tome da nas dijete može pratiti i da nas sluša prije nego što počnemo postavljati zadatke. Vokabular koji pritom koristimo također mora biti prilagođen djetetovom uzrastu, znanju i sposobnostima.

Kao što je spomenuto, počinjemo s jednostavnim uputama poput: „Dotakni nos!“, „Digni ruke!“, „Mahni rukom!“, „Skoči!“, „Pljesni!“ i slično. U sljedećoj fazi produljujemo upute s

dvama naredbama: „Dotakni nos pa skoči!“, „Dotakni koljena pa pljesni!“, „Mahni rukom pa čučni!“ i tako dalje. Uvidimo li da dijete može pratiti, nadopunjujemo i s trećom uputom: „Skoči, dotakni nos i pljesni!“, „Mahni, čučni i dodirni koljena!“, i tako dalje. Upute možemo nastaviti proširivati sve dok smo sigurni da djetetu nije previše zahtjevno i dok pokazuje interes za ovu aktivnost. Na početku, roditelj može uz dijete obavljati radnje, međutim važno je i dijete pustiti da slijedi upute samo kako bismo bili sigurni da je zaista uspjelo zapamtiti zadane upute i njihov redoslijed. Također, roditelj može s djetetom zamijeniti uloge pa dijete zadaje upute roditelju. Osim što će djetetu biti zanimljivije, ono na taj način vježba svoj govor, rečenične strukture, vokabular i gramatiku.

Sljedeća se aktivnost također sastoji od davanja uputa djetetu, međutim za nju će nam biti potrebna bojanka, odnosno list s nekim motivom za bojanje. Slično kao i u prošloj aktivnosti, roditelj započinje s davanjem uputa djetetu poput: „Oboji krov u crveno.“ Ili „Oboji prozor u plavo.“. Ovisno o djetetovim mogućnostima i interesima, upute postaju zahtjevnije te ih se daje više istovremeno: „Oboji krov u crveno, a prozor u plavo.“, „Oboji travu u zeleno, a ogradu u smeđe.“, i tako dalje, sve dok dijete može pratiti.

Ovu aktivnost također možemo provoditi služeći se listom iz nekog dječjeg časopisa. Međutim, dijete pritom ne boja, već mu dajemo upute poput „Zaokruži psa.“, „Podcrtaj igračke.“ ili slično, ovisno o kakvim se motivima radi.

Slično prije spomenutoj aktivnosti, slušna pažnja i slušno pamćenje se mogu s djetetom uvježbavati i uz pomoć priče. Roditelj treba pripremiti tematski crtež i s njime povezanu priču. Roditelj djetetu pripovijeda priču, a djetetov je zadatak pažljivo slušati i upamtiti što više detalja. Priču je moguće ispričati i više puta kako bi djetetu bilo jednostavnije. Nakon što je odslušalo priču, djetetov je zadatak obojiti te ukrasiti zadani crtež što vjernije onome što je čuo u priči. Priča i crtež mogu imati različite teme i biti različite dužine te zahtjevnosti, u skladu s djetetovim interesima i mogućnostima. Primjerice, damo djetetu crtež kućice i ispričamo priču:

„Jednoga dana, Ivan i Ana su otišli u šetnju. Dok su šetali ulicom, ugledali su divnu kućicu. „Baš je lijepa!“, rekla je Ana. Kućica je imala crveni krov na kojemu je bio dimnjak. Zidovi su bili žuti, a na njima dva ogromna prozora. Ispred kuće, bio je vrt prepun šarenoga cvijeća koje se Ani posebno svidjelo. Poželjela je prošetati vrtom, no bio je ograđen visokom drvenom ogradom...“

Osim razvijanja slušne pažnje i slušnog pamćenja, provođenjem ove aktivnosti možemo s djetetom raditi na proširivanju vokabulara. Primjerice, dijete uči nazive različitih boja. Priču i crtež možemo prilagoditi tematski te raditi na usvajanju nekih drugih riječi. Na primjer, priča može biti o djeci koja posjećuju zoološki vrt ili farmu te upoznaju različite životinje. Također, priča može opisivati što su dječak i djevojčica obukli u školu pa dijete usvaja nazive različitih odjevnih predmeta i tako dalje. Osim toga, potičemo dijete i na usvajanje različitih gramatičkih struktura i vrsta riječi. U gore napisanoj priči, dijete također usvaja različite prijedloge: „Dimnjak je na krovu.“, „Ispred kuće je vrt.“, „U vrtu je cvijeće.“ i slično.

Za provođenje sljedeće igre, roditelj se može poslužiti karticama na kojima su nacrtani različiti predmeti ili pojmovi, ovisno o interesima djeteta, ali i njegovim perceptivnim mogućnostima. Potom se sličice okrenu naopako te se pomiješaju, a djetetov je zadatak okretati jednu po jednu i pronalaziti parove, kao što se to radi u igri *memori*. Važno je, prilikom igranja igre, poticati dijete na slušanje i komunikaciju postavljanjem pitanja. Primjerice, kada dijete okrene neku karticu, roditelj ga može upitati što je to na slici ili koje je boje to što vidi na slici i slično. Igra traje dok dijete ne otkrije sve parove.

Nakon završetka igre, roditelj može nabrojati nekoliko predmeta sa sličica i tražiti od djeteta da ih pokaže, pritom pazeći na redosljed. Time s djetetom vježbamo slušno pamćenje.

Nadalje, s ciljem uvježbavanja i razvijanja slušnog pamćenja, roditelji se mogu poslužiti i pričama u slikama. Pronađemo ili osmislimo priču čiji je slijed prikazan u slikama. Dijelove priče u slikama razdvojimo i pravilnim redosljedom postavimo pred dijete. Prije svega, djetetu ispričamo priču, pritom mu ukazujući na sliku koju u tom trenutku opisujemo, odnosno čiji sadržaj pripovijedamo. Važno je priču, ali i naš izričaj prilagoditi djetetovom uzrastu i poznavanju te postepeno uvoditi nove riječi kako bismo djetetu proširivali vokabular. Priču je potrebno ispričati djetetu onoliko puta koliko je potrebno. Potom potičemo dijete da priču pokuša prepričati samo, služeći se slikama pred sobom. Također, djetetu možemo pomagati postavljanjem pitanja vezanih uz radnju same priče. Ukoliko ovu aktivnost želimo učiniti zahtjevnijom u skladu s djetetovim mogućnostima i interesima, možemo pomiješati kartice. Tada je djetetov zadatak pravilno posložiti redosljed slika, ali i radnje te istu prepričati. Osim slušnog pamćenja, uz pomoć prepričavanja i poticanja djeteta na pamćenje i prepričavanje priče, vježbamo djetetov govorni izričaj. Uvježbavamo vještinu pripovijedanja, ali i obogaćujemo vokabular te razvijamo gramatičke strukture. Ovisno o djetetovim

možnostima, priču je potrebno prilagoditi pa tako jedna sličica može predstavljati radnju koju je moguće opisati u jednoj rečenici ili pak u više njih.

Prilikom provođenja svih ovih aktivnosti i igara s djetetom, važno je uzeti u obzir nekoliko savjeta. Prije svega, potrebno je uzeti u obzir djetetove mogućnosti, uzrast i ne zadavati mu previše zahtjevne zadatke kako ga ne bismo demotivirali. Upute treba zadavati jednu po jednu te djetetu omogućiti vrijeme da uputu procesuiru i o njoj razmisli, prije nego što mu zadamo sljedeću. Također, preporuča se poticati dijete da određene upute, riječi ili rečenice ponovi roditelju, ne samo kako bi ih bolje zapamtilo, već i kako bi istovremeno vježbalo govor i jezik. Osim toga, dobro je poticati dijete da roditelju kaže ukoliko mu je neka uputa nerazumljiva, preteška i slično te to ne isticati kao neuspjeh. Važno je da se dijete osjeća ugodno i da pokazuje interes za aktivnost koja se s njime provodi kako bi što bolje surađivalo, a time i što bolje napredovalo.

10.4. Perceptivne vježbe slušanja

Cilj je ove vježbe da dijete nauči prepoznavati različite glasove u riječima. Roditelj započinje izgovarajući riječ po riječ, a djetetov je zadatak napraviti neku radnju po dogovoru (npr. pljesnuti, skočiti ili slično) onda kada u toj riječi čuje zadani glas. Vježba se može provoditi u obliku igre *dan-noć*. Na primjer, roditelj nasumično izgovara riječi koje u sebi sadrže glas "r" ili glas "l", a djetetov je zadatak čučnuti kada u riječi čuje glas "r" te ustati kada u riječi čuje glas "l". Ovisno o mogućnostima i interesu djeteta, vježba se može prilagoditi kako bi bila zahtjevnija. Primjerice, ako se radi o mlađem djetetu, najbolje je birati riječi koje počinju zadanim glasom. Ako smo odabrali glas „b“, birat ćemo riječi poput „baka“, „brat“, „buka“ i slično. Želimo li igru učiniti zahtjevnijom, koristiti ćemo se riječima poput „jabuka“, „zub“, „obala“, odnosno riječima u kojima zadani glas nije na inicijalnoj poziciji.

Za djecu starijeg uzrasta kojoj bi prije spomenute vježbe mogle biti previše jednostavne, a time i nezanimljive, zadatak možemo učiniti zahtjevnijim tako što ćemo se poslužiti tekstem. U tom je slučaju djetetov zadatak pažljivo slušati tekst koji roditelj čita i uočavati riječi koje u sebi sadrže određeni glas. Važno je odabrati tekst prilagođen djetetovim mogućnostima, ali i izabrati tematiku koja će mu biti zanimljiva.

Nadalje, za vježbu prepoznavanja različitih glasova, također se možemo poslužiti sličicama različitih predmeta ili pojmova. Primjerice, isprintamo slike pojmova koji počinju na glas „l“

kao što su to „lampa“, „lav“, „lutka“ i slično te one koji počinju na glas „r“ poput „ruka“, „riba“, „rak“ i tako dalje. Sve sličice pojmova zajedno pomiješamo u vreću iz koje ih onda dijete jednu po jednu izvlači. Potom dijete potičemo da prepozna koji izvučeni pojam počinje kojim glasom te ih sukladno tome slaže u dvije grupe. Važno je da roditelj prvi izgovori pojam sa slike, naglašavajući prvi glas, ali i da potiče dijete da isti pojam za njim ponovi kako bi što bolje osvijestilo o kojemu je glasu riječ.

Sličice različitih pojmova mogu nam poslužiti u više aktivnosti koje će djetetu biti zanimljive, a koje doprinose razvoju slušanja i govora. Primjerice, s njima možete igrati i „domino“. Slično originalnome dominu, u ovoj je igri zadatak posložiti sličice različitih pojmova tako da se one slažu u prvome glasu ili posljednjem. Igrati mogu roditelj i dijete naizmjenično. Pri tome, roditelj započinje stavljajući jednu sličicu na stol, potom pomaže djetetu da otkrije kojim glasom pojam sa sličice počinje ili završava, ovisno o dogovorenim pravilima igre. Zatim dijete postavlja sličicu koja se u tom glasu slaže sa zadanom, i tako dalje, sve dok se ne poslože sve sličice.

Ako se ne želimo služiti sličicama, možemo se poslužiti i predmetima iz svoje okoline i s djetetom igrati igru „Što vidim?“. Igra se igra na način da roditelj započne igru tako što djetetu kaže „Vidim predmet koji počinje na glas s!“, a potom je djetetov zadatak nabrajati predmete iz okoline koji počinju na zadani glas. Nakon što pogodi, uloge se zamjenjuju pa dijete zadaje početni glas, a roditelj pogađa. Važno je iz okoline odabrati predmet koji dijete može pogoditi, odnosno birati predmete za koje smo sigurni da dijete zna nazive i da mu nisu prezahtjevni. Ako dijete ne može pogoditi, možemo mu olakšati tako što ćemo mu davati tragove. Na primjer. “To je nešto što možemo jesti!” ili “To je nešto na čemu sjedimo!”, i tome slično.

Također, s djetetom je važno vježbati glasovnu analizu i sintezu kako bi razvilo fonološku svjesnost koja je neizbježna vještina za razvoj slušanja i govora, a kasnije i čitanja te pisanja. U tu svrhu, s djetetom možemo igrati igru *pogodi riječ*. Igra započinje tako što roditelj djetetu zadaje riječ, pritom ju rastavljaajući na glasove. Djetetov je zadatak pogoditi o kojoj se riječi radi. Primjerice, roditelj kaže: “Koju riječ čuješ kada kažem: m-i-š?”. Igra započinje lakšim, jednosložnim riječima kao što su to *miš, lav, pas, nos, sir, žir* i slično, a s vremenom, ovisno o djetetovim mogućnostima, ubacuju se teže, višesložne riječi. Nastavljamo s dvosložnim riječima poput: *maca, šuma, kiša, medo, sova, ruca*, a na kraju uvodimo i trosložne riječi: *papiga, jabuka, cipela, livada*, i tako dalje. Naravno, kako bismo zadržali djetetov interes,

možemo uvesti riječi koje su mu bilske poput imena omiljenih likova iz crtića ili slikovnica te s njime igramo *pogodi lik*. Pravila su ista kao i u igri pogodi riječ te se igra razlikuje samo tematski.

Osim glasovne analize, važno je s djetetom vježbati i slogovnu analizu. Slogovnu je analiza dobro vježbati pljeskanjem, na način da pljesnemo za svaki slog koji neka riječ sadrži. Za sljedeću aktivnost nisu potrebni rekviziti, a roditelj je može provoditi sam s djetetom ili uključiti ostale ukućane, djetetove vršnjake, itd. Igra započinje tako što roditelj određuje početnu poziciju i cilj koji dijete mora dostići. Sudionici stanu na početnu liniju, a roditelj zadaje riječi. Djetetov je zadatak pomaknuti se prema cilju onoliko koraka koliko zadana riječ ima slogova. Primjerice, ako je zadana riječ *li-va-da*, dijete mora napraviti tri koraka prema cilju. Tko pogriješi, vraća se jedan korak unatrag. Roditelj može osmisliti i nagrade za pobjednika ove igre kako bi poboljšalo djetetovu motivaciju, ali i zainteresiranost za igru. Također, kako bi djetetu bilo jednostavnije, svaki slog moguće je popratiti pljeskom.

Prepoznavanje i stvaranje rime također su odlična aktivnost za poticanje slušne osviještenosti i govornoga izražavanja kod djece sa slušnim oštećenjima. Prilikom provođenja ove aktivnosti, roditelj se također može poslužiti sličicama koje će prikazivati različite pojmove koji se međusobno glasovno podudaraju. Primjerice, sličice na kojoj su „krava“ i „trava“, „šljiva“ i „gljiva“, „ptica“ i „žlica“ i tako dalje. Potom se sličice podjele između roditelja i djeteta, tako da svaki u ruci drži sličice jednog od rimovanih parova. Zatim se igra tako da roditelj pokaže jednu sličicu, a dijete mora pokazati onu koja se s tom sličicom rimuje. Potom se izmjenjuju pa dijete prvo pokazuje sličicu i tako dalje, dok se ne potroše sve sličice s pojmovima. Važno je izgovoriti svaki pojam sa sličice, kao i oba, jednom kada se par pronađe.

Osim prije spomenute igre, rimovanje možemo vježbati i uz pomoć inačice igre *izbaci uljeza*. Igra započinje tako što roditelj djetetu zadaje niz od tri riječi među kojima se dvije rimuju. Na primjer: *juha - muha - auto*. Pritom je djetetov zadatak otkriti koje se dvije riječi rimuju, odnosno koja riječ ne pripada zadanom nizu. Ova se igra može igrati usmeno ili se roditelji također mogu poslužiti sličicama pojmova. U tom slučaju, roditelj pred dijete stavlja tri sličice među kojima je jedna uljez, a dijete pogađa o kojem se uljezu radi i izuzima sličicu iz slikovnog niza.

Vježbati rimovanje s djetetom možemo i na otvorenome, uz pomoć lopte. Igra se sastoji od dodavanja, a igra se tako da roditelj kaže riječ i baci loptu djetetu. Prilikom hvatanja lopte, dijete smišlja riječ koja se rimuje s onom koju je zadao roditelj. Ako se pokaže kako je djetetu prezahtjevno osmisliti rimu, uloge se mogu i zamijeniti pri čemu dijete započinje igru tako što roditelju zadaje riječ i dobacuje mu loptu, a roditelj smišlja rimu na istu. Također, može se igrati i na način da roditelj zadaje dva pojma koja se ili rimuju ili ne rimuju: npr. “lampa - rampa” ili “lampa - trava”. Nakon što je zadao dva pojma, dobacuje djetetu loptu, a ono mora pogoditi rimuju li se zadani pojmovi ili se ne rimuju.

Uz pomoć slične igre možemo s djetetom vježbati i prepoznavanje različitih glasova. Osim toga, sljedeća je igra odličan način za proširivanje vokabulara, ali i vježbu koordinacije pokreta koja je također važna za djetetov razvoj. Također nam je potrebna lopta te se igra sastoji u dodavanju s istom. Na početku, roditelj djetetu dodaje loptu i zadaje određeni glas, primjerice, glas *v*. Dijete, prilikom hvatanja lopte, mora smisliti riječ koja počinje sa zadanim glasom i baca loptu natrag roditelju. Igra se može igrati i s više ukućana ili djece pri čemu se svi međusobno dodaju loptom i prilikom hvatanja smišljaju riječ koja na zadani glas počinje, a koja se do tad nije spomenula. Igra završava kada se netko ne može sjetiti riječi, a potom drugi igrač, primjerice dijete, zadaje novi glas.

Ova se igra može igrati i na način da svaki igrač, nakon što na zadani glas osmisli riječ, prilikom dobacivanja sljedećem igraču odmah zada novi glas, kako bi se vježbalo prepoznavanje više različitih glasova istovremeno.

10.5. Dramatizacija

Dramatizacija, odnosno igranje uloga ili simboličke igre, djeci su izuzetno zanimljive i zabavne, stoga su odličan alat za razvijanje slušanja i govora. Primjerice, s djetetom se možemo igrati *trgovine*, pri čemu dijete preuzima ulogu prodavača, a roditelj kupca. Naravno, uloge se mogu zamjenjivati. Kao proizvodi mogu poslužiti različite igračke s kojima se dijete voli igrati. Ključ je ove igre u interakciji pa tako “kupac” može “prodavaču” postavljati pitanja poput onoga koje igračke sve ima, kakve su igračke, reći koju igračku želi “kupiti” i tako dalje, a zadatak je “prodavača” pažljivo slušati i odgovarati na postavljena pitanja te postavljati svoja pitanja. Uz pomoć ove igre može se razvijati govor na više razina. Primjerice, želimo li da dijete usvoji nazive različitih boja i na taj način proširuje svoj vokabular, ubacit ćemo interakciju poput „Želim kupiti auto crvene boje!“, „Želim kupiti žutog medvjedića!“ ili „Što

imate u plavoj boji?“ i slično. Također, roditelji se mogu poslužiti odjevnim predmetima koje dijete ima u ormaru. Potrebno je izvaditi odjeću iz ormara i posložiti ju kako bi bila dobro vidljiva. U ovome slučaju dijete može biti „kupac“, a kako bi kupilo neki odjevni predmet, mora ga što bolje opisati: kako se odjevni predmet zove, od kojega je materijala, koje je boje, ima li uzorak i slično. Na taj način, dijete usvaja nazive različitih odjevnih predmeta, tkanina, boja, uzoraka, ali i različite gramatičke strukture. Na ovaj način, roditelj može s djetetom vježbati vokabular bilo koje kategorije i prilagoditi aktivnost svome djetetu. Primjerice, dijete može biti prodavač voća i povrća, životinja, vozila, namještaja, i slično, te na taj način raditi na usvajanju riječi te kategorije. Ako roditelji kod kuće nemaju predmete na čijem imenovanju žele raditi sa svojim djetetom, moguće je i isprintati sličice zadanih pojmova (primjerice životinja) te ih koristiti kao zamjenu za „proizvode“ koje dijete „prodaje“. Također, možemo uvesti i brojeve kako bi ih dijete naučilo pa ćemo od njega kao „prodavača“ zatražiti stvari poput „tri igračke“, „dvije igračke“ i tako dalje.

Osim imenica i brojeva, uz pomoć ove igre možemo raditi i na usvajanju drugih vrsta riječi, kao što su to prijedlozi. Roditelj i dijete poslože „proizvode“ iz trgovine na različita mjesta. Primjerice, neke igračke stave na stol, neke u kutiju, neke jednu iza ili ispred druge i tome slično. Potom, roditelj kao „kupac“ djetetu objašnjava gdje se nalazi ono što želi kupiti, koristeći se izrazima koji sadrže prijedloge. Na primjer: „Igračka je na stolu.“, „Igračka je iza medvjedića.“, „Igračka je u kutiji.“ I slično. Potom se uloge zamjenjuju te dijete postaje „kupac“ i roditelju mora objasniti gdje se nalazi to što želi kupiti. Naravno, kompleksnost interakcije ovisit će o mogućnostima i željama djeteta.

Osim trgovine, s djetetom se možemo igrati različitih “scenarija” prilikom dramatizacije. Primjerice, možemo se igrati *restorana* pri čemu je roditelj gost, a dijete kuhar ili pak konobar. U tom je slučaju djetetov zadatak zapamtiti narudžbe koje mu roditelj zadaje ili pak različite namirnice koje idu u određeno jelo. Ovu igru može igrati više ukućana pri čemu je djetetov zadatak zapamtiti više zadanih narudžbi. Time se vježba slušno pamćenje. Kao i u prošloj aktivnosti gdje se s djetetom igramo *trgovine*, u ovoj također možemo raditi na proširivanju djetetova vokabulara. Primjerice, uvodimo različita jela ili pak imena različitih namirnica od kojih se određeno jelo radi. Također možemo dijete učiti nazivima pribora za jelo kao što su *tanjur, žlica, vilica* ili nazivima različitih obroka (*doručak, ručak, večera, užina, desert...*) i tome slično.

Ovakvom igrom djetete vježba aktivno slušati, slušnu memoriju, ali i govorni izraz te različite jezične i gramatičke konstrukcije. Igru je moguće prilagođavati na brojne načine, ovisno o ciljevima koje s djetetom želimo postići. Također se mogu zamijeniti i uloge pa roditelj i djetete ne moraju biti samo “trgovac” i “kupac”, već se mogu igrati i škole pa djetete i roditelj mogu biti “učitelj” ili “učenik” ili “liječnik” i “pacijent” i slično. Mijenjanjem uloga te dramske situacije, otvaramo mogućnost usvajanja različitog vokabulara, gramatičkih konstrukcija, potičemo djetetovu kreativnost, ali ga i potičemo na usvajanje različitih obrazaca ponašanja u različitim situacijama i okolnostima.

10.6. Savjeti za roditelje

Prilikom provođenja prije spomenutih aktivnosti i igara u ovome radu, važno je slijediti upute rehabilitatora te se prilagoditi djetetu i djetetovim potrebama, mogućnostima, interesima, i slično, kako bi se postigli što bolji rezultati. Neki od parametara koje je važno uzeti u obzir su:

1. Dobro slušno okruženje

Kod kuće, važno je približiti se svome djetetu onoliko koliko je potrebno kako bi što bolje čulo. Naravno, uzimajući u obzir djetetove slušne mogućnosti. Osim toga, važno je i udaljiti se od drugih izvora zvuka i od buke kako oni ne bi narušili slušanje. Primjerice, prije početka treba ugasiti televiziju, radio, perilicu suđa ili pak zatvoriti prozor. Također, prilikom razgovora s djetetom, ponekad nije nužno bolje govoriti glasno, već je bolje prilagoditi razgovjetnost i brzinu govora kojim se obraćamo djetetu.

2. Govorni izraz

U svim aktivnostima koje se s djetetom provode, vrlo je važno da roditelj vodi računa o svome govornome izrazu. Točnije, govorni izraz roditelja mora biti izražajan i pun afektivnosti kako bi bio zanimljiv, ali i poticajan za djetete. Osim toga, izraz treba biti bogat varijacijama, odnosno mora sadržavati razne govorne vrednote (intonacija, pauze, mimike...). Također, govor mora biti ispravan u svojoj lingvističkoj te fonetskoj strukturi. Također, kod oblikovanja rečenica, treba voditi računa o tome da se izbjegavaju inverzije te slične, stilski obilježene strukture, budući da takve konstrukcije otežavaju djetetovo razumijevanje.

3. Djetetova pažnja

Roditelj svakako mora voditi računa o tome da privuče djetetovu pažnju prije razgovora, davanja uputa, postavljanja pitanja ili započinjanja s nekom novom aktivnošću. To može učiniti tako što će dijete zazvati imenom, dotaknuti mu rame ili se poslužiti nekom drugom gestom koju dijete prepoznaje i razumije. Prilikom razgovora, važno je održavati kontakt očima. Ako roditelj primijeti da dijete nešto ne razumije, roditelj ne smije pokazati frustriranost ili inzistirati na ponavljanju onoga što je rekao, već je potrebno prilagoditi svoj izraz. Primjerice, zamijeniti neku riječ nekim drugim, jednostavnijim sinonimom, skratiti rečenicu i tome slično. Također je dobro postavljati djetetu pitanja kako bismo se uvjerali da razumije, ali mu i pomogli da lakše shvati poruku. Osim toga, dobro je “podijeliti” upute u kraće dijelove i uključiti samo ono što dijete treba znati i što može razumjeti.

4. Djetetovo raspoloženje

Vrlo je važno da roditelj prati djetetovo raspoloženje i da prepoznaje eventualne znakove zamora i frustracije. Pritom je također vrlo važno biti strpljiv te poticati i motivirati dijete. Ukoliko roditelj uoči da je djetetu neka aktivnost nezanimljiva i da prema njoj iskazuje otpor, utoliko je najbolje pokušati s drugom aktivnošću ili pak postojeću prilagoditi djetetovim interesima. Primjerice, prilikom igara dramatizacije, roditelj može uključiti likove iz crtića koji dijete voli ili slično. Osim toga, važno je poticati dijete da bez srama obavijesti roditelja da nešto ne čuje ili da mu je nešto nerazumljivo kako bi roditelj mogao reagirati te promijeniti ili prilagoditi svoj govor ili pak cijelu aktivnost koju s djetetom provodi. Nadalje, ako dijete pokazuje umor, roditelj ga ne smije forsirati, već mu treba omogućiti potrebno vrijeme za odmor.

11. Zaključak

Cilj je ovoga diplomskoga rada i istraživanja koje sadrži bio ispitati stupanj informiranosti roditelja čija djeca imaju neki oblik slušnog oštećenja o samom procesu rehabilitacije slušanja i govora, kao i općenito o potrebama djece sa slušnim oštećenjima. U fokusu rada također su bile kompetencije roditelja čija su djeca uključena u neki oblik rehabilitacije slušanja i govora. Istraživanje je provedeno anketom koju je ispunilo 32 roditelja, a pokazalo je kako većina ispitanika nastoji sa svojim djetetom provoditi razne aktivnosti poput čitanja priča i slikovnica, pjevanja pjesmica, igranja raznih igara i slično, a sve u svrhu razvijanja slušanja i govora. Nadalje, također se pokazalo kako većina roditelja traži savjete od rehabilitatora svoga djeteta te ih nastoji slijediti. Osim toga, većina roditelja smatra kako je u većoj ili manjoj mjeri dobro informirana o potrebama svoga djeteta. Valja napomenuti i kako prepoznaju važnost uključenosti u proces rehabilitacije, ali i kako uglavnom smatraju da su u taj proces dovoljno uključeni. Ipak, uzimajući u obzir učestalost odlaženja na rehabilitaciju, ali i vrijeme koje roditelji nakon samih sati terapije provode u radu sa svojim djetetom, a s ciljem razvijanja slušanja i govora, možemo zaključiti kako postoji prostor za napredak. Osim toga, iako se većina ispitanika izjasnila kako surađuje s rehabilitatorom svoga djeteta te sluša savjete koje im daje, velik broj također tvrdi kako ne sudjeluje u rehabilitaciji aktivno niti promatra sesije svoga djeteta. Stoga, na uključenosti roditelja u proces rehabilitacije slušanja i govora bi se moglo poraditi te je nastojati unaprijediti kako bi rehabilitacija bila što uspješnija.

Na samom kraju rada, predloženo je nekoliko vježbi u obliku različitih zabavnih igara kojima se roditelji mogu poslužiti prilikom samostalnog rada sa svojim djetetom kako bi ono što lakše, brže i bolje razvijalo svoje vještine slušanja i govorenja. Važno je napomenuti kako samostalan rad roditelja s djetetom nikako ne bi smio biti zamjena radu sa stručnjakom, ali je izuzetno važna dopuna te je njegova uloga neupitna budući da je upravo obitelj okolina u kojoj dijete provodi najviše vremena. Stoga, vrlo je važno da svaki roditelj koji ima dijete sa slušnim oštećenjem osvijesti veliki značaj svoje uključenosti u proces rehabilitacije slušanja i govora te da taj proces ne završava samim odlaskom k rehabilitatoru.

Uključivanje roditelja ili skrbnika u proces rehabilitacije sa sobom nosi brojne prednosti kako za roditelje, tako i za rehabilitatore, i ono najvažnije, za dijete. Roditelj koji je aktivno uključen u proces rehabilitacije svoga djeteta, ne samo u pogledu aktivnosti koje s djetetom provodi kod kuće, već i u pogledu otvorene, iskrene i redovite komunikacije s

rehabilitatorom svoga djeteta, osjeća se puno sigurnijim u svoje znanje i kompetencije, bolje osvještava potrebe svoga djeteta te mu može pružiti najbolju moguću podršku. Također, aktivna uključenost roditelja u proces rehabilitacije uglavnom znači da će i krajnji rezultati djeteta biti bolji, ali i brže vidljivi, stoga je time i posao rehabilitatora olakšan. Prednosti za dijete su brojne i raznolike. Budući da je roditelj osviješten o procesu rehabilitacije i što ona sve uključuje, dijete dobiva potrebne oblike podrške i odrasta u okolini prilagođenoj svojim potrebama, odnosno u okolini koja je optimalna za njegov razvoj.

Literatura

Bumber, Ž. i sur. (2004). Otorinolaringologija. Zagreb: Naklada Ljevak.

Dulčić, A. i Kondić, Lj. (2002). Djeca oštećena sluha: priručnik za roditelje i udomitelje. Zagreb: Alinea.

Dulčić, A. i Pavičić Dokoza, K. (2013) Djeca s teškoćama sluha, slušanja i govora. Bakota, K. (ur.). Čujete li razliku? Priručnik za edukaciju odgojno obrazovnih djelatnika za rad s djecom oštećena sluha i/ili govora. Zagreb: OŠ Davorina Trstenjaka, str. 9-2

Dulčić, A. i sur. (2021). Verbotonalna teorija. Pavičić Dokoza, K. (ur.). Verbotonalni razgovori. Zagreb: Poliklinika SUVAG, str. 9-24

Dziedzic, A. (2016). Odgovornost za rehabilitaciju i obrazovanje djece s oštećenjem sluha. Dulčić, A. i sur. (ur.), IX. Međunarodni simpozij verbotonalnog sistema (2016) (str. 86. - 93.). Zagreb: Poliklinika SUVAG

Erbasi, E., i sur. (2016). Parental involvement in the care and intervention of children with hearing loss. *International Journal of Audiology*, 57(sup2), S15–S26. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/14992027.2016.1220679>

Estabrooks, W., MacIver-Lux, K., & Rhoades, E. A. (2020). Auditory-verbal therapy. Washington, DC: Alexander Graham Bell Association for the Deaf. Dostupno na: https://www.pluralpublishing.com/application/files/6715/8713/9416/avtsrp_SamplePages.pdf

Josvassen, J. L., i sur. (2019). Parental Perceptions of Auditory-Verbal Therapy—A Longitudinal Study of Danish Children with Hearing Loss. *Volta Review*. Dostupno na: <https://doi.org/10.17955/tvr.119.1.802>

Klaić, B. (1981). Rječnik stranih riječi: Tuđice i posuđenice. Zagreb: Nakladni zavod MH.

Lim SY, Simser J. (2005). Auditory-verbal therapy for children with hearing impairment. *Ann Acad Med Singap*, 34(4): 307-12. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15937571/>

Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: "Mali profesor".

Ljubetić, M. (2001). *Važno je znati kako živjeti: Rano otkrivanje poremećaja u ponašanju predškolske djece*. Zagreb: Alinea.

Marn, B. (2012). Rano otkrivanje oštećenja sluha u djece u Hrvatskoj - Probir i dijagnostika. *Paediatr Croat*, 56 (Supl 1): 195-201. Dostupno na: http://hpps.kbsplit.hr/hpps-2012/pdf/dok_37.pdf

Milanović, M. i sur. (2000). *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Targa.

Molchanova, L. N., & Chekanova, A. V. (2018). Development of Parental Competence Through Psychological and Pedagogical Support for Families in the Upbringing of Hearing-Impaired Children. *Psychology in Russia: State of the Art*, 11(4), 223–238. Dostupno na: <https://doi.org/10.11621/pir.2018.0415>

National Deaf Children's Society (n.d.). *Auditory Verbal Therapy (AV)*. Dostupno na: <https://www.ndcs.org.uk/information-and-support/language-and-communication/spoken-language/supporting-speaking-and-listening/avt/>

Obitelj. (n.d.). *Hrvatska enciklopedija*. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44557>

Padovan, I. i sur. (1991). *Otorinolaringologija: za studente medicine i stomatologije*. Zagreb: Školska knjiga

Pappas, N. W., McLeod, S., McAllister, L., & McKinnon, D. H. (2008). Parental involvement in speech intervention: A national survey. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 22(4–5), 335–344. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/02699200801919737>

Pavičić Dokoza, K. i sur. (2021). Verbotonalna metoda u kontekstu rehabilitacije slušanja i govora. Pavičić Dokoza, K. (ur.), Verbotonalni razgovori (2021). Zagreb: Poliklinika SUVAG, str. 137-154.

Poliklinika SUVAG. Petar Guberina i verbotonalna metoda (n.d.). Dostupno na:

http://www.suvag.hr/guberina/3/#osnovni_principi

Pribanić, Lj. (2014). Mogu sve, osim čuti - uključivanje djece i mladih s oštećenjem sluha u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Jelić, S. (ur.) Priručnik za rad s osobama s komunikacijskih teškoćama u redovnom odgojno-obrazovnom sustavu. Zagreb: Centar za odgoj i obrazovanje "Slava Raškaj", str. 17.- 65. Dostupno na: http://www.centar-sraskaj-zg.skole.hr/upload/centar-sraskaj-zg/images/newsimg/648/File/Prirucnik_Projekt_Cjelozivotno_slusanje.pdf

Rabelo, G. R. G., & Melo, L. P. F. D. (2016). Counselling in the rehabilitating process for hearing impaired children by parents' perspective. *Revista CEFAC*, 18(2), 362–368.

Dostupno na: <https://www.scielo.br/j/rcefac/a/7c65fmtnh4SG46tc6z3kphP/?lang=en#>

Škarić, I. (1967). Mogućnost rehabilitacije sluha i govora s aspekta verbotonalne teorije. *Defektologija*, 3 (2), 33-47. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/107542>

Tomić, D. (2010). Optimala za razumijevanje čovjekovih mogućnosti. Crnković, V. i Jurjević – Grkinić, I. (ur.). *Petar Guberina govor i čovjek. Verbotonalni sistem*. Zagreb: ArTresor naklada, str. 73 – 78. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/245132>

Vlahović, S. (2005). Važnost i osobitosti dijagnostike oštećenja sluha u djece mlađe od dvije godine. *Paediatr Croat*, 49(Supl 2): 18-24

Waters, E. i Sroufe, L. A. (1983). Social Competence as a Developmental Construct.

Developmental Review 3(1), 79. - 97. Dostupno na:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0273229783900102>

Sažetak

Diplomski rad na temu "*Uloga roditeljskih kompetencija u rehabilitaciji slušno oštećene djece*" sastoji se od teorijskog te istraživačkog dijela. Teorijski se dio osvrnuo općenito na osjetilo sluha, njegovu anatomiju te je dao prikaz vrsta mogućih oštećenja. Također se dotaknuo samog procesa rehabilitacije slušanja i govora kroz prikaz različitih metoda koje se prilikom rehabilitacije koriste, kao što su to verbotonalna i audio-verbalna metoda. Teorijski su obrađeni i pojmovi obitelji te roditeljstva i roditeljskih kompetencija.

U istraživačkom je dijelu rada cilj bio ispitati stupanj informiranosti roditelja o procesu rehabilitacije slušanja i govora te potrebama slušno oštećene djece, kao i kompetencije roditelja slušno oštećene djece uključene u neki oblik rehabilitacije slušanja i govora. Istraživanje je provedeno u obliku ankete koju je ispunilo 32 roditelja, a pokazalo je kako se većina nastoji informirati te biti što više uključena u proces rehabilitacije svoga djeteta. U radu su također predložene vježbe u obliku igara koje roditelj može provoditi sa svojim djetetom kod kuće.

Ključne riječi: slušna oštećenja, slušanje i govor, rehabilitacija, roditelji, roditeljska kompetencija

Summary

This master thesis on the topic: "The role of parental competence in rehabilitation of hearing impaired children", consists of a theoretical part and a research. The theoretical part of this master thesis referred to the sense of hearing in general, its anatomy and possible types of impairment. It also describes the process of rehabilitation of listening and speaking through the presentation of different methods used during rehabilitation, such as verbotonal method and audio-verbal method. Furthermore, concepts of family, parenting and parental competences are also theoretically described.

In the research part of the master thesis, the goal was to examine the level of information that parents have about the hearing and speech rehabilitation process, and the needs of hearing impaired children, as well as the parental competence of hearing impaired children involved in some form of hearing and speech rehabilitation. The research was conducted in the form of a survey filled out by 32 parents, and it showed that the majority tries to be as informed as possible and to be as involved as possible in the rehabilitation process of their child. The paper also suggests exercises in the form of games that parents can do with their children at home.

Key words: hearing impairment, speech and listening, rehabilitation, parents, parental competence

Prilog 1 - Anketa

Studentica: Anja Zbašnik

e-mail: azbasnik@ffzg.hr

Odsjek za fonetiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Diplomski rad: „Uloga roditeljskih kompetencija u rehabilitaciji slušno oštećene djece”

Mentorica: doc. dr. sc. Iva Bašić

e-mail: ibasic@ffzg.unizg.hr

Anketa o roditeljskim kompetencijama i informiranosti o procesu rehabilitacije slušanja i govora

Poštovani,

moje ime je Anja Zbašnik te vas ovim putem pozivam na sudjelovanje u istraživanju na temu roditeljskih kompetencija i informiranosti o procesu rehabilitacije slušno oštećene djece koju provodim u sklopu svoga diplomskoga rada pod naslovom „Uloga roditeljskih kompetencija u rehabilitaciji slušno oštećene djece“, a pod mentorstvom docentice dr. sc. Ive Bašić.

U svrhu pisanja ovoga diplomskoga rada, provest ću anketu posredstvom Google obrazaca. Cilj je ovoga istraživanja doznati mišljenje roditelja s djecom oštećena sluha o vlastitoj informiranosti o samome procesu rehabilitacije slušanja i govora, uključenosti u spomenuti proces kao i samoprocjenu osjećaja kompetentnosti roditelja koji u tome procesu sudjeluju. Anketa se sastoji od 30-ak tvrdnji s kojima se ispitanici (ne)slažu na skali od 1 do 5. Anketa također sadrži i pitanja otvorenoga tipa te pitanja višestrukog izbora.

U svakom trenutku, ispitanici su slobodni odustati od sudjelovanja u istraživanju bez objašnjenja. Svi će prikupljeni podaci biti vidljivi samo ispitivačici i mentorici rada, a pri obradi rezultata identitet ispitanika bit će zamijenjen jedinstvenom šifrom. Svi će materijali i rezultati biti pohranjeni na osobnome računalu istraživačice. Svi će sudionici u istraživanju imati uvid u rezultate istraživanja te će ih moći dobiti nakon njihove obrade. Za više informacija i bilo kakve upite, ispitanici se mogu javiti na moju e-mail adresu: azbasnik@ffzg.hr.

Svojim potpisom pristajem sudjelovati u istraživanju te sam suglasan/suglasna da se materijali i rezultati istraživanja o roditeljskim kompetencijama i informiranosti o procesu rehabilitacije slušno oštećene djece mogu obrađivati i objavljivati za potrebe izrade diplomskoga rada pod naslovom: „Uloga roditeljskih kompetencija u rehabilitaciji slušno oštećene djece“. Upoznat/a sam s činjenicom da će se moji podaci koristiti isključivo za

potrebe gore navedenog diplomskog rada te da neće biti prikazani pojedinačno. Poznato mi je da u svakome trenutku mogu odustati od ankete bez objašnjenja. Uz suglasnost, ispitanik bi trebao odgovoriti i na *Opća pitanja o ispitaniku i djetetu u rehabilitacijskome postupku*.

Ime i prezime ispitanika: _____

Potpis ispitanika: _____

Opća pitanja o ispitaniku i djetetu u rehabilitacijskome postupku:

Spol roditelja:

Dob roditelja:

Kronološka dob djeteta:

Slušna dob djeteta (koliko dugo nosi slušno pomagalo):

Dijagnoza djeteta:

Koliko dugo polazite na rehabilitaciju slušanja i govora:

Koliko često polazite na rehabilitaciju slušanja i govora (npr. 2 x tjedno):

Gdje ste uključeni u rehabilitaciju slušanja i govora (obrazovni sustav/zdravstveni sustav/privatno):

Napomena: Pročitajte sljedeće tvrdnje te na skali od 1 do 5 procijenite koliko se s njima slažete, odnosno u kojoj se mjeri one odnose na vas. (1 – uopće se ne slažem; 5 – u potpunosti se slažem).

Uključen sam u rehabilitaciju svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Promatram sesije s rehabilitatorom svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Aktivno sudjelujem u sesijama s rehabilitatorom svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Sudjelujem u izradi i planiranju tijeka djetetove rehabilitacije. 1 2 3 4 5

Suradujem s rehabilitatorom svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Rehabilitator mi daje upute za rad s djetetom kod kuće. 1 2 3 4 5

Razumijem upute rehabilitatora svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Slijedim smjernice rehabilitatora svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Prilikom rada s djetetom kod kuće, uvažavam eventualne korekcije o postupcima što ih provodim i savjete koje mi daje rehabilitator mog djeteta. 1 2 3 4 5

Smatram da imam dobru komunikaciju s rehabilitatorom svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Kako bih poboljšao/la svoje znanje, čitam dodatnu literaturu. 1 2 3 4 5

Kako bih poboljšao/la svoje znanje, pohađam radionice, predavanja i slično. 1 2 3 4 5

Kako bih poboljšao/la svoje znanje, dijelim iskustva s drugim roditeljima. 1 2 3 4 5

Smatram da sam dobro informiran/a o potrebama svoga djeteta. 1 2 3 4 5

Vježbam slušanje i govor s djetetom kod kuće. 1 2 3 4 5

Kod kuće s djetetom radim isključivo na materijalu koji nam daje rehabilitator. 1 2 3 4 5

Kod kuće imitiram način rada rehabilitatora. 1 2 3 4 5

Kod kuće osmišljam vlastite aktivnosti koje se odnose na razvijanje slušanja i govora mog djeteta. 1 2 3 4 5

Djetetu čitam priče i slikovnice. 1 2 3 4 5

Radim s djetetom kroz igru. 1 2 3 4 5

Djetetu pjevam pjesmice. 1 2 3 4 5

Moje je dijete zainteresirano za aktivnosti koje kod kuće provodimo s ciljem razvijanja slušanja i govora. 1 2 3 4 5

Obraćam se djetetu govorom. 1 2 3 4 5

Potičem dijete na govor kad god je to moguće. 1 2 3 4 5

Potičem dijete na druženje s drugom djecom. 1 2 3 4 5

Dijete uključujem u svakodnevne poslove i aktivnosti kod kuće. 1 2 3 4 5

S djetetom radim strukturirano (u točno određeno vrijeme, točno određeni period). 1 2 3 4 5

S djetetom radim nestrukturirano (kroz cijeli dan, dok obavljam svakodnevne poslove). 1 2 3 4 5

Kod kuće u rehabilitaciju uključujem i ostale ukućane (braću/sestre/djedove/bake). 1 2 3 4 5

S rehabilitatorom dijelim iskustva rada kod kuće. 1 2 3 4 5

Obavještavam rehabilitatora o napretku. 1 2 3 4 5

Tražim savjete od rehabilitatora. 1 2 3 4 5

Vidim napredak svoga djeteta otkako se nalazi u programu rehabilitacije. 1 2 3 4 5

Smatram da je uključenost roditelja u rehabilitaciju važna. 1 2 3 4 5

Smatram da je moja usmjerenost na kvalitetnu komunikaciju s djetetom utjecala na djetetov slušni i govorni napredak. 1 2 3 4 5

Smatram da sam dovoljno uključen/a u rehabilitaciju svog djeteta. 1 2 3 4 5

Napomena: zaokružite jedan od ponuđenih odgovora.

Koliko vremena dnevno provodite u radu na slušanju i govoru s djetetom?

- 5 – 10 minuta

- 10 – 30 minuta

- 30 – 60 minuta

- više od 1 sata

Napomena: Molimo vas da odgovorite na sljedeće pitanje opisno.

Podijelite i/ili opišite neke aktivnosti, igre ili vježbe koje s djetetom provodite kod kuće.
